

Lajiliittojen mahdollisuudet vaikuttaa urheiluseuran organisaatiomuodon valintaan

Opetusministeriön julkaisuja 2003:14

Marja Lilius

Opetusministeriö

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto
Liikuntayksikkö
Meritullinkatu 10,
PL 29, 00023 Valtioneuvosto
Puh. 09 - 160 04
<http://www.minedu.fi>

<http://www.minedu.fi/julkaisut/liikunta>
Edita Prima Oy, Helsinki 2003

ISBN 952-442-474-6 (PDF 952-442-377-4)
ISSN 1458-8110

Opetusministeriön julkaisuja 2003:14

HELSINGIN YLIOPISTO
Oikeustieteellinen tiedekunta
Yksityisoikeuden laitos

Lajiliittojen mahdollisuudet vaikuttaa
urheiluseuran organisaatiomuodon
valintaan

Tutkielma 21.11.2002
Projekti: Urheilu-oikeus ja oikeuden rajat
Professori: Heikki Halila
Marja Lilius

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Oikeustieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution Yksityisoikeuden laitos	
Tekijä – Författare Lilius, Marja			
Työn nimi – Arbetets titel Lajiliittojen mahdollisuudet vaikuttaa urheiluseuran organisaatiomuodon valintaan			
Oppiaine – Läroämne Urheilu-oikeus			
Työn laji – Arbetets art Pro gradu	Aika – Datum marraskuu 2002	Sivumäärä – Sidoantal 73	
Tiivistelmä – Referat <p>Tutkimuksessa tarkoituksena on selvittää, missä määrin lajiliitot pyrkivät ja toisaalta tosiasiallisesti kykenevät vaikuttamaan siihen, missä organisaatiomuodossa niiden jäsenurat toimintaansa harjoittavat. Tutkielma on vertaileva, Suomen tilanteen lisäksi tarkastellaan lajiliittojen asemaa ja urheiluseurojen organisaatiomuotoon liittyviä kysymyksiä Ruotsissa, Ranskassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa.</p> <p>Huippu-urheilu on viime vuosikymmenen aikana kaupallistunut ja ammattilaistunut siitä, mitä se aiemmin oli eikä perinteinen aatteellisen yhdistyksen muodossa harjoitettava urheilutoiminta enää kaikissa tapauksissa ole tarkoituksenmukaista. Urheilutoiminnalle on kaikissa vertailumaissa tunnusomaista niin sanottu pyramidimalli. Yksittäiset urheilijat kuuluvat jäseninä seuroihin, jotka puolestaan ovat kansallisen lajiliiton jäseniä. Yksittäiset urheilijat sitoutuvat noudattamaan myös lajiliiton antamia määräyksiä.</p> <p>Urheiluliikkeellä on kaikissa vertailumaissa perinteisesti katsottu olevan vapaus säännellä urheilutoimintaa ilman, että valtio on puuttunut asiaan. Suomessa, Ruotsissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa valtio osallistuu urheilutoiminnan järjestämiseen lähinnä vain myöntämiensä avustusten kautta. Sen sijaan Ranskassa valtiolla on hyvin aktiivinen rooli urheilutoiminnan järjestämisessä. Lajiliittojen toimivallasta ja tehtävistä on säädetty lailla.</p> <p>Harrasteturheilua harjoitetaan edelleenkin kaikissa vertailumaissa suureksi osaksi yhdistysmuodossa. Huipputason toimintaa harjoitetaan kuitenkin nykyisin yhtiömuodossa. Vertailumaiden lajiliittojen suhtautuminen yhtiömuotoisiin jäseniin vaihtelee merkittävästi. Suomessa ja Ruotsissa lajiliitot eivät pääsääntöisesti hyväksy jäsenikseen muita kuin aatteellisia yhdistyksiä, mutta sallivat kilpailutoiminnan siirtämisen osakeyhtiölle. Ranskassa on säädetty lailla sallituista organisaatiomuodoista, eikä lajiliitoilla käytännössä ole päätösvaltaa asiassa. Yhdistyneessä kuningaskunnassa puolestaan monet lajiliitotkin toimivat yhtiömuodossa, eivätkä ne ole asettaneet rajoituksia sallittujen organisaatiomuotojen suhteen.</p> <p>Kun huippu-urheilun nykyisin katsotaan monin osin olevan liiketoimintaa, ei lajiliitoilla enää ole yhtä rajoittamatonta vapautta säännellä toimintaa kuin aikaisemmin. Lajiliitot ja muut urheilun järjestöt joutuvat toiminnassaan ottamaan huomioon muun muassa kilpailulainsäädännön asettamat vaatimukset.</p> <p>Koska kaikki vertailumaat ovat Euroopan unionin jäsenmaita, on niiden kilpailulainsäädäntö hyvin pitkälti samansisältöistä. Sekä Euroopan yhteisöjen komissio että vertailumaiden kansalliset kilpailuviranomaiset ovat todenneet kilpailulainsäädännön soveltuvan myös urheiluliittoihin. Lajiliittojen on katsottu olevan määräävässä markkina-asemassa oman lajinsa kilpailutoiminnan järjestämisessä. Sen sijaan olemassa olevan oikeuskäytännön perusteella ei ole selvää, voidaanko lajiliiton katsoa syyllistyvän määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön, jos se rajoittaa jäsenseuransa oikeutta valita vapaasti haluamansa organisaatiomuoto toiminnalleen.</p>			
Avainsanat - Nyckelord urheilu-oikeus - lajiliitot - yhtiöittäminen - kilpailuoikeus - määräävä markkina-asema			
Säilytyspaikka - Förvaringställe Oikeustieteellisen tiedekunnan kirjasto			
Muita tietoja			

Sisältö

Lähteet

1 Johdanto	9
1.1 Lähtökohta	9
1.2 Tavoite	9
1.3 Aiheen raja	10
2 Urheilutoiminnan rakenne	11
2.1 Urheilun eurooppalainen malli	11
2.2 Urheilun autonomia ja yhdistymisvapaus	11
2.2.1 Urheilun autonomia	12
2.2.1.1 Itsesäätely	12
2.2.1.2 Euroopan yhteisön suhtautuminen urheilun autonomiaan	13
2.2.1.3 Vertailumaat ja urheilun autonomian olemassaolon tunnustaminen	14
2.2.2 Yhdistymisvapaus ja yhdistysautonomia	15
2.2.2.1 "Eurooppalainen yhdistyslaki"	16
2.2.2.2 Suomi	16
2.2.2.3 Ruotsi	17
2.2.2.4 Ranska	18
2.2.2.5 Yhdistynyt kuningaskunta	18
2.2.3 Yhteenveto	20
2.3 Urheilun kattojärjestöjen ja lajiliittojen pyrkimykset vaikuttaa seurojen toimintaan	20
2.3.1 SLU ja suomalaiset lajiliitot	20
2.3.2 Ruotsin Riksidrottsförbundet	21
2.3.3 Ranskan olympiakomitea ja hyväksytyt lajiliitot	21
2.3.4 Yhdistynyt kuningaskunta	22
2.3.5 Yhteenveto	23
2.4 Valtion määräysvalta urheilussa	24
2.4.1 Suomi	25
2.4.2 Ruotsi	25
2.4.3 Ranska	26
2.4.4 Yhdistynyt kuningaskunta	26
2.4.5 Yhteenveto	27

2.5 Euroopan unionin toimivalta urheilun alalla	27
3 Joukkueurheilun organisaatio- muodot	29
3.1 Aatteellinen yhdistys perinteisenä organisaatiomuotona	29
3.1.1 Suomi	29
3.1.1.1 Yhdistystoiminnan sääntely	29
3.1.1.2 Jäsenyys yhdistyksessä	30
3.1.2 Ruotsi	31
3.1.2.1 Yhdistystoiminnan muodot ja sääntely	31
3.1.2.2 Jäsenyys yhdistyksessä	32
3.1.3 Ranska	33
3.1.4 Yhdistynyt kuningaskunta	33
3.2 Yhtiöitymiskehitys	34
3.2.1 Tilanne Suomessa	35
3.2.2 Ruotsi	38
3.2.3 Ranska	40
3.2.4 Yhdistynyt kuningaskunta	42
3.3 Yhteenveto	43
4 Lajiliittojen määräysvaltaa rajoittava lainsäädäntö	45
4.1 Perusoikeudet	45
4.1.1 Elinkeinonvapaus	47
4.1.1.1 Suomi	47
4.1.1.2 Ruotsi	48
4.1.1.3 Ranska	48
4.1.1.4 Yhdistynyt kuningaskunta	49
4.1.1.5 EY:n sijoittautumisvapaus	49
4.1.2 Negatiivinen yhdistymisvapaus	49
4.2 EU:n kilpailulainsäädäntö	50
4.3 Kansalliset kilpailunrajoituslait	52
4.3.1 Suomi	52
4.3.2 Ruotsi	54
4.3.3 Ranska	54
4.3.4 Yhdistynyt kuningaskunta	55

4.4 Säännösten väliset suhteet	56
4.5 Yhteenveto	57
5 Lajiliittojen määräävä markkina-asema	58
5.1 Määräävä markkina-asema	58
5.1.1 Määritelmä	58
5.1.1.1 Pakollinen kauppakumppani	58
5.1.1.2 Monopolit	59
5.1.2 Relevantit tuotemarkkinat	60
5.1.3 Maantieteelliset markkinat	61
5.1.4 Markkinaosuus	61
5.2 Lajiliittojen määräävää markkina-asemaa koskevat ratkaisut	61
5.2.1 Kilpailulainsäädännön soveltaminen urheilutoimintaan	61
5.2.2 Suomen kilpailuviraston ratkaisut	63
5.2.3 Ruotsin kilpailuviranomaiset	64
5.2.4 Ranskan kilpailuviranomaisten ratkaisu	64
5.2.5 Yhdistynyt kuningaskunta	65
5.3 Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö	65
5.3.1 EY:n perustamissopimuksen ja kansallisten lakien mainitsemat väärinkäyttötilanteet	65
5.3.2 Eräitä väärinkäytön muotoja	66
5.3.2.1 Asiakassuhteesta tai toimituksesta kieltäytyminen	66
5.3.2.2 Asiakkaan toimintavapautta rajoittavat ehdot	67
5.4 Määräävän aseman väärinkäyttö urheilutoiminnassa	68
5.4.1 Oikeuskäytäntö ja väärinkäyttötilanteet	68
5.4.2 Osanotto-oikeuden epäminen organisaatiomuodon perusteella	69
5.5 Yhteenveto	71
6 Lopuksi	72

LÄHTEET

Kirjallisuuslähteet

- Aine, Antti (1998): Kilpailulainsäädännön vaikutus sopimusten pätevyYTEEN, Turku 1998.
- Alueiden komitea (1999): Opinion of the Committee of the Regions of 16 September 1999 on the European Model of Sport.
(<http://www.cor.eu.int/presentation/down/Comm7/english/37-1999.htm>).
- Groupe de Travail sur l'Europe, Association Française de Science Politique (2001): Droit et politique dans l'Union européenne. La cour de justice acteur politique de l'intégration européenne: à propos de l'arrêt Bosman. 16.3.2001.
- Beloff, Michael QC - Kerr, Tim - Demetriou, Marie (1999): Sports Law. Guildford 1999.
- Riksidrottsförbundet (1998): Bolagiseringsutredningen 1998.
- Carlsson, Anneli - Lindquist, Björn (1999): Artiklar i idrottsjuridik. Handelsrättslig skriftserie nr 14, Institutionen för handelsrätt Lunds Universitet. Lund 1999.
- Carlsson, Kenny - Söderlind, Erik - Ulriksson, Magnus (1999): Konkurrenslagen - en kommentar. Tukholma 1999.
- Chaker, André (1999): Study on national sports legislation in Europe. Council of Europe 1999.
- Conseil de la concurrence (2001): Rapport d'activité 2001.
- Dammeyer, Manfred - Falcone, Vincenzo: How Sport is Organized in Europe. Liite Komission neuvotteluasiakirjaan ("European Model of Sport") CdR 37/99 fin.
- EG-rätten och svensk idrott. Göteborg 1997.
- Ekman, Kerstin (2000): Näin naapurissa. Joitakin faktoja seuratoiminnasta Ruotsissa. SLU, Lii-kunnan ja urheilun maailma 17/00. (<http://www.slu.fi>).
- Grayson, Edward (2000): Sport and the Law. Totton, Hampshire 2000.
- Griffith-Jones, David (1997): Law and the Business of Sport. Trowbridge, Wilts 1997.
- Hager, Cecilia - Hager, Andreas (1999): IdrottsAB som verktyg för maktfördelningen inom idrottsrörelsen - särskilt vad avser bolagsordningarnas utformning. Idrottsjuridisk skriftserie Nr 4, Artikelsamling 1999, Gälve 1999.
- Halila, Heikki (1993): Toimivaltajako yhdistyksissä. Vammala 1993.
- Halila, Heikki (1999): Joukkueurheilun yhtiöityminen. Urheilu ja oikeus -lehti 1999.

- Halila, Heikki - Hemmo, Mika (1996): Sopimustyytit. Helsinki 1996.
- Halila, Heikki - Tarasti, Lauri (1996): Yhdistysoikeus. Jyväskylä 1996.
- Hallberg, Pekka (1999): Perusoikeudet / Hallberg, Pekka - Karapuu, Heikki - Scheinin, Martin - Tuori, Kaarlo - Viljanen, Veli-Pekka (toim. Pekka Hallberg). Juva 1999.
- Helsingin Sanomat (2002): Artikkelit 16.6.2002.
- Hemström, Carl (1998): Juridiska former för idrottslig verksamhet. Idrottsjuridisk skriftserie Nr 3, Artikelsamling 1998.
- Hultin, Owe (1999): Riksidrottsförbundets myndighetsroll. Idrottsjuridisk skriftserie Nr 4, Artikelsamling 1999. Gälle 1999.
- Joutsamo, Kari - Aalto, Pekka - Kaila, Heidi - Maunu, Antti: Eurooppaoikeus. Helsinki 2000.
- Kairo, Janne (1997): Kauppariippuvuus ja määräävä markkina-asema. Asianajotoimisto Borenius & Kempainen 1997.
- Karlsson, Thomas (1999): Riksidrottsförbundets utredning om idrottens bolagisering. Urheiluoikeuden yhdistys, Finskt-Svenskt Idrottsjuridiskt Seminarium 16.-17.10.1998. Helsinki 1999.
- Kokkonen, Kari (1998): Yksilöurheilija ja lajiliiton määräävä markkina-asema. Opetusministeriö, Kulttuuripolitiikan osaston julkaisusarja Nro 4/1998. Turku 1998.
- Komissio (1998): Urheilun eurooppalainen malli. PO X:n neuvotteluasiakirja.
- Komissio (1999): Report from the Commission to the European Council with a view to safeguarding current sport structures and maintaining the social function of sport within the Community framework, "The Helsinki Report on Sport". COM(1999) 644 final, Brussels 10.12.1999.
- Kunnas, Kirsi (1998): Suljettu sarja jääkiekossa. Oikeusministeriö, Kulttuuripolitiikan osaston julkaisu-sarja Nro 4/1999. Helsinki 1998.
- Kuoppamäki, Petri (1999): Konkurrenserådets beslut 9.2.1998 (sammandrag). Urheiluoikeuden yhdistys, Finskt-Svenskt Idrottsjuridiskt Seminarium 16.-17.10.1998. Helsinki 1999.
- Kuoppamäki, Petri (2001): Kilpailuoikeuden perusteet. Vantaa 2001.
- Kyläkallio, Juhani - Iiro, Olli - Kyläkallio, Kalle (2002): Osakeyhtiö. Helsinki 2002.
- Lapouble, Jean-Christophe (1999): Droit du Sport. Pariisi 1999.
- Lindblad, Jan - Lundén, Björn (2000): Ideella föreningar - skatt, ekonomi & juridik. Uddevalla 2000.

- Lindquist, Björn (2000): Om gränsdragningen mellan bolag och förening. Idrottsjuridisk skriftserie Nr 5, Artikelsamling 2000.
- Malmsten, Krister (1999): IdrottsAB, föreningsstadgar och annat därtill. Idrottsjuridisk skriftserie Nr 4, Artikelsamling 1999. Gälve 1999.
- Malmsten, Krister (2000): Idrottens föreningsrätt. Tukholma 2000.
- Mentula, Arttu - Pokela, Hannu - Saraste, Tuomas (1998): Määräävän markkina-aseman väärin-käyttö kilpailuoikeudessa. Helsinki 1998.
- Merikoski (1935): Yhdistymisvapaudesta. Hallinto-oikeudellinen tutkimus yhdistymisvapaudesta. Helsinki 1935.
- Moore, Craig (2000): Sports Law and Litigation. Great Britain 2000.
- Mortimer, Tom - Pearl, Ian (2000): The Effectiveness of the Corporate Form as a Regulatory Tool in European Sport: Real or Illusory? Andrew Caiger - Simon Gardiner (toim.): Professional Sport in the EU: Regulation and Re-regulation. Zutphen, The Netherlands 2000.
- Nieminen, Risto: Selvitysmiehen ehdotus kansalaistoiminnan ja liiketoiminnan julkisen tukemisen eriyttämisessä noudatettavista periaatteista erityisesti liikuntajärjestöjen osalta. Opetusministeriön julkaisu.
- OECD (1996): Antitrust and Market Access. The Scope and Coverage of Competition Laws and Implications for Trade. OECD 1996.
- Office of Fair Trading I (1998): Trade Associations, Professions and Self-Regulating Bodies. Guideline 1998.
- Office of Fair Trading II (1998): The Chapter II Prohibition. Guideline 1998.
- Parrish, Richard (2000): Reconciling Conflicting Approaches to Sport in the European Union. Andrew Caiger - Simon Gardiner (toim.): Professional Sport in the EU: Regulation and Re-regulation. Zutphen, The Netherlands 2000.
- Rauste, Olli (1997): Urheiluoikeus. Jyväskylä 1997.
- Ryhänen, Riitta (1999): Kilpailun toimivuus urheilu- ja liikuntatoiminnassa. Kilpailuviraston vuosikirja 1999.
- Sarhimaa, Jukka (2000): Joukkueurheilun yhtiöitymisestä - syitä, seurauksia ja ongelmia. Opetusministeriö, Kulttuuri- liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston julkaisusarja Nro 10/2000. Helsinki 2000.
- Saraviita, Ilkka (1998): Suomen perusoikeusjärjestelmä. Rovaniemi 1998.

- SLU (1999): Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n työsuhdetyöryhmän mietintö 5.10.1999.
- Spink, Paul - Morris, Philip (2000): The Battle for TV Rights in Professional Football. Andrew Caiger - Simon Gardiner (toim.): Professional Sport in the EU: Regulation and Re-regulation. Zutphen, The Netherlands 2000.
- Swarting, Odd (1999): Bolagisering av idrottsverksamhet. Idrottsjuridisk skriftserie Nr 4, Artikelsamling 1999. Gälve 1999.
- Toiviainen, Heikki (1982): Yhdenvertaisuus yhdistyksissä. Vaasa 1982.
- Toms, Nick (2000): Ownership and Control of Sports Clubs: The Manchester United Football Club "Buyout". Steve Greenfield - Guy Osborn (toim.): Law and Sport in Contemporary Society. Lontoo 2000.
- Tuori, Kaarlo (1999): Perusoikeudet / Hallberg, Pekka - Karapuu, Heikki - Scheinin, Martin - Tuori, Kaarlo - Viljanen, Veli-Pekka (toim. Pekka Hallberg). Juva 1999.
- Vieweg, Klaus (2000): The Legal Autonomy of Sport Organisations and the Restrictions of Eu-ropean Law. Andrew Caiger - Simon Gardiner (toim.): Professional Sport in the EU: Regulation and Re-regulation. Zutphen, The Netherlands 2000.
- Viljanen; Veli-Pekka (1999): Perusoikeudet / Hallberg, Pekka - Karapuu, Heikki - Scheinin, Martin - Tuori, Kaarlo - Viljanen, Veli-Pekka (toim. Pekka Hallberg). Juva 1999.

Virallislähteet

Amendment proposal for a Council Regulation (EEC) on the statute for a European association COM 4 (93) 252 final - SYN 386, OJ 1993 No. C 236/3. Neuvoston ehdotus yhdistysasetukseksi.

HE 148/87 vp.: Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kilpailunrajoituksista, 1987 vp. n:o 148.

HE 309/1993 vp.: Hallituksen esitys Eduskunnalle perusoikeussäännösten muuttamisesta, 1993 vp. n:o 309.

KM 1974:27: Komiteamietintö 1974:27:

Valtiosääntökomitean välimietintö, Helsinki 1974.

Virallinen lehti C 236, 31/08/1993.

Internet-lähteet

www.allezmarseille.com:

Jalkapalloseura Olympique de Marseillen kotisivut.

<http://www.conseil-constitutionnel.fr>:

Ranskan valtiosääntötuomioistuimen kotisivut.

<http://www.cor.eu.int>:

Euroopan unionin kotisivut.

<http://www.om.fi>:

Oikeusministeriön kotisivut.

<http://www.slu.fi>:

Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n kotisivut.

wysiwyg://96/<http://www.of.gov.uk>:

Yhdistyneen kuningaskunnan kilpailuviraston kotisivut.

<http://amitie.nature.free.fr/Droit.htm>.

<http://www.idrottsjuristen.com>.

Urheiluliittojen säännöt

English Basketball Association Regulations Sep. 2001

<http://www.englandbasketball.co.uk/REGULATIONS%202001.htm>.

Englannin koripalloliiton säännöt.

Suomen Palloliitto ry:n säännöt 10.4.2002.

Suomen Koripalloliitto ry:n toimintasäännöt 21.10.2002.

Svenska Ishockeyförbundets stadgar. Ruotsin Jääkiekkoliiton säännöt toimintavuodelle 2001–2002.

Haastattelut:

Puhelinkeskustelu Kalle Jungebrand / Suomen Koripalloliitto ry 15.11.2002.

Puhelinkeskustelu Sari Myllyniemi / Suomen Jääkiekkoliitto ry, 15.11.2002.

1 Johdanto

1.1 Lähtökohta

Urheilutoiminta on viime vuosikymmenen aikana muuttanut muotoaan niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa. Huippu-urheilun asema on vahvistunut perinteisen harraste- ja kuntourheilun rinnalla. Huippu-urheilu on paitsi ammattilaistunut myös kaupallistunut. Ammattilaistuminen ja kaupallistuminen puolestaan ovat johtaneet urheilun oikeudellistumiseen. Perinteisen aatteellisen urheiluliikkeen toimintatavat eivät enää kaikilta osin sovellu siihen liiketoimintaan, jonka muodossa ammattilaisurheilua nykyisin harjoitetaan. Urheiluliikkeen piirissä joudutaan nykyisin ottamaan entistä suuremmassa määrin huomioon lainsäädännön asettamat rajoitukset ja vaatimukset. Tämä taas on asettanut uusia vaatimuksia urheilujärjestöille ja -seuroille. Urheilujärjestöjen itsemääräämisoikeus on jossain määrin asetettu kyseenalaiseksi.

Jos urheiluseura tahtoo muuttaa organisaatiomuotoaan joko paremmin kaupallisiin haasteisiin soveltuvaksi tai vastaavasti vähemmän kaupalliseen muotoon, se ei voi organisoitua täysin vapaasti parhaaksi katsomallaan tavalla. Esimerkiksi lajiliiton tai liigan säännöt saattavat rajoittaa sen toimintavapautta. Toisaalta taas lajiliitot eivät voi enää säännellä jäsenseurojensa toimintaa yhtä vapaasti kuin aiemmin, vaan niiden on otettava huomioon erilaiset pakottavat lain säännökset.

1.2 Tavoite

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, mihin perustuu lajiliittojen määräysvalta urheiluseuroihin nähden, ja mitkä säännöt rajoittavat liittojen määräysvaltaa. Erityisesti pyrin löytämään vastauksen siihen, ulottuuko lajiliittojen määräysvalta sen määrittelyyn, missä organisaatiomuodossa urheiluseurojen tulisi toimia.

Suomen tilanteen lisäksi tarkastelun kohteena ovat urheilun organisaatioihin ja lajiliittojen asemaan liittyvät kysymykset ja mahdolliset ongelmat Ruotsissa, Ranskassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Puhuttaessa kaikista neljästä maasta yhdessä käytetään jäljempänä nimitystä *vertailumaat*.

Lajiliittojen aseman määrittelemiseksi tutkin urheilutoiminnan sekä urheiluseurojen organisoitumista. Eri organisaatiomuodoista tarkastelen ennen kaikkea perinteistä aatteellista yhdistystä sekä eri maissa käytössä olevia urheilutoimintaan sopivia yhtiömuotoja.

Lajiliittojen toimintaa rajoittavina säännöksiä otan esille vertailumaiden perusoikeussäännökset sekä kansalliset ja EY:n kilpailusäännöt. Ensin selvitetään missä määrin kilpailulainsäädäntö tai perusoikeudet ylipäätään soveltuvat lajiliittojen toimintaan. Sen jälkeen tutkitaan, missä tapauksissa lajiliiton on katsottu olevan määräävässä markkina-asemassa liiton alaisiin joukkueisiin nähden ja edelleen milloin liiton voidaan katsoa syyllistyvän määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön. Lopuksi pohdin, rikkovatko lajiliittojen urheiluseurojen organisaatiomuodolle asettamat vaatimukset määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltoa. Työssä käytetty tutkimusmenetelmä on oikeusvertaileva.

1.3 Aiheen rajaus

Tutkielma keskittyy ainoastaan joukkueurheiluun. Joukkueurheilun sisällä tarkastelu puolestaan rajoittuu sellaisiin vertailumaissa suosittuihin lajeihin, joissa ammattilaisuudesta ja kaupallistumista tosiasiallisesti on tapahtunut.

Tarkasteltaessa lajiliittojen toimivallan ja kilpailulainsäädännön suhdetta keskityn ainoastaan määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltäviin säännöksiin. Sen sijaan tarkastelu ei koske sitä, voitaisiinko lajiliittojen toimintaan soveltaa sekä EY:n oikeudesta että vertailumaiden kansallisista laeista löytyviä kartellisäännöksiä. Lajiliittoja tarkastellessani keskityn erityisesti kansallisiin lajiliittoihin ja kansallisiin urheilun kattojärjestöihin, kansainväliset lajiliitot jäävät lähinnä maininnan varaan.

Vertailumaista Yhdistynyt kuningaskunta on siinä mielessä erikoinen, että maan sisällä on olemassa erilaisia oikeusjärjestelmiä. Suurin osa Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädännöstä koskee koko valtakunnan aluetta, mutta osittain mailla on erillistä lainsäädäntöä.¹ Englannin ja Walesin järjestelmät ovat samansisältöiset, kun taas Skotlannin ja Pohjois-Irlannin järjestelmät ovat tietyiltä osiltaan erilaiset. Jäljempänä pyrin puhumaan tilanteesta koko kuningaskunnan alueella, mutta varsinkin käytännön esimerkit koskevat suurelta osin Englantia.

---

¹ Chaker 1999 s. 43.

2 Urheilutoiminnan rakenne

2.1 Urheilun eurooppalainen malli

Euroopassa urheilutoiminnalle on tunnusomaista järjestelmän pyramidirakenne. Yksityiset henkilöt kuuluvat jäseninä urheiluseuroihin, jotka muodostavat toiminnan perustan. Seurat ovat kansallisten lajiliittojen jäseniä ja kansalliset lajiliitot puolestaan kansainvälisten lajiliittojen jäseniä.² Urheilun eurooppalainen malli eroaa esimerkiksi Yhdysvaltain järjestelmästä, jossa on olemassa useita urheiluliittoja ja suljettuja mestaruussarjoja. Viime vuosien aikana on myös joissain Euroopan maissa perustettu kansallisista liitoista riippumattomia sarjoja, ja perinteisen pyramidimallin toimivuus ja tarkoituksenmukaisuus on kyseenalaistettu.³ Perinteisen sääntelytehtävänä lisäksi urheiluliitot vastaavat nykyisin myös muun muassa televisiointioikeuksien jakamisesta, mikä on liiketoimintaa.

EY:n komission “Urheilun eurooppalainen malli” -asiakirjan mukaan liittojen toimiminen samanaikaisesti sääntelyeliminä ja yksityisinä liike-elämän toimijoina on johtanut siihen, että liittojen jäsen seurat eivät enää täysin luota siihen, että heidän etunsa tulevat asianmukaisesti hoidettua.⁴

2.2 Urheilun autonomia ja yhdistymisvapaus

Urheilun itsesääntely ja urheilun sääntöjen erillisyys valtion laeista perustuvat kaikissa vertailumaissa urheilun autonomiaan ja yhdistysautonomiaan, vaikkakin näiden kahden itsemääräämisoikeuden sisältö näyttäisi jossain määrin vaihtelevan maittain.

---

² Rauste 1997 s.27.

³ Komissio 1998 s. 8

⁴ Komissio 1998 s. 8

2.2.1 Urheilun autonomia

2.2.1.1 Itsesäätely

Urheilutoimintaa harjoitettiin pitkään ikään kuin lain ulkopuolella soveltaen vastaan tuleviin ongelmiin urheilun omia sääntöjä. Puhutaan *urheilun autonomiasta*. Autonomiaan kuuluu itsesäätely, toisin sanoen se, että urheilun säännöt ja sitä koskevat päätökset on tehty urheilun omassa piirissä.⁵

Esimerkiksi Suomessa ei juurikaan ole nimenomaan urheilua koskevaa lainsäädäntöä, vaan urheilua koskeva normisto on meillä samoin kuin muualla perinteisesti syntynyt urheilun itsesäätelyn kautta. Itsesäätely koostuu kunkin lajin omista säännöistä, kilpailutoimintaa koskevista kilpailu- ja kurinpitosäännöistä sekä urheilujärjestöjen toimintasäännöistä. Urheilun sisäisten sääntöjen sitovuuden perusteeksi on kuitenkin voitava esittää hyväksyttävä syy, eivätkä säännöt saa olla ristiriidassa ylikansallisen tai kansallisen lainsäädännön kanssa.⁶

Urheilun eri järjestöt ovat tottuneet laatimaan lajien säännöt ja kilpailu- ja kurinpitosäännökset sekä antamaan kurinpitoa koskevat varsinaiset päätökset yksittäistapauksissa ilman, että kansalliset viranomaiset puuttuvat asiaan millään lailla. Paitsi kansalliset lajiliitot, myös ylikansalliset urheilujärjestöt, erityisesti Kansainvälinen Olympiakomitea ja kansainväliset lajiliitot, voivat antaa urheilun piirissä sitovia määräyksiä.⁷

Kansainvälisten ja kansallisten lajiliittojen, kuten myös yksittäisten urheiluseurojen antamat urheilun säännöt on näihin päiviin asti hyväksytty kaiken urheilutoiminnan perustaksi ilman, että olisi juurikaan pohdittu, mihin näiden erilaisten sääntöjen oikeudellinen sitovuus perustuu tai onko oikeudellista sitovuutta ylipäätään olemassa. Niin ikään on pidetty itsestään selvänä, että säännöt koskevat kaikkia urheilutoimintaan osallistuvia tahoja, olivatpa nämä sitten tietyn seuran tai liiton jäseniä tai vain sopimussuhteessa seuraan tai lajiliittoon.⁸ Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n kurinpitoa koskeva mietintö toteaa, että kansanliikkeenä toimivassa urheilussa on ollut luontevaa, että lajiliitot ovat hallinnoineet koko urheilun alaa harrasteurheilusta huipputasolle asti.⁹

Viime aikoina urheilujärjestöjen autonomia on kuitenkin joutunut ainakin jossain määrin kyseenalaiseksi.¹⁰ Oikeudellinen sitovuus on mahdollista saavuttaa vain sääntöketjutuksen, järjestöpäätösten ja sopimusten avulla. Sääntöketjutuksella tarkoitetaan sitä, että urheiluseuran jäsen sitoutuu yhdistykseen liittyessään noudattamaan

---

⁵ Halila - Hemmo 1996 s. 284.

⁶ SLU 1999 s. 7, Vieweg 2000 s. 89.

⁷ SLU 1999 s. 7-8.

⁸ Rauste 1997 s. 4.

⁹ SLU 1999 s. 13.

¹⁰ Vieweg 2000 s. 83.

yhdistyksen sääntöjä. Seura puolestaan on lajiliiton jäsen ja sitoutunut noudattamaan lajiliiton sääntöjä. Sitoutuessaan noudattamaan seuran sääntöjä urheiluseuran jäsen yleensä sitoutuu myös noudattamaan lajiliiton sääntöjä. Näin lajiliitto voi säännellä yksittäisten seuran jäsenten käyttäytymistä. Pelkästään se, että kansallinen lajiliitto on itse sitoutunut noudattamaan kansainvälisen lajiliiton sääntöjä ja määräyksiä ei vielä riitä sitouttamaan kansallisen lajiliiton jäseniä niihin.¹¹

Viewegin mukaan urheilujärjestöjen autonomiaa koskeva kysymys kuuluu kansallisen lain toimivaltaan. Autonomian lainsäädännöllinen perusta vaihtelee sen mukaan, missä organisaatiomuodossa urheilutoimintaa harjoitetaan.¹²

2.2.1.2 Euroopan yhteisön suhtautuminen urheilun autonomiaan

Euroopan yhteisön tuomioistuin on ratkaisukäytännössään tunnustanut urheilutoiminnan erityispiirteet ja suhtautunut hyväksyvästi urheilun itsesääteelyyn silloin, kun on kysymys esimerkiksi urheilukilpailujen järjestämisestä. Urheilujärjestöt eivät kuitenkaan tuomioistuimen mukaan saisi ryhtyä kuin sellaisiin toimenpiteisiin, jotka ovat välttämättömiä järjestelmän toimivuudelle.¹³ Viimeistään tuomioistuimen antama Bosman -päätös¹⁴ kuitenkin osoitti, ettei urheilutoimintaa enää voida harjoittaa täysin irrallaan lainsäädännöstä. Yhteisön tuomioistuin on tehnyt selväksi, että silloin, kun urheilutoiminta on samalla myös taloudellista toimintaa, tulee siihen soveltaa muun muassa kilpailulainsäädännön säännöksiä.

EY:n komissio on kehittänyt kolme yleistä periaatetta, joiden mukaan kilpailulainsäädäntöä tulee tulkita silloin, kun on kyse urheilutoiminnasta. Kilpailusäännöksiä sovelletaan urheilujärjestöihin ja -seuroihin ensinnäkin ainoastaan silloin, kun ne harjoittavat taloudellista toimintaa. Toiseksi yhteisön kilpailusääntöjä ei tulisi soveltaa sellaisiin urheilujärjestöjen laatimiin sääntöihin, joita ilman urheilutoimintaa ei voitaisi ylläpitää. Kolmanneksi kilpailusääntöjä ei tulisi soveltaa silloin, kun on kyse urheilutoiminnan aatteellisesta puolesta, esimerkiksi avustuksista amatööriurheilulle. Säännöillä, joita ilman urheilutoimintaa ei voitaisi ylläpitää, tarkoitetaan komission mukaan sääntöjä, jotka ovat välttämättömiä urheilukilpailujen ja koko toiminnan järjestämiselle. Komission mukaan tulee lähteä siitä, että yllä kuvatut toiminnalle keskeiset säännöt eivät ole kilpailulainsäädännön vastaisia silloin, kun niitä sovelletessa noudatetaan objektiivisuuden, läpinäkyvyyden ja syrjimättömyyden periaatteita.¹⁵

---

¹¹ SLU 1999 s. 7-8.

¹² Vieweg 2000 s. 89.

¹³ Vieweg 2000 s. 88.

¹⁴ Asia C-415/93 Union royale belge des sociétés de football association ASBL vs Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA vs Jean-Marc Bosman ym. ja Union des associations européennes de football (UEFA) vs Jean-Marc Bosman, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 15.12.1995.

¹⁵ Vieweg 2000 s. 101.

2.2.1.3 Vertailumaat ja urheilun autonomian olemassaolon tunnustaminen

Urheilun autonomia on itsestään selvä asia Suomessa ja Ruotsissa. Varsinkin Ruotsi on pyrkinyt erityisesti suojelemaan urheilun kansanliikkeen omaisuutta. Eräs urheilun autonomian tunnustamisen merkeistä näissä maissa on, ettei urheiluun liittyviä kiistoja yleensä ole voitu eikä edes haluttu viedä yleisiin tuomioistuimiin. Tämä tilanne on kuitenkin jossain määrin muuttunut viime vuosien aikana ainakin Suomessa.

Vaikka urheilun autonomian olemassaolo tunnustetaan myös Ranskassa, ei sillä kuitenkaan ole samanlaista itsestään selvää asemaa kuin Suomessa. Jo 1900-luvun alkupuolella on Ranskassa käyty keskustelua urheilun sääntöjen luonteesta ja siitä, voidaanko urheilun sääntöjä pitää valtion oikeudesta irrallaan olevana *oikeutena*.¹⁶

Urheilun autonomiaa on perusteltu sillä, että urheilulla on positiivista vaikutusta ihmisten fyysiseen ja henkiseen terveyteen. Valtiovalta ei kuitenkaan ole ollut valmis täysin tunnustamaan urheilun autonomian olemassaoloa. *Conseil d'Etat*, Ranskan korkein hallinto-oikeus, on vuonna 1990 todennut, että urheilun autonomian periaatteen vakiinnuttamista tulisi välttää. Myös Lapouble on sitä mieltä, ettei urheilun positiivinen vaikutus ihmisten terveyteen riitä perusteluksi oman oikeusjärjestelmän luomiselle, sillä myös valtio pyrkii toimillaan edistämään yleistä terveyttä.¹⁷ Ranskalaisen valtiotieteellisen yhdistyksen työryhmämietintö esittää näkökulman, jonka mukaan urheilun autonomia johtuu urheiluliikkeelle uskotusta julkisesta palvelutehtävästä.¹⁸

Samalla kun lajiliitot julkisen tehtävänsä vuoksi nauttivat tietynasteisesta autonomiasta, se asettaa myös rajoituksia niiden toiminnalle. Niillä on paitsi valta, myös velvollisuus hoitaa julkinen tehtävänsä, ja ne ovat julkisen vallan käyttäjinä sidottuja tiettyjen hallinto-oikeudellisten periaatteiden noudattamiseen.¹⁹

Urheilun autonomialla on kuitenkin tosiasiallinen sija myös Ranskassa. Kansallisen urheilun riippuvuus kansainvälisistä urheilujärjestöistä ja kansainvälisten järjestöjen monopoliasema aiheuttavat sen, että urheilun säännöillä on vaikutusta valtiolisten normien rinnalla.²⁰ Tapauksessa, jossa oli kysymys jalkapallojoukkue *Girondins de Bordeaux*'n pudottamisesta toiseen divisioonaan, *Conseil d'Etat* asetti urheilun säännöt kansallisen lain edelle antaessaan ratkaisunsa asiassa.²¹

---

¹⁶ Lapouble 1999 s. 9-10.

¹⁷ Lapouble 1999 s. 9-10.

¹⁸ Association Française de Science Politique 2001 s. 16.

¹⁹ Lapouble 1999 s. 99.

²⁰ Lapouble 1999 s. 93.

²¹ Lapouble 1999 s. 91-92.

Vuonna 1984 säädetyin urheilutoimintaa koskevan lain 16 artiklassa säädetään, että urheiluministeriön hyväksymät lajiliitot toteuttavat julkista tehtävää, mutta niillä on säännelystä asemastaan huolimatta tietynasteinen itsenäinen asema. Viewegin mukaan ranskalaisten urheiluseurojen urheilun autonomia perustuu yhdistysautonomian tunnustavan säännökseen.²²

Yhdistyneessä kuningaskunnassa urheiluseurojen itsesääätelyä on puolusteltu muun muassa mallin edullisuudella verrattuna julkiseen sääntelyyn. Myös Yhdistyneessä kuningaskunnassa urheilun autonomiaa pidetään itsestään selvänä. Vastuu urheilutoiminnan sääntelemisestä ja valvonnasta on ensi sijassa urheilujärjestöillä, joiden on toiminnassaan kuitenkin noudatettava lain säännöksiä. Mooren mukaan urheilun itsesäätelyn hyväksyminen johtuu ennen kaikkea siitä, että urheilun toimijat *osaavat* säännellä toimintaansa.²³

2.2.2 Yhdistymisvapaus ja yhdistysautonomia

Yhdistymisvapaus kuuluu sanan- ja kokoontumisvapauden ohella perusoikeuksiin, joista usein käytetään nimitystä poliittiset perusoikeudet. Poliittisten perusoikeuksien tehtävänä on turvata oikeudellisesti yhteiskunnan jäsenten julkista toimivaltaa ja siten rajoittaa julkisen vallan toimintaa. Yhdistymisvapaus ei kuitenkaan rajoita ainoastaan julkista valtaa, vaan sillä voi olla vaikutusta myös yksityisten välisissä suhteissa. Perusoikeuksien vaikutukset yksityisten välisissä suhteissa ilmenevät yleensä tavallisen lainsäädännön ja sen tulkinnan välityksellä.²⁴

Yhdistymisvapauden periaate on yksi niistä perusoikeuksista, joita Euroopan yhteisöjen oikeus suojaa. Yhdistymisvapaus ”pohjautuu jäsenvaltioiden yhteiseen valtiösääntöperinteeseen” ja se on vahvistettu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 11 artiklassa. Yhteisön tuomioistuin on kuitenkin Bosman -ratkaisun yhteydessä todennut, ettei yhdistymisvapaudella ole vaikutuksia siihen, onko urheiluliitoilla oikeus antaa määräyksiä, jotka voivat rajoittaa ammattuurheilijoiden vapaata liikkuvuutta. Edelleen ei tuomioistuimen mukaan ”voida katsoa, että ammattuurheilijoiden vapaata liikkuvuutta rajoittavat urheiluliittojen määräykset olisivat tarpeen, jotta urheiluliitot, seurat ja pelaajat voisivat käyttää yhdistymisvapauttaan, tai että nämä määräykset olisivat tämän vapauden väistämätön seuraus”.²⁵

---

²² Vieweg 2000 s. 90.

²³ Moore 2000 s. 1.

²⁴ Tuori 1999 s. 433.

²⁵ Asia C415/93, Union royale belge des sociétés de football association ASBL ym. vs. Jean-Marc Bosman, kok. 1995 s.I-4921, tuomion kohdat 8 ja 25.

2.2.2.1 "Eurooppalainen yhdistyslaki"

Euroopan unionin piirissä ei toistaiseksi ole olemassa yhteistä yhdistyslainsäädäntöä eikä yhdistysten ja seurojen (*clubs*) itsemääräämisoikeudesta siten ole säännelty yhteisön tasolla. Euroopan yhteisöjen neuvosto on jo vuosia sitten antanut ehdotuksensa yhdistysasetukseksi.²⁶ Asetusehdotuksen tarkoituksena on luoda ylikansallinen, Euroopan unionin alueella toimiva uusi yhdistysmuoto, Eurooppa-yhdistys, jolla helpotettaisiin rajat ylittävää yhdistystoimintaa EU:n sisällä.

Ehdotuksen artiklassa 1(2) säädetään Eurooppa-yhdistyksen itsemääräämisoikeudesta. Artiklan mukaan yhdistys saa määrätä niistä toimenpiteistä, jotka ovat tarpeellisia sen toiminnan toteuttamiseksi.²⁷ Ehdotus ei ole viime vuosina edistynyt. Suurimmat ongelmat valmistelussa liittyvät asetuksen yhteydessä valmisteltavana olevaan direktiiviehdotukseen, joka koskee henkilöstön edustamista.²⁸

Yhteisön tuomioistuin on kahdessa ratkaisussaan tunnustanut yhdistymisvapauden perusoikeudeksi.²⁹ Koska yhteisöjen perustamissopimuksissa ei ole mainittu kaikkia olemassa olevia perusoikeuksia, tuomioistuin katsoo yhdistymisvapauden olemassaolon perustuvan jäsenvaltioiden yhteiseen perinteeseen sekä Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan urheilujärjestöjen itsemääräämisoikeus sisältyy yhdistymisvapauteen sellaisena kuin se ymmärretään yhteisön oikeudessa.³⁰

2.2.2.2 Suomi

Suomessa yhdistysten toiminnan perustana on perusoikeutena turvattu yhdistymisvapaus. Yhdistymisvapaudesta säädetään Suomen perustuslain 13 §:ssä. Perustuslaki turvaa kansalaisten yhdistymisvapautta suhteessa valtioon ja suojelee vapaaehtoista kansalaistoimintaa valtiovallan tarpeettomalta puuttumiselta.³¹ Yhdistymisvapauteen kuuluu jokaisen oikeus perustaa yhdistys, kuulua tai olla kuulumatta yhdistykseen ja oikeus osallistua yhdistyksen toimintaan. Keskeinen osa yhdistymisvapautta on *yhdistysautonomia*, jonka perusteella yhdistyksellä on oikeus päättää omista säännöistään sillä edellytyksellä, etteivät säännöt ole ristiriidassa pakottavan lainsäädännön

---

²⁶ Amendment proposal for a Council Regulation (EEC) on the statute for a European association COM (93) 252 final - SYN 386, OJ 1993 No. C 236/3.

²⁷ Vieweg 2000 s. 2000, Virallinen lehti C 236, 31/08/1993 s. 0001 ss.

²⁸ <http://www.om.fi/3666.htm> 1.8.2002.

²⁹ C-175/73 (Gewerkschaftsbund) (1974) ECR 917 (925); C-414/93 (Bosman) (1995) ECR I-4921 (5065) (TN 79).

³⁰ Vieweg 2000 s. 91-92.

³¹ Rauste 1997 s. 17-20.

kanssa.³² Yhdistysautonomia tarkoittaa siis yhdistysten sisäistä itsemääräämisoikeutta ja toimintavapautta. Tulee kuitenkin huomata, että yhdistyslaki määrää, että yhdistyksen jäsenkunnalla on oikeus tietynasteiseen yhdenvertaiseen kohteluun yhdistyksessä (YhdL 33.2 § ja 27.3 §).³³

2.2.2.3 Ruotsi

Urheiluliike on Malmstenin mukaan aina nauttinut Ruotsissa itsemääräämisoikeudesta, ja nykyisin yhdistysmuodossa toimivan urheiluliikkeen oikeus on kirjattuna myös Ruotsin hallitusmuodon 2 luvun 1 §:ään, jossa säädetään yhdistymisvapaudesta. Hallitusmuodon 2 luvun 14.2 §:ssä säädetään lisäksi, ettei yhdistymisvapautta saa rajoittaa kuin silloin, kun on kyseessä yhdistys, joka harjoittaa sotilaallista tai sitä vastaavaa toimintaa. Oikeuden rajoittaminen on mahdollista myös silloin, kun yhdistys vainoaa tiettyä ihmisryhmää rodun, ihonvärin tai etnisen alkuperän perusteella.

Urheiluyhdistykset ovat erillisiä oikeushenkilöitä, joilla on kullakin itsenäinen päätösvalta omissa asioissaan. Ruotsissa ei ole kirjoitettua, aatteellisia yhdistyksiä koskevaa yhdistyslakia, joten yhdistystoimintaa ohjaavat vain vakiintunut käytäntö, tuomioistuinikäytäntö sekä yleiset periaatteet.³⁴ Käytännössä yksittäisten urheiluseurojen päätösvaltaa kuitenkin rajoittavat Riksidrottsförbundin säännöt, joita ne ovat velvolliset noudattamaan.³⁵

Valtiovalta ei ole ainoastaan tunnustanut urheiluliikkeen oikeutta määrätä itse omista asioistaan, vaan se myös aktiivisesti tukee urheilun erityisasemaa. Yhdistys-oikeuden alalla itsenäisen aseman tunnustaminen näkyy muun muassa siinä, etteivät Ruotsin yleiset tuomioistuimet yleensä voi tutkia sitä, onko urheiluseura toiminut materiaalisesti oikein erottaessaan jäsenensä, vaan tuomioistuin voi ottaa kantaa ainoastaan ratkaisun muodolliseen puoleen.³⁶

Tuomioistuimet eivät pääsääntöisesti ota tutkittavakseen esimerkiksi kannetta, jonka yhdistyksestä erotettu jäsen nostaa erottamisestaan. Ruotsin korkein oikeus on ratkaisukäytännössään katsonut, että yhdistyksestä erottaminen on tuomioistuinasia vain silloin, kun erottamisella on asianosaisille suuri taloudellinen tai käytännöllinen merkitys.³⁷ Näin on esimerkiksi ammattiliittojen kohdalla. Oikeuskäytännön mukaan erottamispäätöksellä on ammattiliitosta erotetulle jäsenelle sellainen taloudellinen

---

³² Rauste 1997 s. 17-20.

³³ SLU 1999 s. 9. Sarhimaa 1999 s. 74. Huomaa yhdenvertaisen kohtelun vaatimus: lajiliitoilla yhdistyslain 33.2 §:n nojalla ja myös määräävän markkina-aseman (monopoliaseman) vuoksi kilpailulainsäädännön perusteella. Halila 1999 s. 12.

³⁴ Lindblad - Lundén 2000 s. 10, Malmsten 2000 s. 2000.

³⁵ Malmsten 2000 s. 19.

³⁶ Malmsten 2000 s. 14.

³⁷ Lindblad - Lundén 2000 s. 25.

merkitys, että tuomioistuimen tulee voida tutkia päätöstä myös materiaaliselta kannalta.³⁸ Ruotsin korkein oikeus on niinkään katsonut, että tuomioistuin voi poikkeuksellisesti tutkia urheiluseurasta erotetun jäsenen valituksen, jos voidaan osoittaa, että erottamiseen on ollut syynä erotetun jäsenen rodusta, uskonnosta tai muusta vastaavasta syystä johtunut syrjintä.³⁹

Edellä selostetusta käy ilmi, että myös Ruotsissa yhdistymisvapauten sisältyy yhdistysautonomia. Ainakaan Malmsten ei näytä käytännössä tekevän eroa yhdistysautonomian ja urheilun autonomian välillä urheiluseuran ollessa kyseessä. Molemmat autonomian lähteet ikään kuin sulautuvat yhteen johtaakseen yhteen ja samaan lopputulokseen, urheilujärjestöjen itsenäiseen asemaan.

2.2.2.4 Ranska

Yhdistymisvapaus ei Ranskassa perustu perustuslakiin, vaan tavalliseen, vuonna 1901 säädettyyn yhdistyslakiin. Yhdistymisvapautta pidetään kuitenkin myös Ranskassa perusvapautena. Ranskan valtiosääntötuomioistuin, *Conseil constitutionnel*, vahvisti 70-luvulla antamassaan ratkaisussa yhdistymisvapauden aseman yhtenä perusvapautena. Valtiosääntötuomioistuin hylkäsi lain, joka sen mukaan rajoitti yhdistymisvapautta, ja totesi samalla, että yhdistymisvapautta tulee pitää yhtenä perusvapautena, jota tasavallan lait suojaavat.⁴⁰

2.2.2.5 Yhdistynyt kuningaskunta

Kun yksityinen taho käyttää valtaa, joka ei perustu lakiin, ei tuomioistuimilla Yhdistyneessä kuningaskunnassa perinteisesti ole ollut toimivaltaa ottaa päätösten oikeellisuutta tutkittavakseen. Näin ollen valtiosta erillisen urheilun lajiliiton päätöksiä ei näyttäisi olevan mahdollista viedä yleisiin tuomioistuimiin.⁴¹ Yleiset tuomioistuimet eivät perinteisesti ole katsoneet olevansa toimivaltaisia ottamaan kantaa yhdistysten tekemiin jäsenyyspäätöksiin. Sekä yhdistyksillä yksityisten ihmisten yhteenliittyminä että yhtiöillä on sopimusvapauden nojalla oikeus päättää siitä, kenet hyväksyvät jäsenikseen.⁴²

Nykyisin kuitenkin katsotaan, että urheilujärjestö voidaan tietyissä tapauksissa pakottaa hyväksymään tietty hakija jäsenekseen. Kun lajiliiton jäsenyys tai lajiliiton myöntämä toimilupa on edellytys ammattimaisen urheilun harjoittamiselle, on tuo-

---

³⁸ Malmsten 2000 s. 14.

³⁹ Lindblad - Lundén 2000 s. 25.

⁴⁰ Décision 71-44 DC du 16 juillet 1971, Lapouble 1999 s. 25.

⁴¹ Griffith-Jones 1997 s. 50 ss.

⁴² Beloff - Kerr - Demetriou 1999 s. 42 ss.

mioistuimen voitava puuttua asiaan, jos lajiliitto kieltäytyy myöntämästä jäsenyyttä tai toimilupaa hakijalle, joka täyttää lajiliiton etukäteen asettamat edellytykset. Tuomioistuimen tulisi kuitenkin ottaa kantaa lajiliiton päätöksiin vain poikkeustapauksissa.⁴³

Vetoomustuomioistuin (*Court of Appeal*) on päätöksessään *Nagle v Fielden*⁴⁴ myöntänyt urheilujärjestöjen ja muiden vastaavanlaisten monopoli-asemassa olevien yhdistysten oikeuden säännellä omaa toiminta-alueitaan. Järjestöjen tulee kuitenkin toiminnassaan noudattaa tiettyjä lakien perusvaatimuksia. Kaikki sellaiset säännöt, jotka rajoittavat elinkeinon harjoittamista tietyllä alalla, ovat mitättömiä, ellei voida osoittaa, että sääntö on kohtuullinen asianomaisille elinkeinonharjoittajille ja että säännöllä on laajempi julkinen merkitys. Monopoli-asemassa olevilla urheilujärjestöillä on siten englantilaisen kilpailuviranomaisen näkemyksen mukaan toimivalta säätää esimerkiksi osallistumisoikeudesta kilpailuihin. Samassa yhteydessä vetoomustuomioistuin kuitenkin totesi, että elinkeinonvapauden rajoittamisen kieltö, *restraint of trade* -doktriini, koskee sopimussuhteiden lisäksi myös sellaisia yhdistyksiä ja yhteisöjä, joilla on tosiasiallinen monopoli-asema tietyillä markkinoilla.⁴⁵

Englannissa on jouduttu pohtimaan, tulisiko osallistumisoikeutta urheiluun tai oikeudenmukaisuusvelvoitetta urheilussa koskeviin tapauksiin soveltaa julkisoikeutta vai pitäisikö urheilun katsoa kuuluvan yksityisoikeuden alaan. Jos urheilutoiminnan oikeellisuutta voitaisiin arvioida vain yksityisoikeudellisten sääntöjen mukaan, tutkitaviksi saattaisivat tulla ainoastaan sopimussuhteesta johtuvat kysymykset. Koska urheilussa kuitenkin saattaa esiintyä oikeudellisia ristiriitatilanteita silloinkin, kun sopimussuhdetta ei ole olemassa, on tämä kanta tuomittu vääränä.⁴⁶

Urheiluliittoja onkin pyritty tietyissä tapauksissa vertaamaan viranomaisiin ja muihin sellaisiin tahoihin, jotka käyttävät päätösvaltaansa lain nojalla, koska ne sääntelevät omaa elinkeinonalaansa (*professional activity*). Englantilainen hallinto-oikeus tarjoaa tuolloin keinot päätösten oikeellisuuden valvomiseksi (*judicial review*).⁴⁷

---

⁴³ Beloff - Kerr - Demetriou 1999 s. 42 ss.

⁴⁴ *Nagle v Fielden* [1966] 2 QB 633 (CA).

⁴⁵ Griffith-Jones s. 43-44.

⁴⁶ Beloff - Kerr - Demetriou 1999 s. 35.

⁴⁷ Griffith-Jones 1997 s. 50 ss.

2.2.3 Yhteenveto

Urheilujärjestöt nauttivat kaikissa vertailumaissa itsemääräämisoikeudesta, mutta itsemääräämisoikeuden luonne ja aste vaihtelee maittain. Myös autonomian perusta vaihtelee eri oikeusjärjestyksissä.

Suomessa puhutaan erikseen urheilun autonomiasta ja yhdistysautonomiasta. Naapurimaassamme Ruotsissa näitä kahta itsemääräämisoikeuden lajia taas on vaikea erottaa toisistaan. Ranskassa urheiluliitoille on laissa myönnetty tietynasteinen itsemääräämisoikeus, mutta niiden määräysvaltaa on lainsäädäntöteitse tai oikeuskäytännön kautta rajoitettu asioissa, jotka Suomessa ja Ruotsissa katsotaan kuuluvan urheilun autonomian tai yhdistysautonomian piiriin. Ranskalaisessa järjestelmässä on erikoista ainakin Suomeen ja Ruotsiin verrattuna tuomioistuinten suhtautuminen urheilun sääntöihin. Yhdistyneessä kuningaskunnassa yhdistysten itsemääräämisoikeus perustuu sopimusvapauteen paremminkin kuin yhdistymisvapauteen. Yhdistysten määräysvaltaa on siellä katsottu tietyissä tapauksissa voitavan rajoittaa ainakin jäsenyyttä koskevissa asioissa. Tämä ei ole lainkaan itsestään selvää Suomessa ja Ruotsissa.

2.3 Urheilun kattojärjestöjen ja lajiliittojen pyrkimykset vaikuttaa seurojen toimintaan

Kaikissa vertailumaissa lajiliitot kuuluvat kansainvälisten lajiliittojen lisäksi myös kansalliseen urheilun kattojärjestöön. Kattojärjestöjen rooli kuitenkin vaihtelee vertailumaittain.

2.3.1 SLU ja suomalaiset lajiliitot

Suomen Liikunta ja Urheilu ry (SLU) on suomalaisen urheilun kattojärjestö. Sen jäsenenä on 75 suomalaista urheilun lajiliittoa sekä eräitä muita järjestöjä. SLU on liikuntajärjestöjen yhteistyö-, edunvalvonta- ja palveluorganisaatio, jonka tehtävänä on ennen kaikkea liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnan palveleminen.⁴⁸ Järjestö ei osallistu esimerkiksi kilpailutoiminnan järjestämiseen eikä määrää jäsenliittojensa säännöistä kuten ruotsalainen vastineensa *Riksidrottsförbundet*. Täten myös päätösvalta yhtiöittämisestä liittyvissä kysymyksissä kuuluu Suomessa yksinomaan lajiliitoille. Käytännössä lajiliitot ovat tätä valtaansa myös käyttäneet. Päättyessään yhtiöitymisen sallimisesta ja sen tavoista lajiliittojen keskeinen päätösvaltaa liittyy siihen, hyväksyvätkö lajiliitot jäsenikseen muita kuin rekisteröityjä yhdistyksiä.⁴⁹

---

⁴⁸ www.slu.fi (13.11.2002).

⁴⁹ SLU 1999 s. 12.

Urheilun lajiliitot ovat Suomessa poikkeuksetta rekisteröityjä yhdistyksiä. Lajiliittojen säännöistä puolestaan käy ilmi, ketkä voidaan hyväksyä liiton jäseniksi. Esimerkiksi Suomen Koripalloliitto ry:n toimintasäännöissä määrätään, että liiton jäseneksi voi päästä vain rekisteröity yhdistys.⁵⁰

2.3.2 Ruotsin Riksidrottsförbundet

Ruotsin *Riksidrottsförbundet* (RF) on aatteellinen yhdistys, joka muodostuu eri urheilun lajiliitoista sekä lajiliittojen jäsenyhdistyksistä. Liiton tehtävänä on huolehtia urheilun yhteisistä asioista sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla.⁵¹ Ruotsissa ei ole olemassa aatteellisia yhdistyksiä koskevaa yhdistyslakia eikä edes valtiollista yhdistysrekisteriä, vaan kukin kansalaisjärjestö huolehtii oman kenttensä rekisteröinnistä.⁵² Täten RF vastaa käytännössä urheilutoiminnan sääntelystä. RF vastaa urheiluseurojen rekisteröinnistä ja valtio osoittaa määrärahansa suurimmaksi osaksi RF:n käyttöön, joka puolestaan jakaa rahat jäsenyhdistyksilleen.⁵³

Yhdistystoiminnan sääntely urheilun piirissä tapahtuu RF:n sääntöjen kautta. Malmsten kutsuukin RF:n sääntöjä ruotsalaisen urheilun “perustuslaiksi”, johon lajiliittojen ja niiden jäsenyhdistysten säännöt perustuvat.⁵⁴ Liittojen, piiriyhdistysten ja yksittäisten seurojen mallisäännöt ovat kaikki RF:n liittokokouksen hyväksymiä.⁵⁵

Toisin kuin SLU, RF voi antaa myös kilpailutoimintaa koskevia määräyksiä. Joukkueurheilun yhtiöittäminen tuli Ruotsissa mahdolliseksi vasta, kun RF antoi siihen luvan säännöissään. Samalla RF delegoi lajiliitoille oikeuden määrätä yhtiöitymisen yksityiskohdista.

2.3.3 Ranskan olympiakomitea ja hyväksytyt lajiliitot

Ranskassa urheilun kattojärjestönä toimii *Comité national olympique et sportif français*, C.N.O.S.F, joka laatii urheilutoiminnan eettiset säännöt ja valvoo niiden noudattamista. C.N.O.S.F.:n tehtävät ovat osittain Kansainvälisen Olympiakomitean

---

⁵⁰ Suomen Koripalloliitto ry:n toimintasäännöt 21.10.2002.

⁵¹ Hultin 1999 s. 106.

⁵² Ekman, Liikunnan ja urheilun maailma 17/00.

⁵³ RF:n toimivallasta päättää valtionavustusten jakamisesta jäsenistölleen johtuu, että oikeuskirjallisuudessa on esitetty RF:n olevan viranomaisasemassa. Viranomaisasemaan puolestaan liittyy hallinto-oikeudesta tuttu objektiviteettiperiaate, jota RF:n tulisi näinollen noudattaa valtionavustusten jakopäätöksiä tehdessään. Ks. Hultin 1999 s. 108.

⁵⁴ Malmsten 2000 s. 14.

⁵⁵ Ekman, Liikunnan ja urheilun maailma 17/00.

ja osittain Ranskan valtion sille uskomia. Lajiliitot pääsevät C.N.O.S.F:n jäseniksi, jos ne ovat voimassaolevan lainsäädännön tunnustamia.⁵⁶

Vuonna 1984 säädetyt urheilun ja liikuntatoiminnan järjestämistä ja edistämistä koskevan lain 16 artikla velvoittaa urheiluliitot toimimaan yhdistysmuodossa. Myös urheiluseuroille sallituista organisaatiomuodoista on säädetty laissa. Laki erottaa toisistaan kahdenlaiset julkista valtaa käyttävät lajiliitot. "Hyväksytyt" (*agrées*) lajiliitot käyttävät julkista valtaa huolehtimalla urheilutoiminnan järjestämisestä ja niitä voi olla useita yhtä urheilulajia kohti. Delegoitua valtaa käyttävien liittojen tehtäviin taas kuuluu kansallisten ja alueellisten mestaruuskilpailujen järjestäminen sekä urheilijoiden valitseminen kyseisiin kilpailuihin.⁵⁷ Kussakin lajissa vain yksi liitto voi kerrallaan käyttää delegoitua valtaa, ja nuo delegoitua valtaa käyttämään oikeutetut liitot nimetään aina neljäksi vuodeksi kerrallaan. Vain hyväksytty liitto voidaan nimittää "delegoiduksi" liitoksi.

Erikoista on se, että myös yksityiset, urheiluliitoista erilliset tahot saattavat järjestää urheilutapahtumia. Esimerkiksi Ranskan ympäriajon järjestäjä on yksityinen yhteisö.⁵⁸ Urheilutoimintaa harjoittavat järjestöt (*groupements sportifs*) ovat kuitenkin oikeutettuja valtion myöntämin avustuksiin vain sillä edellytyksellä, että ne ovat hyväksytyjä. Urheiluyhdistyksen hyväksymisen edellytykset on lueteltu laissa, yhdistyksen tulee muun muassa säännöillään vahvistaa yhdistyksen demokraattinen toimintamalli.⁵⁹

2.3.4 Yhdistynyt kuningaskunta

Englannilla, Walesilla, Skotlannilla ja Pohjois-Irlannilla on kullakin oma urheilun kattojärjestönsä, jotka SLU:n tapaan ajavat jäsenliittojensa etuja ja toimivat neuvonantajina. Vuonna 1991 perustettiin *The British Sports Forum*, johon edellä mainitut järjestöt kuuluvat ja jonka tehtävänä on yhteistyön edistäminen urheiluliikkeen sisällä.⁶⁰ Kilpailutoiminnan järjestämisestä vastaavat lajiliitot.

Esimerkiksi englantilaista jalkapalloa sääntelee *English Football Association* (FA). FA:n vaikutusvalta on viimeaikoina heikentynyt, Mortimerin ja Pearlin mukaan lähinnä sen vuoksi, että jäsenseurojen luottamus liittoon on vähentynyt.⁶¹

---

⁵⁶ Lapouble 1999 s. 17 - 19.

⁵⁷ Lapouble 1999 s. 20 - 26.

⁵⁸ Lapouble 1999 s. 30.

⁵⁹ Loi 84-610 du 16 juillet 1984: Loi relative à l'organisation et à la promotion des activités physiques et sportives, artikla 8. (Muutettu lailla 2000-627 6 juillet 2000 art 5 JORF 8 juillet 2000).

⁶⁰ Chaker 1999 s. 50.

⁶¹ Mortimer - Pearl 2000 s. 220.

FA:n sääntöjen sääntö 34, *Rule 34*, määrää etteivät jalkapalloseurat saa maksaa palkkaa johtajilleen. Myöskään osinkoa ei tulisi säännön mukaan jakaa kuin pienin mahdollinen määrä. Säännön alkuperäinen tarkoitus oli ennen kaikkea suojella seuroja huonoilta sijoituksilta⁶², mutta nykyisellään se aiheuttaa enemmänkin haittaa seurojen toiminnalle. Sääntö 34 ei koske julkisia osakeyhtiöitä, mikä on saanut monet seurat valitsemaan tuon organisaatiomuodon. Sen sijaan ne seurat, jotka eivät ole halunneet listautua pörssiin ja jotka usein muutenkin kamppailevat huomattavien taloudellisten vaikeuksien kanssa, kärsivät muiden ongelmiansa lisäksi ammattitaitoisen johdon puutteesta.⁶³

FA:n säännöissä ei määrätä minkään tietyn organisaatiomuodon käyttöä pakolliseksi liiton jäsenille. Mortimerin ja Pearlin mukaan se, että FA on jatkuvasti kieltäytynyt muuttamasta sääntöä 34, on kuitenkin tosiasiallisesti pakottanut monet seurat toimimaan julkisen osakeyhtiön muodossa.⁶⁴

2.3.5 Yhteenveto

Urheilun kansallisten kattojärjestöjen vaikutusvalta ja toimenkuva vaihtelee vertailumaittain. Kaikissa vertailumaissa lajiliitot vastaavat ensisijaisesti urheilun kilpailutoiminnan organisoinnista. Lajiliittojen intressissä on varmistaa, että kilpailutoiminta voidaan järjestää ja hoitaa sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti.⁶⁵ Varsinkin Suomessa ja Ruotsissa on ollut havaittavissa lajiliittojen halu vaikuttaa jäsentensä ja liigatasolla toimivien joukkueiden organisaatiomuodon valintaan. Ranskassa sekä lajiliittojen että niiden jäsenten organisaatiomuodoista on säädetty lailla. Tämän vuoksi lajiliitoilla Ranskassa ole samanlaista mahdollisuutta vaikuttaa organisaatiomuodon valintaan tai kieltää tietyn yhteisömuodon käyttöä. Vaikkei englantilaisen FA:n säännöissä määrätäkään jäsenten sallituista organisaatiomuodoista, se kuitenkin tosiasiallisesti vaikuttaa säännöillään organisaatiomuodon valintaan.

---

⁶² Säännön tarkoituksena on lisäksi ollut estää sellainen franchising-toiminta, jota esimerkiksi Yhdysvalloissa harjoitetaan. Yhdysvalloissa tietty seura/joukkue voidaan myynnin yhteydessä siirtää maantieteellisesti kokonaan uuteen paikkaan uuden omistajan toiveiden mukaisesti. Sen sijaan englantilaiset seurat ovat omistajanvaihdoksista huolimatta sidoksissa tiettyyn maantieteelliseen paikkaan. Mortimer - Pearl 2000 s. 221.

⁶³ Mortimer - Pearl 2000 s. 217 - 219.

⁶⁴ Mortimer - Pearl 2000 s. 233.

⁶⁵ Halila 1999 s. 14.

2.4 Valtion määräysvalta urheilussa

Länsi-Euroopassa kehittyi viime vuosisadan kuluessa urheilun alalla toimintamalli, jossa hallitukset ja kansalaisjärjestöt toimivat rinnakkain. Pohjois-Euroopan maissa valtio ei juurikaan ole säätänyt urheilua koskevia lakeja, joita sen sijaan löytyy Etelä-Euroopan maista. Urheilua ei perinteisesti ole kytketty valtioon eikä liike-elämään, vaan toimintaa on harjoitettu kansanliikkeen muodossa.⁶⁶ Valtiolla on kuitenkin aina tietystä määrin vaikutusvaltaa urheilun alalla, sillä varsinkin harrasteturheilutoiminta saa huomattavan osan varoistaan valtion ja kuntien myöntäminä tukina. Vertailumaissa annettavan julkisen tuen määrä ja muodot vaihtelevat, mutta suurin osa urheilun organisaatioista kuitenkin saa jossain muodossa avustusta julkiselta taholta.⁶⁷

Euroopan unionin komission urheilun rakenteita koskevassa raportissa (‘‘Helsinki-raportti’’) todetaan, että jäsenvaltioiden tulisi tarkentaa lainsäädäntöä, jotta urheilun nykyinen rakenne voidaan säilyttää ja urheilun sosiaalinen tehtävä voidaan turvata. Eräs tapa järjestöstruktuurin säilyttämiseksi olisi raportin mukaan se, että jokaisessa jäsenmaassa urheilujärjestöjen asema vahvistettaisiin lainsäädäntöteitse niin kuin esimerkiksi Ranskassa on tehty. Toisena mahdollisuutena raportti mainitsee sen, että lajiliitoille myönnettäisiin samanlainen erityisasema kuin ammattiliitoilla monissa Euroopan maissa on.⁶⁸

Myös urheiluseurojen omistuspohjaan ja toimintamuotoihin tulisi komission raportin mukaan kiinnittää huomiota. Jos kaupallisten tahojen sallitaan omistaa urheiluseuroja, omistuksesta tulisi laatia selkeät säännöt, jotta urheilun rakenne ja eettinen perintö voidaan säilyttää.⁶⁹

Alueiden komitea puolusti komissiolle antamassaan vastauksessa urheilujärjestöjen autonomista asemaa. Komitean mukaan urheilujärjestöjen tulisi saada säilyttää itsenäisen oikeutensa määrätä urheilun rakenteista ja organisoinnista. Valtion tehtä-

---

⁶⁶ Komissio 1998 s. 3 - 5.

⁶⁷ Carlsson - Lindquist 1999 s. 45.

⁶⁸ Suomessa tosin yhdistymisvapaus on käsitetty yleiseksi oikeudeksi eikä esimerkiksi ammattiyhdistyksillä tai puolueilla ole erityisasemaa kuten monissa muissa maissa. Perustuslain 13 §:n 2 momentin kolmannessa lauseessa mainitaan nimenomaisesti, että ammatillinen yhdistymisvapaus ja vapaus järjestäytyä muiden etujen valvomiseksi on turvattu. Samansisältöinen säännös sisältyi aikaisemmin HM 10 a §:n 2 momenttiin. Momentin ottaminen hallitusmuotoon ei Halilan ja Tarastin mukaan kuitenkaan sisällöllisesti muuttanut sen piiriin kuuluvien yhdistymisvapautta, vaan ammatillinen yhdistymisvapaus säilyi samanlaisena kuin muukin yhdistymisvapaus. Säännöksen ottaminen perustuslakiin liittyi siihen, että useissa kansainvälisissä sopimuksissa, joihin Suomi on liittynyt, juuri ammatillisella järjestäytymisvapaudella on keskeinen osa yhdistymisvapaudesta puhuttaessa. Halila – Tarasti 1996 s. 44. Katso poliittisten puolueiden osalta valtiosääntökomitean välimietintö (KM 1974:27 s.26 - 27). Komissio 1999 s. 9 - 10.

⁶⁹ Komissio 1999 s. 9 - 10.

vänä olisi komitean mukaan ainoastaan vastata sellaisen ympäristön luomisesta, jossa urheilujärjestöt voivat hoitaa tehtävänsä.⁷⁰

2.4.1 Suomi

Liikuntalaki (1054/1998) sääntelee urheilutoiminnan järjestämistä Suomessa. Lain 1 §:n ensimmäisen lauseen mukaan lain tarkoituksena on edistää liikuntaa, kilpa- ja huippu-urheilua sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa. Lain 2 §:n nojalla valtion ja kuntien tehtävänä on yleisten edellytysten luominen liikunnalle, kun taas liikuntajärjestöt vastaavat pääasiassa liikunnan järjestämisestä. Yleisten edellytysten luominen tarkoittaa käytännössä liikunnan ja urheilun rahoittamista eri tavoin.

Lain 7.1 §:ssä säädetään niistä asioista, jotka tulee ottaa huomioon harkittaessa valtion valtakunnallisille ja alueellisille liikuntajärjestöille myöntämien toiminta-avustusten määrää. Saman pykälän 2 momentissa määrätään, ettei hyväksyttävänä toimintamenoina pidetä liiketoiminnasta aiheutuvia menoja. Liikunta-asetuksen (1055/1998) 1:1 §:ssä säädetään, että liikuntalain 7 §:ssä tarkoitettua liikuntajärjestön, joka voi saada toimintaansa valtionavustusta, tulee olla rekisteröity yhdistys (jonka pääasiallisena tarkoituksena on liikunnan järjestäminen tai muu liikunnan edistäminen).

2.4.2 Ruotsi

Ruotsissa on korostettu muita vertailumaita enemmän “demokraattisesti järjestettyä urheiluorganisaatiota”, toisin sanoen urheilun kansanliikkeenluonteisuutta.⁷¹ Ruotsin valtiolla ei ole urheilutoiminnan alalla muuta roolia kuin toimia rahoittajana. Urheilun kansanliikettä johtaa ja sääntelee valtiosta erillään *Riksidorttsförbundet* (RF), jolle Ruotsin valtio kuitenkin on delegoinut eräitä tehtäviä. Valtion rahoittaa RF:n toimintaa sekä jossain määrin myös lajiliittojen hallinnollista toimintaa.⁷² Ruotsissa ei ole Suomen liikuntalain tapaista urheilun yleislakia.⁷³

---

⁷⁰ Alueiden komitea 1999 s. 8. (<http://www.cor.eu.int/presentation/down/Comm7/english/37-1999.htm> 15.8.2002).

⁷¹ Ekman, Liikunnan ja urheilun maailma 17/00.

⁷² Alueiden komitea 1999 s. 8. (<http://www.cor.eu.int/presentation/down/Comm7/english/37-1999.htm> 15.8.2002).

⁷³ Chaker 1999 s. 18.

2.4.3 Ranska

Ranskan valtiolla on vahva rooli urheiluelämässä. Ranskassa on urheiluun liittyviä lakeja luultavasti enemmän kuin missään muualla⁷⁴ ja ainakin huomattavasti enemmän kuin Suomessa tai muissa vertailumaissa. Jo vuonna 1940 Vichyn hallitus alisti urheilutoiminnan järjestämisen valtiolle. Valtio hoiti tehtäväänsä lajiliittojen välityksellä. Vuonna 1975 säädettiin laki, jolla lajiliitoille myönnettiin oikeus käyttää julkista valtaa sekä kurinpitovaltaa jäseniinsä. Vuoden 1975 lain korvasi vuonna 1984 voimaan tullut urheilun ja liikuntatoiminnan järjestämistä ja edistämistä koskeva laki⁷⁵, joka muutoksineen on keskeisin urheilun alaa Ranskassa sääntelevistä laeista. Lain mukaan valtion hyväksymillä urheiluliitoilla on julkinen palvelutehtävä ja niiden tulee järjestää ja kehittää liikunta- ja urheilutoimintaa (16 art).

Vaikka lajiliitot toimivatkin itsenäisesti, niille delegoitu velvollisuus hoitaa julkista tehtävää tekee liitot kuitenkin riippuvaisemmiksi valtiovallasta kuin esimerkiksi Pohjoismaissa. Korvauksena julkisen palvelutehtävän hoitamisesta hyväksytyt lajiliitot saavat valtiolta toiminta-avustusta sekä henkilöstöresursseja käyttöönsä.⁷⁶ Sekä harraste- että ammattuurheilua tuetaan julkisin varoin, mutta eri perustein. Ammattilaisjoukkueiden avustusjärjestelmä, joka perustuu kunnilta saataviin avustuksiin, on ainutlaatuinen Euroopan unionin alueella.⁷⁷

2.4.4 Yhdistynyt kuningaskunta

Yhdistyneessä kuningaskunnassa valtiovallan tehtävä urheilun alalla on samoin kuin Suomessa ja Ruotsissa lähinnä vastata edellytysten luomisesta urheilutoiminnalle sekä urheilutoiminnan edistäminen eri tavoin. Kansallisella tasolla urheilutoiminnasta vastaavia viranomaisia ovat kulttuurista, mediasta ja urheilusta vastaava ministeriö⁷⁸ sekä viisi urheiluneuvostoa⁷⁹. Myös paikallisten viranomaisten toiminnasta urheilun edistämiseksi on säädetty, mutta nuo säännökset eivät ole pakottavia. Siten paikallisilla viranomaisilla ei ole minkäänlaista velvollisuutta toimia säännösten osoittamalla tavalla.⁸⁰

---

⁷⁴ Lapouble 1999 s. 11.

⁷⁵ Loi 84-610 du 16 juillet 1984: Loi relative à l'organisation et à la promotion des activités physiques et sportives.

⁷⁶ Lapouble 1999 s. 25.

⁷⁷ Lapouble 1999 s. 71 - 73.

⁷⁸ The Department of Culture, Media and Sport.

⁷⁹ The UK Sports Council, the English Sports Council, the Scottish Sports Council, the Sports Council for Northern Ireland ja the Sports Council for Wales.

⁸⁰ Dammeyer - Falcone 1999 s. 19.

Perinteisesti urheilun erityispiirteenä on Yhdistyneessä kuningaskunnassa kuten meillä Suomessakin se, ettei urheilun alaa juurikaan ole lainsäädäntöitse säädelty. Päinvastoin, lähtökohtana on ollut, ettei poliitikkojen tule ottaa kantaa urheilutoiminnan järjestämiseen, vaan urheilun itsesääntely tulee sallia niin laajalti kuin on mahdollista. Valtiovalta ei edelleenkään ole halukas ohjaamaan urheilutoiminnan kehitystä lainsäädäntöitse. Eräitä lakeja on kuitenkin säädetty tarkoituksena yleisen turvallisuuden ja järjestyksen takaaminen, mutta urheilutoimintaa sääntelevää yleislakia siellä ei ole.⁸¹

2.4.5 Yhteenveto

Suomessa, Ruotsissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa on vallalla politiikka, jonka mukaan valtio ei osallistu urheilutoiminnan järjestämiseen muuten kuin tukemalla ja edistämällä toimintaa. Sen sijaan Ranskassa toteutetaan erittäin interventionistista politiikkaa. Ranskan valtio ja urheiluliike toimivat yhteistyössä, valtio osallistuu urheilutoiminnan järjestämiseen, vaikkakin tunnustaa samanaikaisesti urheiluliikkeen autonomian olemassaolon.⁸²

Urheilua koskevaa lainsäädäntöä on runsaasti vain Ranskassa. Muissa vertailun kohteena olevissa maissa valtion väliintulo on kaikin puolin vähäistä ja vain Suomessa on lain tasoinen yleissäännös urheilutoiminnan järjestämisestä.

2.5 Euroopan unionin toimivalta urheilun alalla

Euroopan unioni saa käyttää ylikansallista lainsäädäntövaltaa vain perustamissopimuksissa määritellyillä toimialoilla. Urheilua ei perustamissopimuksessa mainita, eikä Euroopan unionilla siten tällä hetkellä ole nimenomaista toimivaltaa urheilun alalla.⁸³

EU:n oikeusjärjestelmä on kuitenkin koko olemassa olonsa ajan ollut jatkuvasti voimakkaasti kehittyvä ja muuttuva. Yksittäiset normit ja koko normijärjestelmän rakenne kehittyvät jatkuvasti. Tämä yhteisön oikeuden dynaaminen luonne ilmentää integraatioprosessin luonnetta taloudellisena kehitysprosessina, jonka ajatellaan keran käynnistyttyään olevan vain yhdensuuntaista, syvenevää integraatiota.⁸⁴ Integraatio on laajentunut ensinnäkin alueellisesti uusien jäsenvaltioiden liittyttyä Euroopan

---

⁸¹ Chaker 1999 s. 30 - 31, Beloff - Kerr - Demetriou 1999 s. 36.

⁸² Chaker 1999 s. 21.

⁸³ Joutsamo ym. 2000 s. 1.

⁸⁴ Joutsamo ym. 2000 s. 1.

unioniin ja toisaalta asiallisesti, millä tarkoitetaan uusien toimialojen liittämistä yhteisön toimivallan piiriin.⁸⁵

Yhteisön tuomioistuin on ottanut useamman kerran kantaa myös urheilua sivuvaan kysymykseen. Tuomioistuin on useassa ratkaisussaan todennut urheilun kuuluvan yhteisöjen oikeuden piiriin silloin, kun urheilun voidaan katsoa olevan taloudellista toimintaa.⁸⁶ Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että nimenomaisen toimivallan puuttumisesta huolimatta Euroopan unioni voi vaikuttaa urheiluun sellaisen yleisen lainsäädäntönsä perusteella, joka koskee kaikkia yhteiskunnan aloja. Esimerkiksi niin sanottuja neljää perusvapautta eli tavaroiden, palvelujen, työntekijöiden ja pääomien vapaata liikkuvuutta sekä kilpailunrajoituksia koskevat säännökset koskevat myös urheilua.⁸⁷

Vaikkei Euroopan unionilla olekaan nimenomaista toimivaltaa urheilun alalla, tulee sen kuitenkin huolehtia siitä, että kansallisten viranomaisten toimenpiteet urheilun alalla ovat sopuosinnussa yhteisöjen lainsäädännön kanssa.⁸⁸ Komission urheilun alaa koskevassa Helsinki-raportissa todetaan, etteivät perustamissopimusten takamat perusoikeudet ja urheilujärjestöjen määräykset yleensä ole ristiriidassa keskenään, jos määräykset ovat objektiivisesti perusteltavissa, syrjimättömiä, tarpeellisia (*necessary*) sekä oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään.⁸⁹

Myös komissio on tehnyt selväksi, ettei se ole valmis täysin sulkemaan urheilua yleisen lainsäädännön ulkopuolelle. Eräässä vaiheessa suunniteltiin, että urheilu saisi poikkeusaseman ja se rajattaisiin unionin monopolisäännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Näin ei kuitenkaan ole tehty, ja nykyinen kilpailukomissaari Mario Monti on ilmoittanut, että kilpailusäännöksiä tulee soveltaa myös urheiluun, joka nykyisin on huomattavaa liiketoimintaa.⁹⁰

---

⁸⁵ Joutsamo ym. 2000 s. 5.

⁸⁶ Esim. asia Walrave ja Koch v Union Cycliste Internationale (C36/74) [1974] ECR 1405 (ECJ) ja asia C415/93, Union royale belge des sociétés de football association ASBL ym. vs. Jean-Marc Bosman, kok. 1995.

⁸⁷ Rauste 1997 s. 13.

⁸⁸ Komissio 1999 s. 6.

⁸⁹ Komissio 1999 s. 9. (COM(1999) 644 1999). Katso myös Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisut C-51/96 ja C-191/97 Deliège (2002) ECR I (TN 41), jossa tuomioistuin totesi, että urheilujärjestöjen tulee ryhtyä vain tarpeellisiin toimenpiteisiin kilpailutoiminnan toimivuuden takaamiseksi.

⁹⁰ Vieveg 2000 s. 83 - 84.

3 Joukkueurheilun organisaatiomuodot

3.1 Aatteellinen yhdistys perinteisenä organisaatiomuotona

Perinteisesti urheilutoimintaa on harjoitettu kansanliikkeenä aatteellisen yhdistyksen muodossa niin Suomessa kuin muissakin vertailumaissa. Huippu-urheilun kaupallistumisen ja ammatillistumisen myötä tämä perinteinen organisoitumismuoto on kuitenkin tietyissä tapauksissa osoittautunut epätarkoituksenmukaiseksi ja ongelmalliseksi. Huippu-urheilu on siis joutunut etsimään uusia organisaatiomuotoja. Suomessa suosituin vaihtoehto on osakeyhtiömuoto.⁹¹ Vertailumaissa on lisäksi kehitetty aivan erityisiä yhtiömuotoja nimenomaan urheiluseurojen käyttöön.

3.1.1 Suomi

Aikaisemmin yhdistysmuotoa pidettiin itsestään selvänä järjestäytymismuotona urheilutoiminnassa eikä siitä poikkeavia järjestelyjä ollut eikä Halilan mukaan koettu tarpeellisiksikaan.⁹²

3.1.1.1 Yhdistystoiminnan sääntely

Yhdistysten toiminnasta säädetään yhdistyslailla (1989/503). Yhdistys voi olla aatteellinen tai taloudellinen, mutta yhdistyslaki koskee vain aatteellisia yhdistyksiä

---

⁹¹ Esim. jääkiekossa liiga siirtyi ensin yhdistyksestä osuuskuntamuotoon, mutta toukokuussa 2002 osakeyhtiömuotoon.

⁹² Halila 1999 s. 6.

(YhdL 1 §). Yhdistyksen aatteellinen tarkoitus merkitsee sitä, että yhdistys on olemassa jonkin aatteen, kuten urheilutoiminnan, edistämiseksi. Aatteellisen yhdistyksen tarkoituksena ei saa olla voiton tai muun välittömän taloudellisen edun hankkiminen siihen osallisille eikä yhdistyksen tarkoitus tai toiminnan laatu muuten saa olla pääasiassa taloudellinen (YhdL 2 §). Lain 5 §:n mukaan aatteellinen yhdistys saa harjoittaa vain sellaista elinkeinoa tai ansiotoimintaa, josta on määrätty sen säännöissä tai joka muuten välittömästi liittyy yhdistyksen tarkoitukseen. Lisäksi taloudellisesti vain vähäarvoinen taloudellinen toiminta on lain mukaan sallittua.

Aatteelliset yhdistykset jaetaan rekisteröityihin ja rekisteröimättömiin yhdistyksiin, joista vain ensiksi mainitut ovat oikeuskelpoisia.⁹³ Halilan mukaan riippuu käytännössä paljolti yhdistyksen sääntöjen kirjoitustavasta, voidaanko yhdistyksen tarkoitusta pitää aatteellisena. Edes pääasiallisesti taloudellista toimintaa harjoittavalla yhdistyksellä ei välttämättä ole vaikeuksia saada aatteellisen yhdistyksen asemaa, toisin sanoen tulla rekisteröidyksi yhdistysrekisteriin.⁹⁴

Koska taloudellista toimintaa harjoittavan aatteellisen yhdistyksen toiminta kuitenkin olisi yhdistyslain sääntöjen vastaista, on olemassa, tosin Halilan mukaan lähinnä teoreettinen, mahdollisuus, että esimerkiksi paikallinen syyttäjä vaatii urheiluseuran lakkauttamista toiminnan taloudellisen luonteen vuoksi.⁹⁵ Se, että yhdistys on aatteellinen, ei puolestaan vielä välttämättä tarkoita, että yhdistyksen voitaisiin katsoa olevan yleishyödyllinen. Yhteisön yleishyödyllisyystunnusmerkistön on kuitenkin yleensä katsottu täyttyvän yhdistysmuodossa toimittaessa. Yleishyödyllisen yhteisön statuksesta on urheiluyhdistykselle etua verotuksellista syistä sekä sen vuoksi, että sekä yksityisen että julkisen tuen kanavoiminen urheilulle helpottuu.⁹⁶

SLU:n työsuhdetyöryhmän mietinnössä mainitaan rekisteröidyn yhdistyksen hyvänä puolena se, ettei yhdistyksellä ole omistajia vaan jäseniä, jotka toimivat yhdessä saman aatteellisen tarkoituksen toteuttamiseksi.⁹⁷ Liikunta-asetuksen mukaan liikuntajärjestön tulee olla aatteellinen yhdistys, jotta se olisi oikeutettu valtion toiminta-avustukseen. Monet suomalaiset lajiliitot hyväksyvät niin ikään edelleenkin jäsenikseen ainoastaan rekisteröityjä yhdistyksiä.

3.1.1.2 Jäsenyys yhdistyksessä

Se, että yhdistyksillä on yhdistysautonomian nojalla oikeus vapaasti hyväksyä haluamansa säännöt, tarkoittaa samalla, että yhdistys saa vapaasti valita jäsenensä. SLU:n mietinnössä todetaan jopa, että yhdistysautonomian vankimpana aineksena on

---

⁹³ Halila - Tarasti 1996 s. 19.

⁹⁴ Halila 1999 s.11.

⁹⁵ Halila 1999 s.11. Esimerkkinä Halila mainitsee Dallapee-orkesterin lopettamisen.

⁹⁶ SLU 1999 s. 12.

⁹⁷ SLU 1999 s. 11.

Suomessa pidetty yhdistyksen oikeutta valita jäsenensä itse määrittelemillään perusteilla ja ilman, että se joutuu perustelemaan valintojaan.⁹⁸

Oikeutta liittyä yhdistyksen jäseneksi ei nimenomaisesti mainita perustuslain 13 § 2 momentissa. Tämä oikeus voidaan kuitenkin johtaa oikeudesta perustaa yhdistys ja kuulua siihen. Oikeus liittyä yhdistykseen suojaa ensi sijassa julkisen vallan toimenpiteiltä, mutta sillä voi olla myös horisontaalisia vaikutuksia. Täten esimerkiksi työnantaja ei voi kieltää työntekijäänsä liittymästä ammattiyhdistykseen. Oikeudella tarkoitetaan sitä, ettei ulkopuolisella ole oikeutta kieltää yhdistykseen liittymistä. Se ei sen sijaan velvoita yhdistyksiä hyväksymään kaikkia halukkaita jäsenikseen.⁹⁹ *Oikeus kuuluu yhdistykseen ei anna yksilölle oikeutta päästä jäseneksi mihin tahansa yhdistykseen.*¹⁰⁰ Yhdistyksen ei tarvitse hyväksyä jäsenekseen hakijaa, joka ei hyväksy yhdistyksen tarkoitusta tai toimintatapoja tai joka muuten ilmeisesti tulisi toimimaan vastoin yhdistyksen tarkoitusta. Yhdistys voi vapaasti asettaa ehtoja jäsenyydelle edellyttäen, etteivät ehdot ole vastoin lakia tai hyviä tapoja.¹⁰¹

Yhdistyslaissa ei yhdistyksen jäsenyyttä hakeneille ole annettu oikeutta saattaa hylkäävää jäsenyyspäätöstä tuomioistuimen tutkittavaksi. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, ettei tuomioistuin voi tutkia jäsenhakemuksen hylkäämistä koskevaa asiaa edes silloin, kun hakija voi osoittaa hylkäämisestä seuraavan hänelle haitallisia vaikutuksia esimerkiksi siten, että hän ei saa haluamaansa työpaikkaa tai hänen elinkeinonsa tai ammatin harjoittamisensa vaikeutuu.¹⁰²

3.1.2 Ruotsi

3.1.2.1 Yhdistystoiminnan muodot ja sääntely

Ruotsissa urheilutoimintaa on harjoitettu ja harjoitetaan edelleen suureksi osaksi yhdistysmuodossa. Kuten edellä jo ilmeni, maassa ei ole olemassa kirjoitettua, aatteellisia yhdistyksiä koskevaa yhdistyslakia.¹⁰³ Yhdistystoiminnan sääntely urheilun piirissä tapahtuu kattojärjestö RF:n sääntöjen kautta.¹⁰⁴

Ruotsissa yhdistykset jaetaan kahteen päätyyppiin, aatteellisiin ja taloudellisiin yhdistyksiin. Taloudellisen yhdistyksen tarkoituksena on jäsentensä taloudellisen tarkoitusten edistäminen, kun taas aatteellisella yhdistyksellä nimensä mukaisesti on aatteellinen tarkoitus. Aatteellinenkin yhdistys saa harjoittaa taloudellista toimintaa,

---

⁹⁸ SLU 1999 s. 9.

⁹⁹ HE 309/1993 vp, s. 60.

¹⁰⁰ Hallberg 1999 s.49-50 ja HE 309/1993.

¹⁰¹ Toiviainen 1982 s. 64.

¹⁰² Tuori 1999 s. 445. Oikeudesta valita jäsenet vapaasti on poikettu sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvissä tapauksissa, ks. Halila – Tarasti 1996 s. 154.

¹⁰³ Ekman, Liikunnan ja urheilun maailma 17/00.

¹⁰⁴ Malmsten 2000 s. 14.

mutta ei jäseniensä taloudellisen tilanteen parantamisen tarkoituksessa.¹⁰⁵ Aatteellinen yhdistys määritellään Ruotsissa seuraavalla tavalla: Yhdistys on ensinnäkin avoin yhteisö, jonka jäsenmäärän pitäisi voida kasvaa tai pienentyä ilman erillistä päätöstä. Jäsenyydelle voidaan kuitenkin asettaa tiettyjä edellytyksiä ja rajoituksia. Toiseksi yhdistyksen toiminnalla tulee olla aatteellinen tarkoitus. Aatteellinen tarkoitus voidaan täyttää esimerkiksi taloudellista toimintaa harjoittamalla.¹⁰⁶

Urheilutoiminnan edistäminen on kiistatta aatteellista toimintaa. Ongelmallisempaa on, voidaanko nykyisellä liiketoimintamuotoisella urheilutoiminnalla katsoa olevan mitään yhteyttä aatteellisuuteen.

3.1.2.2 Jäsenyys yhdistyksessä

Ruotsalaisen urheiluliikkeen eräs peruseriaatteista on, että kansallisiin lajiliittoihin kuuluvien yhdistysten tulee olla avoimia ja hyväksyä periaatteessa kaikki halukkaat jäsenikseen.¹⁰⁷ Yhdistyksen jäsenenä voi Ruotsissa periaatteessa olla sekä luonnollisia henkilöitä että esimerkiksi muita yhdistyksiä tai yhtiöitä. Yhdistyksen säännöissä määrätään siitä, kuka ja millä tavoin voi tulla yhdistyksen jäseneksi.¹⁰⁸ RF:n sääntöjen mukaan sen jäseneksi hyväksytään vain aatteellisia yhdistyksiä. Tällä taataan RF:n mukaan se, että urheilutoiminnassa tehtävät päätökset tehdään demokraattisesti.¹⁰⁹

Ruotsissa yhdistys saa verovapauden sillä edellytyksellä, että yhdistys on suhteellisen avoin uusille jäsenille. Jäsenyys voidaan Lindbladin ja Lundénin mukaan evätä vain sellaiselta henkilöltä, jonka voidaan epäillä toimivan yhdistystä vastaan. Jäsenyyden epääminen tulee voida perustella kunnolla, eikä se käytännössä tule kysymykseen kuin poikkeustapauksissa.¹¹⁰

Malmstenin mukaan syyt jäsenyyden epäämiselle voidaan jakaa objektiivisiin ja subjektiivisiin syihin. Subjektiivinen syy jäsenyyden epäämiselle on jo edellä mainittu epäily, että hakija tulisi toimimaan tavalla, joka vahingoittaisi yhdistystä. Subjektiivisiin syihin vedotessa vaaditaan hyvin painavia perusteluja. Objektiivisena syynä Malmsten mainitsee muun muassa sen, että hakija on osakeyhtiö silloin, kun yhdistyksen säännöissä määrätään kuten RF:n säännöissä, ettei jäseneksi voida hyväksyä kuin luonnollisia henkilöitä.¹¹¹

---

¹⁰⁵ Hemström 1998 s. 36.

¹⁰⁶ Lindquist 2000 s.108.

¹⁰⁷ Malmsten 2000 s. 25.

¹⁰⁸ Malmsten 2000 s. 25.

¹⁰⁹ Bolagiseringsutredningen 1998 s. 5.

¹¹⁰ Lindblad - Lundén 2000 s. 22.

¹¹¹ Malmsten 2000 s. 25.

RF:n jäsenyydestä ja siten aatteellisen yhdistyksen muodossa toimimisesta on urheiluseuroille etua sekä taloudelliselta että urheilulliselta kannalta. Ensinnäkin valtio tukee aatteellisten yhdistysten toimintaa ja toiseksi yhdistysmuodossa toimiminen mahdollistaa yhteistyön ulkomaisten urheilujärjestöjen kanssa. Näin ollen on selvää, että urheiluseuran toiminta ei käytännössä yleensä ole mahdollista ilman RF:n jäsenyyttä.

3.1.3 Ranska

Ranskan vuoden 1984 lain 7 artiklan mukaan urheiluseurat toimivat pääsääntöisesti yhdistysmuodossa.¹¹² Myös lajiliittojen on lain mukaan toimittava yhdistysmuodossa.¹¹³

Yhdistyslaki määrittelee yhdistyksen olevan “kahden tai useamman henkilön välinen sopimus, jolla osapuolet yhdistävät tietonsa tai toimintansa tavoitteenaan jokin muu kuin voiton jakaminen sopimuksen osapuolille.” Yhdistys saa tuottaa voittoa, mutta voittoa ei saa jakaa jäsenistölle.¹¹⁴ Yhdistys voi saada oikeuskelpoisuuden erityisen yksinkertaisen ilmoitusmenettelyn kautta (I luku, art 5). Vuoden 1901 laissa säädetään niinkään yhdistysten mahdollisuudesta tulla tunnustetuksi julkista tehtävää suorittavana yhdistyksenä (II luku, art. 10).

3.1.4 Yhdistynyt kuningaskunta

Kuten muissa jo käsitellyissä maissa, myös Yhdistyneessä kuningaskunnassa suurin osa ruohonjuuritason seuroista toimii yhdistysmuodossa.¹¹⁵ Esimerkiksi Englannissa tilanne kuitenkin eroaa Suomesta siinä, että Englannin lain mukaan yhdistyksellä ei ole itsenäistä oikeustoimikelpoisuutta kuten suomalaisilla aatteellisilla yhdistyksillä. Englannin oikeusjärjestelmässä yhdistyksellä ei ole oikeuskelpoisuutta eikä oikeushenkilön asemaa muutoin kuin verotuksessa. Oikeudellisesti mitään yhdistystä ei ole olemassa, on vain jäseniä, jotka ovat sopimussuhteessa keskenään. Yhdistyksen jäsen sitoutuu noudattamaan yhdistyksen sääntöjä liittyessään jäseneksi.¹¹⁶

Seuran jäsenet ovat muun muassa yhteisvastuussa seuran sitoumuksista. Seura ei itsessään voi olla sopimusten osapuolena, vaan yhden tai useamman seuran jäsenen

---

¹¹² Loi relative à l'organisation et à la promotion des activités physiques et sportives, 84-610, 16.7.1984 myöhempien muutoksineen.

¹¹³ Lapouble 1999 s. 21.

¹¹⁴ Loi du 01 juillet 1901. Loi relative au contrat d'association, laki yhdistyssopimuksesta 1.7.1901.

¹¹⁵ Moore 2000 s. 17.

¹¹⁶ Moore 2000 s. 20 - 21, Beloff - Kerr - Demetriou 1999 s. 17 ss, Griffith-Jones 1997 s. 75 - 76.

tulee tehdä sopimukset seuran puolesta. Yhdistyksen “olemattomuuden” vuoksi yhdistystä ei periaatteessa voida myöskään haastaa oikeuteen sen tekemän päätöksen perusteella, ellei sitten voida osoittaa, että yhdistys tai sen virkailija on toiminut yhdistyksen sääntöjen vastaisesti.¹¹⁷

Vaikkei yhdistyksistä olekaan säädetty lailla, Common law kuitenkin asettaa tiettyjä vaatimuksia yhdistysten säännöille. Ne eivät esimerkiksi voi rajoittaa jäsenen oikeutta erota yhdistyksestä.¹¹⁸

3.2 Yhtiöitymiskehitys

Kaikissa vertailumaissa yhdistysmuotoinen toiminta on harrasteurheilun parissa edelleen suosituinta. Vaihtoehdot ovat olleet tarpeellisia vain huippu-urheilussa. Joukkueurheilussa joukkueiden yhtiöittäminen onkin huipputasolla viime vuosien aikana yleistynyt nopeasti.

Tällä hetkellä Suomessa toimii yhtiömuodossa muun muassa jääkiekko- ja jalkapallojoukkueita. Suomessa ja Ruotsissa useiden lajiliittojen säännöt ovat perinteisesti määränneet, että osanotto-oikeus sarjaan myönnetään ainoastaan lajiliiton jäsenenä olevalle aatteelliselle yhdistykselle. Sääntöjä on kuitenkin ainakin osassa lajiliittoja tarkistettu, kun urheilutoiminnan realiteetit ovat osoittaneet yhdistysmuodon soveltuvan huonosti ammattimaisesti harjoitettavaan huipputason joukkueurheiluun.

Myös Ranskassa kaupallistuminen on otettu huomioon säätämällä erityisistä urheilutoiminnassa käytettävistä yhtiömuodoista. Yhdistyneessä kuningaskunnassa yhtiömuotoista urheilutoimintaa on harjoitettu tietyissä urheilulajeissa jo paljon ennen muita vertailumaita.

Rausteen mukaan silloin, kun on kysymys taloudellista toimintaa harjoittavasta ammattilaisjoukkueesta, olisi yhtiömuoto usein muun muassa rahoituksen ja päätösvalan käyttämisen kannalta yhdistysmuotoa toimivampi organisaatiomuoto.¹¹⁹ Yhdistysmuoto ei sovellu ammattilastason urheiluun samalla tavoin kuin se sopii harrastustoimintaan jo senkään vuoksi, ettei kaupallistuneiden huipputason joukkueiden osalta ole itsestään selvää, että ne voivat säilyttää yleishyödyllisen yhteisön statuksensa.¹²⁰ Aatteellinen yhdistys ei myöskään saa harjoittaa kuin rajoitetusti taloudellista toimintaa.

---

¹¹⁷ Moore 2000 s. 20 - 21, Beloff - Kerr - Demetriou 1999 s. 17 ss, Griffith-Jones 1997 s. 75 - 76.

¹¹⁸ Beloff - Kerr - Demetriou 1999 s. 20.

¹¹⁹ Rauste 1997 s. 307.

¹²⁰ SLU 1999 s. 12.

3.2.1 Tilanne Suomessa

Suomessa yhtiömuoto nousi nopeasti yhdistysmuodon vaihtoehdoksi huipputason joukkueurheilussa 1990-luvun loppupuolella.¹²¹ Esimerkiksi Suomen Palloliitto ry:n sääntöjä muutettiin vuonna 2001 siten, että jäsenseuroille annettiin mahdollisuus siirtää kilpailutoimintansa osakeyhtiölle. Sitten suurin osa liigaseuroista on muuttanut osakeyhtiöiksi.¹²² Palloliiton jäseneksi ei kuitenkaan edelleenkään hyväksytä muita kuin rekisteröityjä yhdistyksiä.¹²³ Suomen Jääkiekkoliitto ry on mennyt Palloliittoa pidemmälle. Liiton sääntöjen mukaan liiton jäsenenä voi olla “urheiluseura tai muu urheiluyhteisö...”. Ylimmällä sarjatasolla eli SM-liigassa pelaa osakeyhtiömuotoisia joukkueita, jotka ovat liigan kanssa tekemänsä sopimuksen kautta myös liiton jäseniä.¹²⁴

Huipputason toiminnan yhtiöittäminen on mahdollista toteuttaa usealla eri tavalla. Suomessa lajiliitot ovat ainoina toimivaltaisia päättämään, sallitaanko yhtiöityminen ja jos sallitaan, missä muodossa. Keskeinen asia on se, hyväksyykö lajiliitto jäsenekseen muita yhteisöjä kuin rekisteröityjä yhdistyksiä. Jo ennen kuin itse joukkueita alettiin kokonaisuudessaan muuttaa yhtiömuotoon, saatettiin seuroja varten perustaa osakeyhtiöitä, jotka saivat omistukseensa muun muassa pelaajaoikeudet. Myös sponsorisopimukset saatettiin sitten tehdä osakeyhtiön kautta. Urheiluseura voi siirtää liiketoimintansa apporttina perustettavalle osakeyhtiölle ja yhtiöllä voi olla muitakin osakkeenomistajia kuin alkuperäinen seura. Tällaisessa mallissa yhtiölle siirretty sarjapaikka on periaatteessa vapaasti siirrettävissä edelleen, elleivät lajiliitto tai liiga aseta siirtämiselle rajoituksia. Seuran päätösvalta ja samalla lajiliiton määräysten noudattaminen perustettavassa osakeyhtiössä voidaan varmistaa siirtämällä sarjapaikka ja liiketoiminta osakeyhtiölle, jossa vanhalla seuralla on osake-enemmistö ja siten päätösvalta. Sarjapaikka voidaan myös ainoastaan vuokrata määräajaksi perustettavalle osakeyhtiölle, jolloin voidaan estää sarjapaikan vapaa siirrettävyys. Yhtiö tulee vuokrasopimuksen kautta sidotuksi lajiliiton määräyksiin.¹²⁵ Aidosta yhtiöitymisestä on Halilan mukaa kyse silloin, kun myös urheilutoiminta siirretään yhdistykseltä yhtiölle.¹²⁶

On huomattava, ettei yhdistyslaki sinänsä aseta edellytyksiä sille, ketkä voivat olla yhdistyksen jäseniä. Yhdistyslain 10 §:n mukaan yhdistyksen jäsenenä voi olla

---

¹²¹ SLU 1999 s. 12.

¹²² Helsingin Sanomat 16.6.2002 s. D1.

¹²³ Suomen Palloliitto ry:n säännöt 10.4.2002.

¹²⁴ Puhelinkeskustelu Sari Myllyniemi / Suomen Jääkiekkoliitto ry, 15.11.2002.

¹²⁵ SLU 1999 s. 12.

¹²⁶ Halila 1999 s.7.

yksityinen henkilö, yhteisö tai säätiö. Lajiliitoilla on kuitenkin yhdistysautonomiansa perusteella vapaus määrittää ehdot jäsenyydelle.¹²⁷ Lajiliitot ovat niin ikään toimivaltaisia päättämään siitä, mitä edellytyksiä liigojen tulee asettaa jäsenilleen ja sarjapaikan luovuttamiselle.¹²⁸ Syyksi sille, etteivät lajiliitot halua jäsenikseen yhtiöitä, mainitaan yleensä halu sitouttaa jäsenet ja sitä kautta jäsenyhdistysten jäsenet liiton sääntöihin sääntöketjutuksen avulla.

Sitouttaminen olisi kuitenkin mahdollista toteuttaa myös sopimusteitse, ja käytännössä monia asioita joudutaan jo nykyään sääntelemään sopimuksilla. Perimmäisenä syynä lajiliittojen haluttomuudelle ottaa jäsenikseen yhtiöitä lienee siten se, että lajiliitot pelkäävät menettävänsä valtiolta saamiaan avustuksia, jos niiden aatteellinen status ikään kuin "hämärtyy" puhtaasti kaupallista toimintaa harjoittavien jäsenten myötä.¹²⁹ Liiketoimintaa harjoittavalle urheiluliikkeelle ei nimittäin Suomessa ole perinteisesti haluttu antaa valtion avustusta.¹³⁰

Nykyisin kyse ei ole ainoastaan aatteellisesta vastentahtoisuudesta. EY:n lainsäädäntö rajoittaa valtioiden mahdollisuutta tukea liiketoimintaa. Perustamissopimuksen 87 artiklassa (ent. 92 artikla) määrätään, ettei valtio saa myöntää tukea, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa. Kielto koskee tukea, joka vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Komissio antoi vuonna 1996 ohjeet siitä, minkälaista julkista tukea on mahdollista antaa liiketoimintaa harjoittaville urheiluseuroille.¹³¹ Samat säännöt koskevat luonnollisesti kaikkia vertaillumaita.

Liikunnan ja urheilun valtiontuessa on Suomessa 1990-luvulla siirrytty tulosperusteisten toiminta-avustusten jakoon. Opetusministeriölle tehdyssä selvitysmiehen ehdotuksessa kansalaistoiminnan ja liiketoiminnan julkisen tukemisen eriyttämisestä todetaan, että tulee pohtia sitä, ohjaavatko asetetut "tuloskriteerit" toimintaa kestävästi mielekkäällä tavalla vai ohjaavatko ne ainoastaan toimimaan tavalla, joka mahdollistaa kriteerien täyttämisen. Ehdotuksessa kansalaistoiminnan ja liiketoiminnan julkisen tukemisen eriyttämisessä noudatettavista periaatteista erityisesti liikuntajärjestöjen osalta suositellaan kansalaistoiminnan ja urheilun liiketoiminnan eron terävöittämistä. Selvitysmiehen mukaan rahan ja ammattilaistumisen painottuminen suomalaisessa urheilussa on osaltaan vaikuttanut siihen, että urheilulle annettava julkinen tuki on pysynyt pitkään samalla tasolla huolimatta yhteiskunnan kasvaneesta tarpeesta urheiluseurojen toiminnan hyödyille. Varsinkin ulospäin on vaikuttanut siltä, että urheilulla on liiketoiminnan kautta runsaasti rahaa käytettävissään ilman valtion tukeakin.¹³²

---

¹²⁷ Halila - Tarasti 1996 s. 152.

¹²⁸ SLU 1999 s.12.

¹²⁹ Heikki Halila luennoilla 5/2002.

¹³⁰ Nieminen s. 41.

¹³¹ Carlsson - Lindquist 1999 s. 47.

¹³² Nieminen s. 40 - 43.

SLU:n internet-sivuilla olevien tietojen mukaan liikunta- ja urheiluseurat hankkivat Suomessa nykyisellään noin 90 % varoistaan omalla työllään. Yhteiskunnan tärkein tuki seuroille koostuu subventoiduista tai ilmaisista liikuntatiloista. Valtion toiminta-avustusta lajiliitoille jaetaan tulosperusteisesti siten, että puolet avustuksesta määräytyy nuorisotoiminnan, 25% aikuisliikunnan ja toinen 25% huippu-urheilun perusteella. Kun valtion toimintatuen osuus kaikkien SLU:hun kuuluvien järjestöjen budjeteista oli vuonna 2001 noin kolmannes, voidaan valtion toimintatuen osuuden huippu-urheiluun käytetyistä varoista laskea olevan noin 1/12.¹³³ Vaikka huoli toiminnan rahoittamisesta on ymmärrettävä ja ansaitseekin huomiota, on kuitenkin pohdittava, voidaanko tätä pitää varsinaisesti urheilullisella perusteella hyväksyttävänä perusteena organisaatiomuodon valinnanmahdollisuuksien rajoittamiselle.

Yhtiöitymisestä puhuttaessa keskeinen ongelma liittyy sarjapaikan siirrettävyyteen. Lajiliittojen kannalta on ongelmallista, jos sarjapaikat siirtyvät liittomuotoisen järjestörakenteen ulkopuolelle, sillä kun paikka kerran on siirretty lajiliiton määräysten ”ulottumattomiin”, siitä tulee samalla vapaata kauppatavaraa, joka on vapaasti luovutettavissa eteenpäin.¹³⁴

On ymmärrettävää, että tällöin urheilun periaatteet helposti vaarantuvat. Osakeyhtiömuotoinen sarjapaikan omistaja ei välttämättä niinkään ajattele urheilun vaatimuksia, vaan taloudellista etuaan, ja voi periaatteessa myydä paikan eteenpäin milloin tahansa. Tällöin syntyy ainakin teoriassa tilanne, jossa parhaat, urheilullisin perustein sarjapaikkansa ansainneet joukkueet eivät välttämättä pääsisi liigaan, vaan heikkokin joukkue, jolla vain on tarpeeksi antelias omistaja, voi päästä sarjaan mukaan.¹³⁵ Käytännössä viisas sijoittaja toki sijoittaa mieluummin taitavaan joukkueeseen, jolla on mahdollisuus tuottaa sijoittajalle voittoa.

Yhdistyksellä on yhdistysautonomiansa perusteella oikeus asettaa jäsenilleen velvollisuuksia joko säännöissään tai sääntöjä alemmanasteisilla määräyksillä. Kuten aikaisemmin on jo todettu, yhdistyksellä on niinkään oikeus määrätä kurinpitotoimista jäsentään vastaan silloin, kun jäsen rikkoo tai laiminlyö velvoitteitaan. Yhdistystoiminnassa yhdistyksen jäsenille voidaan siten säännöissä asettaa maksuvelvollisuus ja toimimisvelvollisuus, ja näiden velvollisuuksien laiminlyönnin johdosta yhdistyksen jäsenelle voidaan säännöissä määrätä jonkinlainen kurinpitoseuraamus, kuten esimerkiksi rahasakko, ja äärimmäisissä tapauksissa jäsen voidaan jopa erottaa yhdistyksestä. Tällaisia kurinpito- ja muita mahdollisuuksia ei ole toimittaessa osakeyhtiömuodossa.¹³⁶ Keskeinen kysymys on siis se, miten liigaan nouseva yhtiömuotoinen joukkue saadaan velvoitetuksi noudattamaan jäsenten sopimusta tai osakassopimusta.

---

¹³³ <http://www.slu.fi/talous.faktoja> (23.10.2002).

¹³⁴ Halila 1999 s. 16.

¹³⁵ Halila 1999 s. 16.

¹³⁶ SLU 1999 s. 13.

Osakeyhtiön ja rekisteröidyn yhdistyksen erona on, ettei osakeyhtiön yhtiöjärjestyksellä voida määrätä kolmansiin, esimerkiksi työntekijöihin, kohdistuvista velvollisuuksista samoin kuin yhdistyksen säännöissä. Täten ei voida määrätä esimerkiksi joukkueen pelaajien työsuhteen ehdoista, kuten kurinpidosta.¹³⁷ Toisaalta tällaisten määräysten ottamista yhtiöjärjestykseen ei kuitenkaan ole nimenomaisesti kielletty osakeyhtiölaissa (OYL). Yhtiöjärjestyksen määräysten käyttämisestä urheilutoiminnan sääntöihin sitouttamisessa on olemassa ristiriitaisia mielipiteitä.¹³⁸ Lisäksi on otettava huomioon, ettei sääntöketjutus toimi silloinkaan, kun yhdistysmuotoisen joukkueen pelaaja on työsuhteessa seuraan. Tuolloinkin sitouttaminen lajiliiton tai liigan kilpailumääräyksiin joudutaan hoitamaan sopimusteitse, työsopimuksella. SLU:n mietinnössä todetaankin, että lajiliiton sääntöjen noudattaminen perustuu nykyisin sääntöketjutuksen ohella sopimukseen.¹³⁹

Yhtiöjärjestyksestä voidaan Kyläkallion mukaan pitää yhtiön sisäisenä lakina: se velvoittaa yhtiön elimiä periaatteessa samoin kuin lait ja muut viranomaisten antamat säädökset ja päätökset. Sitovuuden edellytyksenä on, etteivät yhtiöjärjestyksen määräykset ole lainvastaisia.¹⁴⁰

Yhtiöjärjestyksen määräykset jaetaan pakollisiin ja vapaaehtoiisiin. Vapaaehtoisten määräysten tarkoituksena on joko syrjäyttää OYL:n tahdonvaltaisia määräyksiä tai säännellä sellaisia asioita, joita ei ole varsinaisesti säännelty OYL:ssa. Vapaaehtoinen määräys, joka ei ole pakottavan lainsäädännön vastainen, on yleensä sallittu.¹⁴¹ Rekisteriviranomainen tarkistaa yhtiöjärjestyksensä määräysten lainmukaisuuden (OYL). Jos yhtiöjärjestykseen kuitenkin jää määräyksiä, jotka ovat lainvastaisia, ei yhtiön toimielimillä ole oikeutta niitä noudattaa.¹⁴² Jos yhtiöjärjestyksen säännöksellä ei katsota voitavan suoraan asettaa työntekijöihin koskevia velvoitteita, voitaisiin siinä ehkä kuitenkin asettaa yhtiön johdolle velvollisuus sisällyttää tiettyjä määräyksiä yhtiön palvelukseen otettavien työntekijöiden työsopimukseen.

3.2.2 Ruotsi

Ruotsissa on oltu vastahakoisempia muuttamaan urheilutoimintaa yhtiömuotoon kuin meillä Suomessa, eikä kansallinen kattojärjestö RF pitkään aikaan sallinut yhtiöiden osallistumista kilpailutoimintaan. Myös Ruotsissa urheiluseurat käyttivät Suomen

---

¹³⁷ SLU 1999 s. 13.

¹³⁸ Halila luennot 5/2002.

¹³⁹ SLU 1999 s. 18.

¹⁴⁰ Kyläkallio – Iirola – Kyläkallio 2002 s. 154.

¹⁴¹ Kyläkallio – Iirola – Kyläkallio 2002 s. 154.

¹⁴² Kyläkallio – Iirola – Kyläkallio 2002 s. 139.

tavoin taustayhtiöitä, joille seurat saattoivat esimerkiksi luovuttaa mainostusoikeutensa ja jotka sitä kautta harjoittivat taloudellista toimintaa seuran puolesta.¹⁴³

Keväällä 1999 RF:n liittokokous päätti lopulta, että kullakin lajiliitolla on oikeus antaa jäsenseuroilleen lupa yhtiöittämiseen tietyin edellytyksin. RF:n yhtiöittämisestä laatimassa mietinnössä todetaan, että vaikka kilpailutoiminnan siirtäminen yhtiömuotoon sallitaankin, ei muutoksella saa olla vaikutusta ruotsalaisen urheilun perinteeseen, jolle on luonteenomaista kansanliikkeen varassa toimiminen ja huippu-urheilun ja kuntoliikunnan toimiminen saman järjestön alaisuudessa. Yhtiöittäminen on ajankohtaista vain sellaisten urheiluseurojen kohdalla, jotka harjoittavat kaupallista ja ammattimaista kilpailutoimintaa. Samalla mietinnössä huomautetaan, että RF ei edelleenkään hyväksy jäsenikseen muita kuin aatteellisia yhdistyksiä.¹⁴⁴

Yhtiöittämistä koskevassa mietinnössä todetaan, ettei osakeyhtiö ole ainoa vaihtoehto aatteelliselle yhdistykselle, mutta että se on tarjolla olevista yhteisömuodoista tarkoitukseen sopivin. RF ei kuitenkaan kiellä lajiliittoja hyväksymästä myös muunlaisia järjestelyjä.¹⁴⁵ RF asettaa vain yleiset raamit yhtiömuodossa toimimiselle ja lajiliittojen tehtäväksi jää tarkempien ehtojen määrittäminen.¹⁴⁶

RF:n määrittämän mallin mukaan yhdistyksen hallussa ollut sarjapaikka sekä siihen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät perustettavalle urheiluosakeyhtiölle (*IdrottsAB*), joka sitoutuu noudattamaan RF:n ja lajiliiton kulloinkin voimassa olevia sääntöjä sekä lajiliiton kilpailusääntöjä. Sarjapaikan luovuttaneen yhdistyksen tulee lisäksi jatkaa sitä toimintaa, jonka perusteella se alun perin on tullut lajiliiton jäseneksi, toisin sanoen aatteellista urheilutoimintaa. Jos sarjapaikan luovuttaneen yhdistyksen jäsenyys lajiliitossa lakkaa, joutuu osakeyhtiö luopumaan sarjapaikastaan.¹⁴⁷

Koska osakeyhtiötä ei hyväksytä lajiliiton jäseneksi, perustuvat sen sarjapaikkaa koskevat oikeudet ja velvollisuudet yksinomaan sen seuran kanssa tekemään sopimukseen.¹⁴⁸ Osakeyhtiöllä ei ole oikeutta luovuttaa sarjapaikkaa edelleen.¹⁴⁹ Asianomaisen lajiliiton tulee aina hyväksyä seuran urheiluosakeyhtiön kanssa tekemä sopimus.¹⁵⁰

Swartingin mukaan silloin, kun urheilutoiminnan luovuttavasta seurasta tulee perustettavan yhtiön ainoa osakkeenomistaja, ei luovutussopimuksen tarvitsisi olla kovin monimutkainen. Sen sijaan, jos osakeyhtiöön tulee ulkopuolisia osakkeenomistajia, sopimuksessa tulee määritellä huomattavasti yksityiskohtaisemmin seuran ja osa-

---

¹⁴³ Karlsson 1998 s. 41.

¹⁴⁴ Bolagiseringsutredning 1998 s. 5.

¹⁴⁵ Bolagiseringsutredning 1998 s. 11.

¹⁴⁶ Hager - Hager 1999 s. 64.

¹⁴⁷ Hager - Hager 1999 s. 64.

¹⁴⁸ Malmsten 1999 s. 162.

¹⁴⁹ Swarting 1999 s. 195.

¹⁵⁰ Swarting 1999 s. 195 - 196.

keyhtiön välinen suhde.¹⁵¹ RF ei määrää mitään osakeyhtiön omistusohjasta, vaan kukin lajiliitto saa laatia omat sääntönsä siitä, pitääkö luovuttavalla yhdistyksellä olla äänienemmistö tai edes jonkinlainen omistusosuus yhtiössä vai voidaanko yhtiön omistajiksi ottaa vapaasti ulkopuolisia.¹⁵²

Ruotsin jääkiekkoliiton (*Svenska Ishockeyförbundet*, SIF) säännöissä on omat säännöksensä siitä, millä edellytyksillä lajiliiton jäsenyhdistys saa luovuttaa urheiluosakeyhtiölle oikeutensa osallistua SIF:n kilpailutoimintaan. Jo edellä mainittujen ehtojen lisäksi säännöt määräävät muun muassa, että urheiluosakeyhtiön pelaajien tulee olla luovuttavan yhdistyksen jäseniä. Luovuttavalla yhdistyksellä tulee olla äänienemmistö yhtiössä.¹⁵³

3.2.3 Ranska

Vuodesta 1992 lähtien ranskalaisten ammattilaisurheiluseurojen on ensisijaisesti tullut toimia yhtiömuodossa, ja yhdistysmuoto on niiden piirissä katoava organisaatiomuoto. Jo vuoden 1984 lain 11 artiklassa määrättiin, että kun ranskalaisen urheiluseuran vuosittaiset tulot ylittävät tietyn asetuksella määrätyn rahamäärän tai seura maksaa urheilijoilleen palkkioita yli niin ikään asetuksella vahvistettavan määrän, ei se saa toimia ainoastaan yhdistysmuodossa. Seuran tulee perustaa paremmin liiketoiminnan harjoittamiseen soveltuva, yhtiömuotoinen yhteisö rinnalleen. Lakia on sittemmin muutettu pariinkin otteeseen.¹⁵⁴

Yhdistyksen ja muodostetun urheiluyhtiön välisistä suhteista, muun muassa yhtiön oikeudesta käyttää yhdistyksen nimeä ja tavaramerkkiä, määrätään osapuolten välillä sopimusteitse. Sopimus tulee voimaan kun asianomainen viranomainen (*l'autorité administrative*) on sen hyväksynyt.

Kun vuoden 1984 laki alunperin säädettiin, laissa annettiin kaksi vaihtoehtoa yhdistysmuodossa toimimiselle. *Société à objet sportif* on eräänlainen urheiluosakeyhtiö, jonka osakepääomasta ja äänivallasta kolmasosan tulee olla aatteellisen yhdistyksen omistuksessa. Voitonjako yhtiön osakkaille on kielletty.¹⁵⁵ *Société d'économie mixte sportive* on yhtiömuoto, jonka osakkaana olevalla yhdistyksellä tulee joko yksin tai yhdessä alueellisten viranomaisten kanssa olla yhtiössä osake- ja äänienemmistö. Myös tässä yhtiömuodossa on voitonjako kielletty.¹⁵⁶ Lisäksi laki määrää mo-

---

¹⁵¹ Swarting 1999 s. 195 - 196.

¹⁵² Bolagiseringsutredningen 1998 s. 12.

¹⁵³ Svenska Ishockeyförbundets stadgar 2001 - 2002.

¹⁵⁴ Lapouble 1999 s. 103 - 105.

¹⁵⁵ <http://amitie.nature.free.fr/Droit.htm> (14.3.2002).

¹⁵⁶ <http://amitie.nature.free.fr/Droit.htm> (14.3.2002).

lempien yhtiöiden osalta, ettei yhtiöiden johtohenkilöille tule maksaa kuin kohtuullinen korvaus heidän toiminnastaan yhtiön hyväksi.¹⁵⁷

On huomattava, että tällaisia toimihenkilöille maksettavaa korvausta koskevia rajoituksia ei yleensä sisälly suomalaisten ja ruotsalaisten lajiliittojen antamiin määräyksiin yhtiöitymisestä. Sen sijaan esimerkiksi englantilaisen *Football Associationin* säännöissä on määräys sallitusta palkkiosta seuran johdolle, kuten edellä kohdassa 2.3.4 on selostettu.

Huippu-urheilun luonteen muututtua entistä kaupallisemmaksi eivät 1980-luvulla kehitetyt yhtiömuodot enää täysin riittäneet urheiluelämän tarpeisiin. Yhtiö, jonka saamaa voittoa ei voida jakaa osakkeenomistajille, ei ole kovin kiinnostava sijoittajien näkökulmasta.

Niinpä lakia muutettiin vuonna 1999 kehittämällä kaksi uutta vaihtoehtoa yhtiömuotoiselle urheilutoiminnalle. Ensimmäinen uusi vaihtoehto on *Entreprise unipersonnelle sportive à responsabilité limitée (E.U.S.R.L)*, jossa on yksi ainoa osakkeenomistaja, käytännössä yhtiön perustava seura. Myöskään E.U.S.R.L.:n mahdollisesti tekemä voitto ei ole jakokelpoista.¹⁵⁸ Sijoittajien kannalta mielenkiintoinen uudistus on ”ammattilaisurheiluosakeyhtiö”, *Société anonyme sportive professionnelle (S.A.S.P.)*, joka saa jakaa osinkoa osakkeenomistajilleen, ja jonka osalta ei ole olemassa rajoituksia siitä, kuinka suuren osan osakepääomasta tulee olla yhdistyksen omistuksessa. Vaikka S.A.S.P.:n omistajapohjaa ei sinänsä ole rajoitettu, on yhtiön listautuminen pörssiin kuitenkin kiellettyä. Lisäksi sama omistaja ei saa omistaa useamman S.A.S.P.:n osuuksia.¹⁵⁹

Jalkapallojoukkue Olympique de Marseille (OM) kertoo internet-sivuillaan muuttaneensa lokakuussa 2001 yhtiömuotonsa tavallisesta urheiluosakeyhtiöstä ammattilaisurheiluosakeyhtiöksi (S.A.S.P). Yhtiömuodon muutos toteutettiin OM:n ammattilaisurheilusta vastanneen osakeyhtiön ja sen amatööritoimintaa harjoittavan yhdistyksen välisellä sopimuksella, jolla yhdistys luopui aikaisemmasta 33 %:n osakeomistuksestaan osakeyhtiössä säilyttäen ainoastaan yhden osakkeen sekä oikeuden nimeen Olympique de Marseille. Yhdistyksellä on niin ikään muun muassa edustaja yhtiön hallituksessa. OM:n kotisivuilla todetaan, että vaikka uutta yhtiömuotoa koskeva laki annettiin jo vuonna 1999, tuli yhtiömuodon tarkempaa sisältöä koskeva asetys voimaan vasta 18.2.2002, eivätkä urheiluseurat siten voineet aikaisemmin siirtyä toimimaan ammattilaisurheiluosakeyhtiön muodossa.¹⁶⁰

---

¹⁵⁷ Laki 84-610, art. 13.2.

¹⁵⁸ Lain 84-610 muutos lailla 99-1124, art. 11. Lapouble 1999 s. 105.

¹⁵⁹ Lain 84-610 muutos lailla 99-1124, art. 11 ja 13.

¹⁶⁰ www.allezmarseille.com (14.5.2002).

3.2.4 Yhdistynyt kuningaskunta

Yhdistyneessä kuningaskunnassa urheiluseurojen yhtiömuotoinen toiminta on tavallisempaa kuin muissa vertailumaissa. Myös monet lajiliitot Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja varsinkin Englannissa toimivat yhtiömuodossa. Englannissa lähes kaikki ammattilaisjalkapallojoukkueet ja valtaosa muistakin ammattilaisurheiluseuroista toimivat niin ikään osakeyhtiömuodossa (*limited companies*). Yhtiöityminen alkoi jo 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa; Viktorian ajan Englannissa yksityisomistusta ja yrittäjyyttä pidettiin suuressa arvossa.¹⁶¹ Monet vanhimmista seuroista eivät ole koskaan toimineet yhdistysmuodossa, vaan ne olivat jo alunperin yksityishenkilöiden omistamia.¹⁶² Englannissa ollaan menty jopa niin pitkälle, että vuodesta 1997 lähtien suurimmat seurat ovat alkaneet listautua pörssiin.¹⁶³

Englannissa laki ei vaadi minkään tietyn yhteisömuodon käyttämistä urheilussa.¹⁶⁴ Urheiluseurat tai -liitot eivät ole lakisääteisiä elimiä eikä niiltä vaadita esimerkiksi rekisteröitymistä.¹⁶⁵ Myöskään lajiliitot eivät ole säännöissään asettaneet ehtoja jäsenilleen koskien näiden käyttämää organisaatiomuotoa.

Yhtiömuodon etuna on se, että yhtiömuotoinen seura on erillinen oikeushenkilö, kun taas yhdistys ei sitä ole. Kun yhdistyksessä yhdistyksen jäsenet ovat sopimussuhteessa keskenään, yhtiömuotoisen seuran jäsenet ovat sopimussuhteessa yhtiöön.¹⁶⁶

Englantilaista jalkapalloa hallinnoi *Football Association* (FA). FA:lla on kolme eri liigaa ja siihen kuuluu yli 300 seuraa. Kaikki neljässä ylimmässä divisioonassa pelaavat joukkueet toimivat yhtiömuodossa.¹⁶⁷ Myös Englannin jalkapalloliiga itse toimii yhtiömuodossa (*The Football Association Premier League Limited*), jonka osakkeenomistajia ovat liigaan osallistuvat seurat sekä FA.¹⁶⁸

Yhtiöiden osallistuminen liigaan on järjestetty sopimuksin. Liiga tekee sopimuksen joukkueiden kanssa velvoittaen siten klubit tottelemaan kilpailu- ja muita sääntöjä. Kun joukkue putoaa sarjasta, se menettää osakkuutensa liigayhtiössä ja sen tilalle tulee sarjaan uutena nouseva joukkue.¹⁶⁹

---

¹⁶¹ Katso kuitenkin Rauste 1997 s. 307-308. Rausteen mukaan Englannissa on tietyissä tilanteissa pakko toimia yhtiömuodossa.

¹⁶² http://www.idrottsjuristen.com/organisationsform_nav.htm (21.3.2002).

¹⁶³ Komissio 1998 s. 8.

¹⁶⁴ Katso kuitenkin Rauste 1997 s. 307 - 308. Rausteen mukaan Englannissa on tietyissä tilanteissa pakko toimia yhtiömuodossa.

¹⁶⁵ Mortimer - Pearl 2000 s. 220, Beloff - Kerr - Demetriou 1999 s. 17 - 18.

¹⁶⁶ Beloff - Kerr - Demetriou 1999 s. 23 ss.

¹⁶⁷ http://www.idrottsjuristen.com/organisationsform_nav.htm (21.3.2002).

¹⁶⁸ http://www.idrottsjuristen.com/organisationsform_nav.htm (21.3.2002).

¹⁶⁹ http://www.idrottsjuristen.com/organisationsform_nav.htm (21.3.2002).

Englannin Koripalloliiton (*English Basketball Association*) säännöissä ei ole liiton jäsenten organisaatiomuotoa koskevaa säännöstä. Täten voidaan olettaa, että sekä yhdistys- että yhtiömuodossa toimivilla seuroilla on mahdollisuus päästä liiton jäseniksi. Pelaajasopimuksien osalta säännöissä määrätään, että pelaajasopimukset tulee aina tehdä liiton laatiman mallisopimuksen mukaisesti ja tehdyistä sopimuksista tulee aina tehdä ilmoitus lajiliitolle. Näin koripalloliitto kykenee varmistamaan sen, että pelaajat sitoutuvat noudattamaan liiton sääntöjä.¹⁷⁰ Tämä eroaa selkeästi ainakin pääosasta suomalaisten ja ruotsalaisten lajiliittojen sääntöjä, jotka edelleen kieltävät lajiliiton jäsenyyden muilta kuin rekisteröidyiltä yhdistyksiltä.

Englantilaisen jalkapallon kohdalla ollaan huolissaan siitä, että pitkälle kehittynyt kaupallistuminen tulee vähitellen tuhoamaan koko urheilulajin. Varsinkin julkisen osakeyhtiön muodossa toimivia seuroja pidetään ongelmallisina urheilulajin tulevaisuuden kannalta. Lajiliitot ovat menettäneet vaikutusvaltaansa kaupallisiin omistajayhtiöihin nähden ja kannattajat ja itse laji ovat etäänntyneet toisistaan. Nyt keskustellaankin siitä, miten seurojen organisaatiomuotoja saataisiin muutettua sellaisiksi, että seurojen kannattajat voisivat osallistua niiden omistukseen ja siten ikään kuin tuoda jalkapallon “takaisin kansan pariin”. Kehitys on siten päinvastainen kun Suomessa ja Ruotsissa. Kun meillä vasta vähitellen on siirrytty organisaatiomuotoihin, jotka paremmin palvelevat ammattilaisurheilun kaupallista tarkoitusta, ovat englantilaiset jo palaamassa takaisin päin.¹⁷¹

3.3 Yhteenveto

Urheilun yhteisömuodot vaihtelevat huomattavasti eri vertailumaissa. Yhteistä kaikille maille on kuitenkin yhdistysmuoto perinteisenä ja vielä nykyäänkin harrasteturheilun vallitsevana järjestäytymismuotona. Yhteistä kaikille vertailumaille on niin ikään se, että kaikkialla urheilu on kaupallistunut ja ammatillistunut, mikä on johtanut uusien organisaatiomuotojen etsimiseen.

Suomessa ja Ruotsissa lajiliittojen säännöissä määrätään, ettei liittojen jäseneksi voi päästä kuin aatteellinen yhdistys, kun taas Ranskassa on lailla säädetty missä muodossa urheiluseura kulloinkin voi tai joutuu toimintaa harjoittamaan. Yhdistyneen kuningaskunnan lajiliitot eivät määrää mitään jäsentensä organisaatiomuodosta.

---

¹⁷⁰ English Basketball Association Regulations September 2001.

<http://www.englishbasketball.co.uk/REGULATIONS%202001.htm> (10.5.2002).

¹⁷¹ Toms 2000 s. 244, Mortimer - Pearl 2000 s. 222 ss.

Kuitenkin esimerkiksi edellä selostettu FA:n sääntö 34 vaikuttaa tosiasiallisesti seurojen yhteisömuodon valintaan.

Ruotsissa painotetaan urheilutoiminnan aatteellista perustaa eniten kaikista vertailumaista ja siten myös yhtiömuodon hyväksyminen vaihtoehtoiseksi kilpailutoiminnan harjoittamismuodoksi tapahtui myöhemmin kuin muualla. Siellä ei ole olemassa kirjoitettua yhdistyslakia ja sekä yhdistys- että yhtiömuotoisen urheilutoiminnan säännöt laaditaan urheilutoiminnan sisällä kansallisen kattojärjestön johdolla. Suomessa eri organisaatiomuotojen sallittavuudesta määräävät kunkin lajin lajiliitto, kansallisella urheilujärjestöllä ei ole valtuuksia asiasta määrätä toisin kuin naapurimaassamme Ruotsissa.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa yhtiömuotoiset seurat ovat yleisiä ja yhtiömuodon käytöllä on pitkät perinteet. Eräänä syynä tähän on yhdistysmuodon tuntemattomuus Britannian oikeusjärjestelmälle. Kun aatteellisella yhdistyksellä ei siellä toisin kuin muissa vertailumaissa ole oikeustoimikelpoisuutta eivätkä yhdistyksen jäsenet varsinaisesti ole sopimussuhteessa yhdistykseen, ei esimerkiksi Suomessa ja Ruotsissa käytössä oleva sääntöketjutus yhdistyksissä ole mahdollista. Yhtiömuodossa sopimusketjun muodostaminen sen sijaan on mahdollista.

Kun muissa vertailumaissa on tyydytty olemassa olevien yhtiömuotojen käyttöön myös urheilussa, on Ranskassa kehitetty uusia erityisesti urheilutoimintaan sopivia yhtiömuotoja. Huomattavin ero vertailumaihin on valtion osallistuminen mahdollisten organisaatiomuotojen määrittelyyn. Urheilun eri yhteisömuodoista on säädetty lailla, kun muissa maissa urheiluliike itse on saanut päättää, haluaako se ja missä määrin rajoittaa eri yhteisömuotojen käyttöä. Edellä esitetyn perusteella vaikuttaisi siltä, että yhtiöittäminen tapahtuu yhdenmukaisimmin Ranskassa ja Ruotsissa, joissa yksi taho on vastuussa sääntelystä. Englannissa organisaatiomuotoa koskevaa sääntelyä ei käytännössä ole ja Suomessa taas jokainen lajiliitto päättää itsenäisesti minkä yhtiöittämissmallin katsoo parhaaksi omaan lajiinsa.

4 Lajiliittojen määräysvaltaa rajoittava lainsäädäntö

4.1 Perusoikeudet

Länsimaisissa perustuslaeissa yksilön perusoikeudet muodostavat nykyään keskeisen osan. Sääntelyn laajuus vaihtelee maittain ja riippuu myös perustuslain iästä.¹⁷² Useimpien eurooppalaisten valtioiden perustuslakiin sisältyy ainakin jonkinlainen perusoikeusnormisto. Poikkeuksena voidaan mainita Yhdistynyt kuningaskunta, jolla ei ole kirjoitettua perustuslakia eikä näin ollen myöskään perustuslakiin sisältyvää luetteloa yksilön perusoikeuksista. Magna Chartaa vuodelta 1215 ja vuoden 1688 Bill of Rightsia on kuitenkin usein tulkittu perusoikeusluetteloiden varhaiseksi vastineeksi.¹⁷³ Ranskan perustuslaista perusoikeussäätely puuttuu melkein kokonaan ja se on pääosin vuoden 1789 ihmisoikeuksien julistuksen varassa.¹⁷⁴

Eurooppalaiset perusoikeudet ovat perinteisesti turvanneet ennen kaikkea yhdenvertaisuutta ja vapausoikeuksia, joita ovat muun muassa uskonnonvapaus, sananvapaus, yhdistymisvapaus ja omistusoikeus.¹⁷⁵ Näillä niin sanotuilla klassisilla vapausoikeuksilla suojataan kansalaisten vapauksia ja oikeuksia valtion toimenpiteitä vastaan.¹⁷⁶

Perusoikeudet ovat kehittyneet vaihteittain, ja ne on tapana luokitella puhumalla eri perusoikeuksien sukupolvista. Klassiset vapausoikeudet ovat ensimmäisen sukupolven perusoikeuksia. Perusoikeuksien toiseen sukupolveen puolestaan kuuluvat taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet (TSS-oikeudet). Nykyisin

---

¹⁷² Hallberg 1999 s. 40.

¹⁷³ Hallberg 1999 s. 38.

¹⁷⁴ Hallberg 1999 s. 40.

¹⁷⁵ Hallberg 1999 s. 40.

¹⁷⁶ Saraviita 1998 s. 9.

puhutaan myös kolmannen sukupolven perusoikeuksista, joista yksi esimerkki on ihmisten oikeus rauhan säilymiseen. Kolmannen sukupolven perusoikeuksien takaa-minen vaatisi laajoja kansainvälisiä yleissopimuksia, eikä niiden toteuttaminen ole ongelmatonta.¹⁷⁷

Suomessa toimitettiin vuonna 1995 perusoikeusuudistus, jonka yhteydessä perusoikeudet kirjattiin silloiseen hallitusmuotoon. Nykyisin perusoikeuksista säädetään perustuslaissa.

Ruotsin hallitusmuodon kokonaisuudistuksen yhteydessä 1970-luvulla maan perustuslakiin otettiin luku perustavanlaatuisista vapauksista ja oikeuksista. Perustuslakiin otetut perusoikeudet pitävät sisällään vain säännökset vapausoikeuksista ja tasa-vertaisuusoikeuksista. Taloudellisista, sosiaalisista ja sivistyksellisistä oikeuksista säädetään vain ohjelmallisella säännöksellä. Ruotsissa perusoikeuksien vaikutus ulottuu lähinnä vain lainsäätäjään. Tuomioistuimilla on valta tutkia lakien perustuslainmukaisuutta vain silloin, kun perustuslainvastaisuus on ilmeinen.¹⁷⁸

Vaikka perusoikeuksilla ensisijassa suojataan yksilöä suhteessa julkiseen valtaan, ne voivat vaikuttaa myös yksityisten toimijoiden välisissä suhteissa. Hallbergin mukaan perusoikeuksilla on yksityisten välisissä suhteissa merkitystä erityisesti silloin, kun yksilöt ovat keskenään epätasa-arvoisessa asemassa, toisin sanoen toinen osapuoli on toista huomattavasti heikommassa asemassa. Perusoikeussäännösten merkitys on kuitenkin tällöin riippuvainen siitä, kuinka yksityiskohtainen tilannetta sääntelevä alemmanasteinen normisto on.¹⁷⁹

Urheilussa lajiliittojen ja liiton jäsenseurojen välinen suhde saattaisi olla esimerkki tilanteesta, jossa voimakkaamman osapuolen tulee toiminnassaan ottaa huomioon heikomman osapuolen perusoikeudet.¹⁸⁰

Tämän työn kannalta merkityksellisiä perusoikeuksia ovat ainakin jo työn alussa käsitelty yhdistymisvapaus, johon urheiluliikkeen toimintavapaus suurelta osin perustuu, sekä elinkeinonvapaus. Elinkeinonvapautta tulee tarkastella siltä kannalta, rajoittaako se urheilun autonomiaa ja siten esimerkiksi lajiliittojen määräysvaltaa. Paitsi positiivinen yhdistymisvapaus myös negatiivinen yhdistymisvapaus saattaa olla merkityksellinen lajiliittojen määräysvallan rajoja tutkittaessa.

---

¹⁷⁷ Saraviita 1998 s. 30 ss.

¹⁷⁸ Hallberg 1999 s. 38-39.

¹⁷⁹ Viljanen 1999 s. 156.

¹⁸⁰ Suomen vuoden 1995 perusoikeusjärjestelmässä suojaa annetaan "jokaiselle". Saraviidan mukaan tämä tarkoittaa sitä, että perusoikeuksien suoja ulottuu myös juridisiin henkilöihin. Saraviita 1998 s. 83.

4.1.1 Elinkeinonvapaus

4.1.1.1 Suomi

Elinkeinonvapaus kuuluu nykyaikaisessa oikeusvaltiossa perusvapauksiin. Suomessa elinkeinonvapaudesta säädetään perustuslaissa. Perustuslain 18 §:n mukaan jokaisella on oikeus hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Elinkeinonvapauteen kuuluu osaltaan myös se, että elinkeinonharjoittaja voi pääsääntöisesti vapaasti valita, minkä organisaatiomuodon hän elinkeinotoiminnalleen valitsee.¹⁸¹

Elinkeinonvapautta voidaan rajoittaa vain laintasoisella säädöksellä. Rausteen mukaan tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteivät esimerkiksi urheilujärjestöt voisi omilla sisäisillä säännöillään rajoittaa jäsentensä vapautta harjoittaa elinkeinotoimintaa. Elinkeinotoiminnan sääntely elinkeinonharjoittajien itsensä muodostamien toimialajärjestöjen toimesta on hänen mukaansa mahdollista.¹⁸²

Rausteen mukaan urheilun on katsottu olevan perustuslain suojaama elinkeino ainakin silloin, kun urheilija saa pääasiallisen toimeentulonsa urheilemisesta.¹⁸³ Näin ollen tässä tutkielmassa käsiteltävät ammattimaisesti toimivat urheilujoukkueet kuuluisivat elinkeinonvapauden piiriin.

Sitä, loukkaako tietty lajiliiton laatima sääntö elinkeinonvapautta, tulee arvioida tapauskohtaisesti.¹⁸⁴ Tällöin tulee muun muassa pohdittavaksi se, rajoittavatko lajiliittojen asettamat säännöt jäsentensä sallituista organisaatiomuodoista jäsenten mahdollisuutta harjoittaa elinkeinotoimintaa.

Hallituksen esityksessä perusoikeussäännösten muuttamisesta todetaan, että elinkeinonvapautta rajoittavat eräät tosiasialliset seikat, kuten elinkeinonharjoittajan kyky myydä tuotteitaan ja palveluksiaan niin, että hän voi hankkia toimeentulonsa.¹⁸⁵ Kun yhdistyksellä on monopoliasema jollain alalla, voi jäsenyys yhdistyksessä olla välttämätön edellytys tietyn oikeussubjektin toiminnalle tai toimeentulolle. Vaikka Suomessa on yleensä katsottu, ettei edes olennainen intressi päästä tietyn yhdistyksen jäseneksi riitä poikkeamiseen yhdistysten oikeudesta itse päättää jäsenistään, on Toiviainen kuitenkin eri mieltä. Hänen mukaansa yhdistyksen itsemääräämisoikeudesta ei saa muodostua estettä oikeussubjektin toimeentulo- ja elämisen mahdollisuuksille, vaan esimerkiksi oikeus työntekoon on turvattava. Täten itsemääräämisoikeuden tulisi väistyä silloin, kun yhdistyksellä on tietyllä alalla monopoli eikä oikeussubjekti voi saada toimeentuloaan ilman yhdistyksen jäsenyyttä. Tällaisessa tapauksessa haki-

---

¹⁸¹ Rauste 1997 s. 307.

¹⁸² Rauste 1997 s. 99.

¹⁸³ Rauste 1997 s. 99.

¹⁸⁴ Rauste 1997 s. 99.

¹⁸⁵ HE 309/1993 s. 67, Saraviita 1998s. 245.

jalla tulisi Toiviaisen mielestä olla kannekelpoinen oikeus päästä yhdistyksen jäseneksi.¹⁸⁶

Kun yhdistyksellä on palvelutoimintojen monopoli, kuten esimerkiksi yrittäjien ja elinkeinonharjoittajien yhdistyksellä voi olla, yhdistys saattaa rikkoa kilpailulainsäädäntöä, jos se hylkää perusteettomasti jäsenhakemuksia tai ei anna palveluksiaan ulkopuolisille.¹⁸⁷ Tällainen poikkeuksellinen mahdollisuus puuttua yhdistysten autonomiaan koskisi kuitenkin ainoastaan erilaisia edunvalvontajärjestöjä, ja hakijalle voidaan monopoli asemasta huolimatta asettaa tiettyjä minimivaatimuksia.¹⁸⁸

4.1.1.2 Ruotsi

Ruotsissa elinkeinonvapaudesta säädetään hallitusmuodon 2 luvun 20 §:ssä. Säännöksen mukaan elinkeinon tai ammatin harjoittamista ei saa rajoittaa muuten kuin tärkeän yleisen edun niin vaatiessa. Elinkeino vapauden rajoittaminen silloin, kun tarkoituksena on tiettyjen henkilöiden tai tietyn yrityksen taloudellisen aseman parantaminen, on aina kielletty.

4.1.1.3 Ranska

Elinkeino vapaus perustuu Ranskassa vuoden 1789 ihmisoikeuksien julistuksen 4 artiklaan, jonka mukaan jokaisella on oikeus tehdä kaikkea, mikä ei vahingoita muita. Ihmisten toimintavapauden tulee artiklan mukaan olla yhtäläinen jokaiselle, eikä vapautta voida rajoittaa kuin lailla. Vapauden suojan taso on vaihdellut viime vuosikymmenten aikana. Valtiosääntötuomioistuin (*Conseil constitutionnel*) on ratkaisullaan vähitellen heikentänyt vapauden saamaa suojaa, mutta taas viime vuosien aikana tiukentanut sitä.¹⁸⁹

Vuonna 2001 antamassaan ratkaisussa¹⁹⁰ valtiosääntötuomioistuin totesi, että lainsäätäjällä on oikeus rajoittaa elinkeino vapautta muiden perustuslain säännösten tai yleisen edun niin vaatiessa. Elinkeino vapautta rajoittava säännös ei saa olla suhteeton tavoiteltuun päämäärään nähden.¹⁹¹

---

¹⁸⁶ Toiviainen 1982 s. 69 - 70.

¹⁸⁷ Halila – Tarasti 1996 s. 153.

¹⁸⁸ Toiviainen 1982 s. 69 - 70.

¹⁸⁹ <http://www.conseil-constitutionnel.fr/dossier/quarante/notes/libent.htm> (12.11.2002).

¹⁹⁰ Décision n:o 2000-439 DC du 16 janvier 2001.

¹⁹¹ <http://www.conseil-constitutionnel.fr/dossier/quarante/notes/libent.htm> (12.11.2002).

4.1.1.4 Yhdistynyt kuningaskunta

Yksi Common law'n peruseriaatteista on, että kaikkien tulee voida harjoittaa vapaasti elinkeinoaan. Elinkeinonvapautta voidaan rajoittaa vain erityisestä syystä ja rajoitusten tulee olla kohtuullisia. Yhdistyneen kuningaskunnan tuomioistuimet ovat katsoneet, että elinkeinonvapauden suoja ulottuu myös urheilujärjestöjen antamiin sääntöihin ja määräyksiin. Sellaisia urheilujärjestöjen päätöksiä, joiden on katsottu rajoittavan elinkeinonvapautta, on todettu mitättömiksi.¹⁹²

Tapauksessa *Faramus v Film Artistes' Association* yhdistyksen säännöt määräisivät, ettei yhdistys hyväksy jäsenekseen ketään, joka oli joskus tuomittu mistä tahansa rikollisesta teosta. Vetoomustuomioistuimien katsoi säännön rajoittavan jäseniksi pyrkivien elinkeinonvapautta, kun yhdistyksellä oli toimialallaan monopoliasema ja jäsenyys yhdistyksessä oli välttämätön edellytys alalla toimimiselle.¹⁹³

4.1.1.5 EY:n sijoittautumisvapaus

EY:n perustamissopimus määrää sijoittautumisvapaudesta. Vapaus pitää sisällään oikeuden ryhtyä harjoittamaan ja harjoittaa itsenäistä ammattia sekä oikeuden perustaa ja johtaa yrityksiä. Sijoittautumisvapaus kuuluu siihen osaan Euroopan unionin oikeutta, jolla on välittömiä oikeusvaikutuksia.¹⁹⁴ Yhtiön perustamista ja siinä harjoitettavaa toimintaa koskevat säännökset vaihtelevat huomattavasti eri jäsenmaissa. EY-oikeudessa yhtiö-sanalla on laaja merkitys: se tarkoittaa missä tahansa yhteisömuodossa harjoitettavaa toimintaa, jonka tavoitteena on voiton tuottaminen.¹⁹⁵ EY-oikeuden sijoittautumisvapaus koostuu kahdesta osasta: vapaus mahdollistaa toisaalta pääsyn harjoittamaan elinkeinotoimintaa ilman syrjintää ja toisaalta itsenäisen elinkeinotoiminnan vapaan harjoittamisen ja järjestämisen.¹⁹⁶

4.1.2 Negatiivinen yhdistymisvapaus

Yhdistymisvapauteen kuuluu paitsi oikeus kuulua yhdistykseen myös oikeus olla kuulumatta yhdistykseen. Myös yhdistyslaista ilmenee, ettei ketään voida pakottaa liittymään jonkin yhdistyksen jäseneksi. Yhdistyslain 12 §:n mukaan jäseneksi liit-

---

¹⁹² Griffith-Jones 1997 s. 41 ss.

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Mortimer - Pearl 2000 s. 226.

¹⁹⁵ EG-rätten och svensk idrott 1997 s. 182-183.

¹⁹⁶ Mortimer - Pearl 2000 s. 226.

tymisen edellytyksenä on nimenomainen, itse annettu tahdonilmaisu.¹⁹⁷ Perustuslakivaliokunnan mukaan silloin, kun on kysymys julkisoikeudellisesta yhdistyksestä, pakkojäsenyydestä kuitenkin voitaisiin säätää tavallisella lailla. Lakisääteinen pakkojäsenyys ei Saraviidan mukaan sen sijaan olisi mahdollinen puhtaasti aatteellisten yhdistysten kohdalla.¹⁹⁸

Negatiivisella yhdistymisvapaudella näyttäisi olevan erityisesti merkitystä osakeyhtiömuodossa toimiville joukkueille.¹⁹⁹ Jos lajiliitto ei hyväksy jäsenikseen muita kuin aatteellisia yhdistyksiä, eikä joukkue jostain syystä halua perustaa lainkaan yhdistystä vaan haluaa toimia ainoastaan osakeyhtiömuodossa, se ei voi päästä liiton jäseneksi eikä niin ollen myöskään voi pelata lajiliiton sarjoissa. Jos joukkue ei jostain syystä haluaisi lajiliiton jäseneksi, vaikka onkin valmis noudattamaan lajiliiton sääntöjä ja muita määräyksiä, ja vaikka sen urheilulliset taidot vastaisivatkin muiden sarjassa pelaavien joukkueiden taitoja, se voisi ehkä vedota negatiiviseen yhdistymisvapauteen. Ei nimittäin ole täysin selvää, että lajiliiton määräysvalta riittäisi sulkemaan joukkueen pelin ulkopuolelle.

Ranskan vuoden 1901 yhdistyslain 1 luvun 4 artiklassa säädetään, että silloin kun yhdistystä ei ole perustettu määrääjäksi yhdistyksen jäsen saa koska tahansa erota yhdistyksestä. Tämä oikeus erota vapaasti yhdistyksestä on Halilan mukaan kääntöpuoli oikeudelle vapaasti liittyä yhdistykseen.²⁰⁰

4.2 EU:n kilpailulainsäädäntö

Euroopan unionin alueella on voimassa kaksi rinnakkaista kilpailulainsäädännön järjestelmää, unionin lainsäädäntö ja valtioiden sisäiset säännöt. Kansallinen kilpailulainsäädäntö muodostaa Antti Aineen mukaan pohjan, jonka perusteella kilpailua rajoittavia toimia tarkastellaan.²⁰¹

EY:n ja siten myös Euroopan yhteisön oikeuden keskeisenä tavoitteena on täydellisten sisämarkkinoiden luominen. Ajatuksena on, että EU:n alueen yritysten tehostuva keskinäinen kilpailu sisämarkkinoiden seurauksena johtaa keskinäiseen erikoistumiseen ja suurempaan kansainväliseen kilpailukykyyn. Yhteismarkkinoiden luomiseksi oli tarpeen kehittää EY:n kilpailuoikeus ja kilpailupolitiikka. Niiden keskeisinä tavoitteina on 1) ”toimivan kilpailun” aikaansaaminen EY:n alueella; 2) täydellisten sisämarkkinoiden aikaansaaminen; 3) eurooppalaisten yritysten kansainvälisen kil-

---

¹⁹⁷ Halila - Tarasti 1996 s. 39.

¹⁹⁸ Perustuslakivaliokunta on todennut muun muassa ylioppilaskunnan pakkojäsenyyden perustuslain mukaiseksi. PeVL 3/1997, Saraviita 1998 s. 221.

¹⁹⁹ Ks. myös Sarhimaa 1998 s. 76.

²⁰⁰ Halila - Tarasti 1996 s. 40.

²⁰¹ Aine 1998 s. 20.

pailukyvyyn vahvistaminen sekä 4) pienten ja keskisuurten yritysten aseman vahvistaminen.²⁰²

EY:n perustamissopimuksessa on kaksi kilpailunrajoituksia koskevaa artiklaa, artikkelit 81 ja 82 (entiset 85 ja 86 artikkelit). Niistä ensimmäinen koskee kahden yrityksen välistä toimintaa, joka vahingoittaa kilpailua, ja toinen määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä. Artiklan 82 mukaan yhden tai useamman yrityksen määräävä markkina-asema yhteismarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla on kiellettyä, jos se on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Pelkkä määräävän markkina-aseman olemassaolo ei luonnollisesti ole kiellettyä, vaan kiellettyä on ainoastaan aseman väärinkäyttö. Artiklassa 82 mainitaan esimerkkejä toimenpiteistä, joiden katsotaan kuuluvan artiklan alaan. Luettelo on kuitenkin vain suuntaa-antava.²⁰³

Artikloissa 81 ja 82 käytetty termi "yritys" on laaja. EY:n kilpailuoikeudessa yrityksellä tarkoitetaan taloudellisen toiminnan yksikköä, toisin sanoen kyseeseen voi tulla yhtiö, yhtymä, yksityinen elinkeinonharjoittaja tai yhdistys. Tärkeää on se, että yrityksen toiminnalla on ainakin jossain määrin kaupallinen ja taloudellinen tavoite. Yrityksen käsite on pitkälti tarkentunut oikeuskäytännön kautta.²⁰⁴

EY:n kilpailuoikeutta sovelletaan yksittäiseen kilpailunrajoitukseen silloin, jos se on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.²⁰⁵ Puhutaan kauppavaikutuskriteeristä. Kilpailua rajoittavien vaikutusten tulee lisäksi olla yhteismarkkinoiden kannalta merkityksellisiä.²⁰⁶ Kun kauppavaikutuskriteeri täyttyy, EY:n kilpailusäännöt voivat tulla suoraan sovellettaviksi myös kansallisissa viranomaisissa ja tuomioistuimissa.²⁰⁷

Kuoppamäen mukaan on käytännössä varsin yleistä, että tiettyyn sopimukseen tai menettelyyn voidaan Suomessa kansallisen lain ohella soveltaa myös Rooman sopimuksen 81 tai 82 artiklaa. Kauppakriteeri täyttyy silloin, kun riittävän suurella todennäköisyydellä voidaan ennakoida sopimuksella olevan välitön tai välillinen, todellinen tai mahdollinen vaikutus jäsenvaltioiden välisen kaupan rakenteeseen. Selkeä yhteys sisämarkkinoihin voi löytyä esimerkiksi silloin, kun tietty järjestely nostaa toiseen jäsenmaahan vietävän hyödykkeen hintaa, vaikeuttaa toisesta jäsenvaltiosta olevan elinkeinonharjoittajan markkinoille pääsyä tai rajoittaa tavaroiden tai palvelujen siirtymistä yli kansallisten rajojen. Kauppavaikutuksen ei välttämättä tarvitse olla negatiivinen, järjestely voi myös olla omiaan lisäämään jäsenvaltioiden välistä kauppaa.²⁰⁸

---

²⁰² Joutsamo ym. 2000 s. 513.

²⁰³ Joutsamo ym. 2000 s. 550 ss.

²⁰⁴ Aine 1998 s. 31.

²⁰⁵ Aine 1998 s. 20.

²⁰⁶ Kuoppamäki 2001 s. 38.

²⁰⁷ Kuoppamäki 2001 s. 34.

²⁰⁸ Kuoppamäki 2001 s. 38.

Kansallisen urheilujärjestön sääntömääräyksellä, jonka mukaan vain tietyssä organisaatiomuodossa toimiva seura voi olla lajiliiton jäsen ja siten osallistua lajiliiton hallinnoimaan kilpailutoimintaan, ei äkkiseltään katsoen näyttäisi olevan vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Urheilutoiminnan kaupallinen merkitys kasvaa kuitenkin jatkuvasti ja kansallisten liigojen lisäksi useissa urheilulajeissa on olemassa Euroopan alueella toimivia liigoja ja maiden välillä järjestetään erilaisia maiden välistä turnauksia. Jos oletetaan, että taidoiltaan hyvä joukkue voisi jäädä toiminnan ulkopuolelle kieltäytyessään toimimasta lajiliiton määräämässä organisaatiomuodossa, laskee yleisölle tarjottavan viihteen taso, jolloin urheilutoiminnan taloudellinen kannattavuus laskee.

Sarhimaa on tutkielmassaan todennut, että vaikka joukkueurheilun yhtiöitymiseen liittyvillä järjestelyillä ei periaatteessa näyttäisi olevan EU-ulottuvuutta, ei EY-oikeuden soveltuvuutta ja EY:n toimielinten toimivaltaisuutta voi sulkea poiskaan. Hän tukeutuu kannassaan Wilhelmssoniin, joka on sanonut olevan mahdotonta oikeustieteellisin menetelmin ennakoida, missä tilanteissa EY-oikeus tulee kuvaan syrjäyttäen kansallisen lain tai johtaen kansallisen lain soveltamisen muuttumiseen.²⁰⁹

4.3 Kansalliset kilpailunrajoituslait

Jokaisella vertailumaalla on omat kansalliset kilpailulakinsa EY-lainsäädännön rinnalla eikä kansallisen kilpailulainsäädännön tarvitse olla identtistä EY-oikeuden kanssa. Koska vertailumaat kuitenkin kaikki ovat Euroopan unionin jäseniä, myös EY-oikeuden säännökset tulevat tietyissä tapauksissa sovellettaviksi. Ristiriitatilanteissa EY-oikeus menee kansallisen lain edelle. Kuoppamäen mukaan kansallisia lakeja kuitenkin pyritään tulkitsemaan niin, ettei ristiriitaa EY-oikeuden keskeisten periaatteiden kanssa syntyisi.²¹⁰

EY:n kilpailuoikeuden ja kansallisen lainsäädännön rinnakkainen sovellettavuus ja EY-oikeuden etusija tarkoittavat myös sitä, etteivät kansalliset kilpailuviranomaiset voi sallia sellaista kilpailunrajoitusta, jonka toimeenpanon EY:n komissio on nimenomaisesti kieltänyt.²¹¹

4.3.1 Suomi

Suomen kilpailunrajoituslaki (480/1992) saatettiin vuoden 1992 muutoksilla pitkälti vastaamaan EY:n kilpailuoikeutta.²¹² Kilpailunrajoituslain 1 §:n mukaan lain tarkoi-

---

²⁰⁹ Sarhimaa 1999 s. 36.

²¹⁰ Kuoppamäki 2001 s. 34.

²¹¹ Kuoppamäki 2001 s. 41.

²¹² Kuoppamäki 2001 s. 34.

tuksena on “terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun turvaaminen vahingollisilta kilpailunrajoituksilta”. Lain soveltamisala on yleinen, toisin sanoen sitä sovelletaan lähtökohtaisesti kaikilla elinkeinonaloilla.²¹³ Sillä, missä muodossa elinkeinotoimintaa harjoitetaan, ei ole merkitystä kilpailunrajoituslain soveltamisen kannalta. Myös yhdistysmuodossa harjoitettu toiminta on kilpailunrajoituslain alaista toimintaa.²¹⁴ Tällöin tosin joudutaan miettimään, voiko yhdistys, jonka toiminta kilpailunrajoituslain perusteella katsotaan elinkeinotoiminnaksi, olla yhdistyslain tarkoittama aatteellinen yhdistys.

Kilpailunrajoituslain 3.2 §:ssä määritellään määräävä markkina-asema: “Määräävä markkina-asema katsotaan olevan elinkeinonharjoittajalla tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymällä, jolla koko maassa tai tietyllä alueella on yksinoikeus tai muu sellainen määräävä asema tietyillä hyödykemarkkinoilla, että se merkittävästi ohjaa hyödykkeen hintatasoa tai toimitusehtoja taikka vastaavalla muulla tavalla vaikuttaa kilpailuolosuhteisiin tietyllä tuotanto- tai jakeluportaalla.” Kilpailunrajoituslain 7 § kieltää elinkeinonharjoittajan tai näiden yhteenliittymän määräävän markkina-aseman väärinkäytön. Lainkohdassa luetellaan myös esimerkkejä määräävän markkina-aseman väärinkäytön tavoista.

Hallituksen esityksessä 148/87 vuoden 1988 kilpailunrajoituslaiksi ”yksioikeudella tai muulla määräävällä asemalla” todetaan tarkoitettavan ensinnäkin oikeudellisia ja luonnollisia monopoleja, mutta lisäksi myös muista syistä johtuvaa määräävää markkina-asemaa.²¹⁵ Määräävän markkina-aseman toteamiseksi tulee relevanttien hyödykemarkkinoiden lisäksi määritellä relevantit maantieteelliset markkinat. Kilpailunrajoituslain 2.4 §:n mukaan lakia ei, ellei valtioneuvosto toisin määrää, sovelleta kilpailunrajoitukseen, joka rajoittaa kilpailua Suomen ulkopuolella, siltä osin, kuin se ei kohdistu suomalaiseen asiakaspiiriin.

Kilpailunrajoituslaki ei aseta mitään tiettyä markkinaosuuskriteeriä määräävän markkina-aseman selvittämiseksi. Korkeakaan markkinaosuus ei aina välttämättä ole osoitus määräävästä markkina-asemasta, jos vaihtoehtoisia toimituslähteitä on olemassa tai alalle tulon esteet ovat alhaiset. Hallituksen esityksessä vuoden 1988 laiksi todettiin, että määräävään markkina-asemaan johtava markkinaosuus tulee arvioida tapauskohtaisesti.²¹⁶

---

²¹³ Kuoppamäki 2001 s. 34.

²¹⁴ Kuoppamäki 1998 s. 50.

²¹⁵ HE 148/87 vp. s.18.

²¹⁶ HE 148/87 vp. s. 18. Katso myös Mentula – Pokela – Saraste 1998 s. 62.

4.3.2 Ruotsi

Ruotsin kilpailunrajoituslaki (*Konkurrenslag*²¹⁷) on laadittu käyttämällä esikuvana EY:n kilpailusääntöjä.²¹⁸ Lakia sovelletaan kilpailuun ruotsalaisilla markkinoilla.²¹⁹

Lain 3 §:n mukaan laissa tarkoitetaan yrityksellä (*företag*) luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka harjoittaa taloudellista tai kaupallista toimintaa. Myös yritysten yhteenliittymät luetaan lain yrityskäsitteen piiriin. Kilpailulain valmisteluasiakirjoissa on todettu, että termillä ”yritys” on laissa laaja merkitys ja että sillä tarkoitetaan kaikkia luonnollisia ja oikeushenkilöitä, jotka harjoittavat jonkinlaista taloudellista toimintaa. Sillä, pyrkiikö yritys toiminnallaan saamaan taloudellista voittoa, ei ole merkitystä lain soveltamisen kannalta. Tämän perusteella näyttäisi siltä, että valtaosa urheilujärjestöistä kuuluu lain yritys-määritelmän piiriin.²²⁰ Lain 19 § kieltää määräävän markkina-aseman väärinkäytön ja antaa esimerkkilistan määräävän markkina-aseman väärinkäyttötapauksista.

4.3.3 Ranska

Ranskan kilpailunrajoitussäännökset löytyvät *Code de commerce*. Lakia sovelletaan kaikkeen ”tuotanto-, jakelu- ja palvelutoimintaan”, mukaan lukien julkisyhteisöjen harjoittama tuollainen toiminta. Tietyt erityislaeilla säännellyt toimialat kuuluvat kuitenkin vain osittain lain soveltamisalaan. Tällaisia aloja ovat muun muassa maatalous, pankki- ja lääketieteen alat.²²¹

Artikla L. 420-2 (ent.8 artikla) kieltää yritystä tai yritysten yhteenliittymää käyttämästä väärin määräävää markkina-asemaansa. Artiklan alkuosa vastaa muotoilultaan Rooman sopimuksen 82 artiklaa. Artiklan toinen kohta puolestaan koskee asiakas- tai tavarantoimittajayrityksen taloudellisen riippuvuussuhteen väärinkäyttöä (*l'exploitation abusive de l'état de dépendance économique*).²²²

Ranskan kilpailulaki erottaa toisistaan ”absoluuttisen” ja ”relatiivisen” markkina-voiman, sillä artikla L. 420-2:n toinen osa koskee riippuvuussuhteita, joissa riippuvaisella yrityksellä ei ole realistisia vaihtoehtoja kauppakumppanin valinnan suhteen eikä se selviydy, jos kauppakumppani kieltäytyy liikesuhteista. Kairon mukaan se, milloin on tosiasiaa kyseessä pakollisen liikekumppanuuden tilanne, arvioidaan

---

²¹⁷ Konkurrenslag, SFS nr: 1993:20.

²¹⁸ Carlsson - Lindquist 1999 s. 20.

²¹⁹ Carlsson - Söderlind - Ulriksson 1999 s. 32.

²²⁰ Carlsson - Lindquist 1999 s. 16.

²²¹ OECD 1996 s. 69-70.

²²² Loi n:o 2001-420 du 15 mai 2001 art. 66 Journal Officiel du 16 mai 2001.

objektiivisesti. Artiklan L. 420-2 soveltamisalaa rajoittaa edellinen artikla L. 420-1, jonka mukaan ainoastaan sellaiset kilpailunvastaiset toimintatavat ovat artiklan vastaisia, joiden tarkoituksena tai joiden seurauksena saattaa olla kilpailun estyminen, rajoittaminen tai vääristyminen. Kairo toteaa, että artikla L. 420-2:n soveltaminen edellyttää, että koko kilpailuprosessille, ei vain yksittäiselle yritykselle, syntyy haitallisia vaikutuksia.²²³

Taloudellisesta riippuvuudesta Ranskan kilpailuoikeuden kannalta on Kairon mukaan kyse kolmessa eri tilanteessa. Ensimmäinen tilanne on tuotevalikoimasta seuraava riippuvuus, toinen liikesuhteen erityispiirteistä seuraava riippuvuus ja kolmas ostovoimasta seuraava kauppariippuvuus.²²⁴

Lain L. 420-4.-I artiklan mukaan määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltö ei koske sellaisia käytäntöjä, jotka johtuvat lain tai muun säädöksen soveltamisesta. Oikeuskäytäntö on kuitenkin asettanut tarkat rajat tämän säännöksen soveltamiselle. Säännös vapauttaa määräävän markkina-aseman väärinkäytön kiellosta ainoastaan silloin, kun kyseessä oleva käytäntö on suora ja välttämätön seuraus lain tekstistä.²²⁵ Edelleen oikeuskäytännössä on katsottu, että julkista palvelutehtävää suorittavat tahot eivät yleensä kuulu kilpailuviraston toimivallan piiriin silloinkaan, kun ne harjoittavat kilpailulaissa tarkoitettua toimintaa. Julkisen tehtävän harjoittajat kuuluvat hallintotuomioistuimien toimivaltaan.²²⁶

Kun ranskalaisten urheiluseurojen sallituista organisaatiomuodoista on määrätty yksiselitteisesti lailla, ei lajiliittojen toiminta organisaatiomuodon valinnan suhteen ilmeisesti voi olla määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä. Käytäntö täyttäneen suoran ja välttämättömän seurauksen vaatimuksen.

4.3.4 Yhdistynyt kuningaskunta

Yhdistyneessä kuningaskunnassa kilpailulainsäädäntö ja koko menettely kilpailuasioissa muuttui merkittävästi, kun uusi vuoden 1998 kilpailulaki, *Competition Act*, astui pääosiltaan voimaan maaliskuussa 2000. Laki koskee koko Yhdistyneen kuningaskunnan aluetta. Vuoteen 2000 asti maassa oli voimassa ainoana vertailumaista EY:n kilpailulainsäädännöstä erillinen järjestelmä, joka rakentui kolmelle laille: *The Restrictive Trade Practices Act* vuodelta 1976, *The Fair Trading Act* vuodelta 1973 ja *The Competition Act* vuodelta 1980. Nykyinen laki on linjassa EY:n kilpailulakien kanssa ja korvaa suurimmaksi osaksi vanhat lait, vaikkakin tiettyjä säännöksiä *The Fair Trading Act*:sta on edelleen voimassa.²²⁷

---

²²³ Kairo 1997 (johdanto, ei sivunumerointia).

²²⁴ Kairo 1997 (johdanto, ei sivunumerointia).

²²⁵ Conseil de la concurrence 2001 s. 43.

²²⁶ Conseil de la concurrence 2001 s. 2.

²²⁷ Spink - Morris 2000 s. 170.

Uusi laki kieltää kilpailua estävät sopimukset (*anti-competition agreements*) sekä määräävän markkina-aseman väärinkäytön. Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö on kielletty, kun yrityksellä on yksin tai yhdessä muiden yritysten kanssa määräävä asema Yhdistyneen kuningaskunnan koko alueella tai osassa maata. Laissa sanalla yritys (*undertaking*), on laaja merkitys. Sillä tarkoitetaan paitsi kaikenlaisia yhtiöitä, myös esimerkiksi yksityisiä elinkeinonharjoittajia ja voittoa tavoittelemattomia yhdistyksiä.²²⁸

Määräävän markkina-aseman määrittelemiseksi otetaan relevanttien hyödyke-markkinoiden ja maantieteellisten markkinoiden määrittämisen jälkeen huomioon yrityksen markkina-osuus. Yleensä Yhdistyneessä kuningaskunnassa on katsottu, ettei yrityksellä ole määräävää markkina-asemaa, jos sen markkina-osuus on alle 40 %. Sääntö ei kuitenkaan ole ehdoton. Markkina-osuuden lisäksi otetaan huomioon markkinoiden rakenne; kilpailijoiden lukumäärä ja koko ja yksittäisen yrityksen mahdollisuus toimia itsenäisesti kilpailijoista huolimatta, sekä uusien kilpailijoiden mahdollisuudet tulla markkinoille. Laki antaa esimerkkejä markkina-aseman väärinkäytön tavoista. Kilpailulain noudattamista valvoo *The Office of Fair Trading*.²²⁹

4.4 Säännösten väliset suhteet

Perusoikeudet saattavat tietyllä tavalla tulkittaessa olla ristiriidassa keskenään. Suomessa on tuolloin perustuslakivaliokunnalla viimesijainen ratkaisovalta sen suhteen, mikä ristiriidassa olevista perusoikeuksista tulee asettaa etusijalle.²³⁰ Näin ollen ei tässä kirjoituksessa ole mahdollista määrittää, kumpi lajiliittojen määräysvaltaan vaikuttavista perusoikeuksista, yhdistymisvapaus vai elinkeinonvapaus on toista oikeutta vahvempi.

Edellä käsiteltiin monopoliasemassa olevan yhdistyksen mahdollisuutta kieltää jäsenyys hakijalta, jonka toimeentulo on riippuvainen yhdistyksen jäsenyydestä. Sannonlaisessa tilanteessa Toiviainen näyttäisi olevan sitä mieltä, että elinkeinonvapaus voi mennä menee yhdistymisvapauden tai ainakin yhdistysautonomian edelle. Jos siis katsotaan, että lajiliitot ovat luettavissa tai ainakin rinnastettavissa elinkeinonharjoittajien yhdistyksiin, lajiliittojen oikeus valita omat jäsenensä saattaisi olla rajoitettu. Ranskassa puolestaan valtiosääntötuomioistuimien on todennut, elinkeinonvapautta voidaan rajoittaa muiden perustuslain säännösten tai yleisen edun niin vaatiessa.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen vahvistaman tulkintasäännön mukaan asetus ja direktiivi syrjäyttävät etusijaperiaatteen nojalla kansallisen perusoikeussäännöksen. Jos yhteisön säännös on ristiriidassa perusoikeussäännöksen kanssa, perusoike-

---

²²⁸ The Office of Fair Trading I s. 2.

²²⁹ [wysiwyg://96/http://www.offt.gov.uk/Business/Legal+Powers/ca982.htm](http://www.offt.gov.uk/Business/Legal+Powers/ca982.htm) (4.11.2002).

²³⁰ Saraviita 1998 s. 124.

ussäännös joutuisi siis väistymään.²³¹ Jos kilpailusäännöt joutuisivat esimerkiksi lajiliittojen päätäntävaltaa arvioitaessa ristiriitaan yhdistymisvapauden kanssa, yhdistymisvapaus joutuisi mahdollisesti väistymään. Yhteisöjen tuomioistuin totesi Bosman-ratkaisussaan, ettei vapaan liikkuvuuden periaatetta saa loukata yhdistymisvapaudella.²³² Tässä yhteydessä tulee kuitenkin muistaa, että yhdistymisvapaus on tunnustettu perusoikeutena myös yhteisön oikeudessa.

4.5 Yhteenveto

Vaikka EY-oikeudessa onkin viitattu jäsenvaltioiden yhteiseen valtiosääntöperinteesseen muun muassa puhuttaessa yhdistymisvapaudesta, eivät vertailumaiden perusoikeussäännöt kaikilta osin vastaa toisiaan.

Suomessa toteutettiin alle kymmenen vuotta sitten perusoikeusuudistus, jonka seurauksena perusoikeudet kirjattiin hallitusmuotoon ja sittemmin perustuslakiin. Myös Ruotsissa perusoikeudet on kirjattu hallitusmuotoon jo 1970-luvulla, mutta lakiin ei otettu niin sanottuja TSS-oikeuksia. Elinkeinonvapaus sisältyy molempien maiden säädöksiin. Ranskassa elinkeinonvapaus puolestaan perustuu vuoden 1789 ihmisoikeuksien julistukseen. Vapauden sisältö ja laajuus määräytyy oikeuskäytännön perusteella. Muista vertailumaista poiketen Yhdistyneessä kuningaskunnassa ei ole lainkaan kirjoitettua perustuslakia eikä perusoikeusnormistoa. Myös Yhdistyneessä kuningaskunnassa kuitenkin tunnustetaan jokaisen oikeus saada vapaasti harjoittaa elinkeinoaan.

Kaikissa vertailumaissa on kansallisen kilpailulainsäädännön esikuvana pidetty Euroopan yhteisön kilpailusääntöjä. Näin ollen lakien rakenne on pitkälti samankaltainen. Tiettyjä maakohtaisia eroja kuitenkin on.

Suomen kilpailunrajoituslakia on vuosien myötä muutettu vastaamaan pitkälti EY-säännöksiä. Ruotsin kilpailulaki puolestaan säädettiin alun perin käyttämällä esikuvana EY:n kilpailusääntöjä. Ranskassa kielletään määrävän markkina-aseman väärinkäytön lisäksi taloudellisen riippuvuussuhteen väärinkäyttö. Yhdistyneessä kuningaskunnassa saatettiin vasta vuonna 2000 voimaan EY-oikeuden kanssa yhtenäinen kilpailulaki.

---

²³¹ Saraviita 1998 s. 38.

²³² Asia C-415/93 Union royale belge des sociétés de football association ASBL vs Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA vs Jean-Marc Bosman ym. ja Union des associations européennes de football (UEFA) vs Jean-Marc Bosman, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 15.12.1995.

5 Lajiliittojen määräävä markkina-asema

5.1 Määräävä markkina-asema

5.1.1 Määritelmä

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on määritellyt määräävän markkina-aseman seuraavasti: “määräävä markkina-asema on taloudellinen valta-asema, jonka ansiosta siitä nauttiva yritys voi estää tehokkaan kilpailun ylläpitämisen relevanteilla maantieteellisillä markkinoilla siitä syystä, että yrityksellä on mahdollisuus toimia huomattavassa määrin itsenäisesti kilpailijoihinsa, asiakkaisiinsa sekä lopulta kuluttajiin nähden”.²³³ Kuoppamäen mukaan määräävän markkina-aseman tunnusmerkki on yrityksen markkinavoima, jonka perusteella se voi ainakin tiettyyn rajaan asti käyttäytyä vapaana kilpailun paineista. Määräävä markkina-asema heikentää tuotteen ostajan neuvotteluasemaa ja vähentää valinnanvapautta.²³⁴ Määräävän markkina-aseman olemassaoloa arvioitaessa merkitystä on myös ajallisella ulottuvuudella, toisin sanoen sillä, onko määräävä markkina-asema pysyvä.²³⁵

5.1.1.1 Pakollinen kauppakumppani

Määräävän markkina-aseman käsitteeseen liittyy niin sanotun pakollisen kauppakumppanin käsite. Pakollinen kauppakumppani tarkoittaa kilpailuoikeudessa sellaista yritystä, joka on kilpailuoikeuden kannalta relevanteilla markkinoilla sellaisessa ase-

---

²³³ Tapaus 27/76 United Brands v EC Commission (1978) ECR 207, (1978) 1 CMLR 429.

²³⁴ Kuoppamäki 2001 s. 135.

²³⁵ Joutsamo ym. 2000 s. 550 ss.

asemassa, ettei sen kauppakumppaneilla käytännössä ole muuta mahdollisuutta kuin asioida kyseisen yrityksen kanssa.²³⁶ Janne Kairon mukaan pakollinen kauppakumppanuus on jäsentymätön käsite ja sen piiriin on oikeuskirjallisuudessa luettu samantapaisia, mutta kuitenkin osittain poikkeavia ilmiöitä. Kairo on luokitellut tutkimuksessaan pakollisen kauppakumppanuuden yhdeksi kauppariippuvuuden muodoksi. Käsitettä on käytetty muun muassa ranskalaisessa oikeuskäytännössä.²³⁷

5.1.1.2 Monopolit

Monopoliasema on määräävän markkina-aseman äärimmäinen ilmenemismuoto. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että määräävän markkina-aseman olemassaolon edellytykset täyttyvät aina tilanteessa, jossa yksi ainoa elinkeinonharjoittaja tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymä tarjoaa tai kysyy tiettyä hyödykettä tietyllä tuotanto- tai jakeluportaalla, koska tuolloin kilpailua ei esiinny lainkaan.²³⁸ Ennen kuin monopolista voidaan puhua, joudutaan kuitenkin jäljempänä selostetulla tavalla määrittelemään ne tuotekohtaiset hyödykemarkkinat sekä maantieteelliset markkinat, joilla yrityksellä on väitetty olevan monopoliasema.

Oikeudellinen monopoli. Oikeudellinen monopoli tarkoittaa sitä, että tietty taloudellinen toiminta on lainsäädännöllä määrätty tietyn elinkeinonharjoittajan yksinoikeudeksi tai toimilupa tietyn toiminnan harjoittamiseksi on koko valtakunnassa tai tietyllä pienemmällä alueella myönnetty vain yhdelle toimijalle.²³⁹

Vaikkei lajiliittojen monopoliasema perustukaan vertailumaissa Ranskaa lukuun ottamatta lainsäädäntötoimiin, on sillä tiettyjä yhteneväisyyksiä sellaiseen. Kansainväliset lajiliitot myöntävät ”toimiluvan”, oikeuden osallistua kansainvälisiin kilpailuihin, vain yhdelle kansalliselle lajiliitolle lajia kohti kerrallaan. Ranskassa, jossa valtio ohjaa muita vertailumaita voimakkaammin urheilutoiminnan järjestämistä, valtio on se taho, joka myöntää aina neljäksi vuodeksi kerrallaan yhdelle liitolle kussakin urheilulajissa valtuudet huolehtia kansallisen kilpailutoiminnan järjestämisestä ja valita urheilijat kansainvälisiin kilpailuihin.

Luonnollinen monopoli. Luonnollinen monopoli on kyseessä silloin, kun tietyn hyödykkeen markkinat ovat rakenteeltaan sellaiset, että vain yksi elinkeinonharjoittaja voi kannattavasti toimia koko valtakunnan alueella tai tietyllä alueella, eikä rinnakkaisen verkon rakentaminen ole taloudellisesti kannattavaa.²⁴⁰

Ainakin Suomen ja luultavasti myös Ruotsin kokoisessa maassa on todennäköistä, ettei kahden saman lajin urheiluliiton toiminta olisi taloudellisesti kannattavaa.

---

²³⁶ Kairo 1997 (johdanto, ei sivunumerointia).

²³⁷ Kairo 1997 (johdanto, ei sivunumerointia).

²³⁸ Mentula – Pokela – Saraste 1998 s. 20 ss.

²³⁹ Kuoppamäki 2000 s. 138.

²⁴⁰ Kuoppamäki 2001 s. 139.

Samalla on kuitenkin huomattava, että vaikka kahden kilpailevan lajiliiton olemassaolo taloudellisesti olisikin mahdollista, urheilun säännöt, toisin sanoen kansainvälisten lajiliittojen asettamat säännöt, kieltävät sen.

5.1.2 Relevantit tuotemarkkinat

Määräävän markkina-aseman olemassaoloa selvitetessä tulee ensinnäkin tutkia, onko kyseessä tietty tuote, joka kysynnältään ja kilpailuolosuhteiltaan selvästi erottuu lähituotteistaan. Puhutaan relevanteista tuotemarkkinoista. Hallituksen esityksessä vuoden 1988 kilpailunrajoituslaiksi on todettu, että olennaisinta määräävän markkina-aseman selvittämisessä on niiden hyödykemarkkinoiden määrittäminen, joilla väitetty määräävä markkina-asema vallitsee. Hyödykemarkkinoita määriteltäessä on selvitettävä, mitkä tavarat tai palvelut vastaavat asiakkaan näkökulmasta toisiaan siinä määrin, että niiden voidaan katsoa olevan toisiaan korvaavia.²⁴¹ Korvaavuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon hyödykkeiden käyttötarkoituksen samankaltaisuus, laatuaste, saatavuus sekä hintataso. Relevanteilla hyödykemarkkinoilla toisensa koh- tuullisesti korvaavat tuotteet katsotaan kuuluviksi samoihin markkinoihin.

Ongelmaksi muodostuu Mentulan, Pokelan ja Sarasteen mukaan usein sen arvioiminen, kuinka suuressa määrin tuotteiden tulee olla toisiaan korvaavia kuulukseen samoille markkinoille. Se, että asiakkaat pitävät tiettyjä tuotteita korvaavina, on merkki hyödykkeiden samoille markkinoille kuulumisesta. Kuitenkin on tiettyjä tuotteita, jotka objektiivisen arvioinnin perusteella kuuluisivat samoille markkinoille, mutta joita saatetaan eri asiakasryhmissä ja -ympäristöissä käyttää eri tarkoituksiin ja eri tavalla. Tuolloin tulisi katsoa eri asiakasryhmät ja -ympäristöt erillisiksi markkinoiksi.²⁴²

Urheilussa tulee relevanttien tuotemarkkinoiden osalta selvittää, muodostaako kukin urheilulaji omat erilliset hyödykemarkkinansa. Tutkittaessa lajiliiton määräävää markkina-asemaa erillisten hyödykemarkkinoiden olemassaoloa on arvioitava toisaalta asiakkaan eli urheiluyhteisön näkökulmasta ja toisaalta lajiliiton jäsenyhdistysten tai mahdollisten tulevien jäsenten kannalta. Jos vaikka jääkiekkoyhteisö vaihtaisikin ilman suurempia vastalauseita jääkiekon seuraamisen jääpalloon, kun jääkiekko-otteluista tehtäisiin liian kalliita, ei jääkiekkoyhteisöön tai kokonaisen jääkiekkoseuran ole mahdollista vaikeuksitta vaihtaa lajia.

---

²⁴¹ Mentula – Pokela – Saraste 1998 s. 41.

²⁴² Mentula – Pokela – Saraste 1998 s. 42-43.

5.1.3 Maantieteelliset markkinat

Toiseksi määrävän markkina-aseman olemassaoloa selvitetessä täytyy määritellä se maantieteellinen alue, jolla tutkimuksen kohteena olevan yrityksen osuutta tietyistä hyödykemarkkinoista tarkastellaan. EY:n perustamissopimuksen 82 artiklan mukaan määrävän aseman tulee vallita ”yhteismarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla”. Vertailumaiden kansallisten lakien mukaan määrävän markkina-aseman puolestaan tulee vallita kulloisenkin jäsenmaan koko alueella tai osassa maata.

Urheilun osalta kansallisten lajiliittojen määrävää markkina-asemaa selvitetessä tuntuu luontevimmalta määrittää relevanteiksi maantieteellisiksi markkinoiksi kulloinkin se maa, jossa lajiliitto toimii. Kuten edellä käy ilmi, ei ole täysin mahdollista ajatella, että maantieteelliset markkinat kattaisivat suuremman alueen kuin vain yhden valtion alueen.

5.1.4 Markkinaosuus

Kun tuotekohtaiset ja maantieteelliset markkinat on määritelty, tulee tarkastella, onko kyseessä olevan yrityksen prosentuaalinen osuus markkinoista sellainen, että sillä voitaisiin katsoa olevan määrävä asema. Määrävää markkina-asemaa ei kuitenkaan voida määrittää tietyn kiinteän prosenttiosuuden perusteella, vaan olennaista on yrityksen suhteellinen osuus markkinoista.²⁴³ Vain silloin, kun yritys on vallannut määrättyistä markkinoista huomattavan osuuden, sen voidaan katsoa olevan määrävässä markkina-asemassa.²⁴⁴ Korkean markkinaosuuden on yleensä katsottu olevan osoitus siitä, että yritys voi merkittävällä tavalla vaikuttaa alan kilpailuolosuhteisiin ja siten esimerkiksi tuotteiden hintatasoon.²⁴⁵

Jos katsotaan, että jokainen urheilulaji muodostaa erilliset hyödykemarkkinat, ja relevanteiksi maantieteellisiksi markkinoiksi määritellään yhden valtion alue, ei markkinaosuuden laskeminen lajiliitolle tuota ongelmia, koska lajiliitoilla on urheilun eurooppalaisen mallin mukaan monopoliasema.

5.2 Lajiliittojen määrävää markkina-asemaa koskevat ratkaisut

5.2.1 Kilpailulainsäädännön soveltaminen urheilutoimintaan

Sovellettaessa edellä esitettyjä vaatimuksia kansallisten lajiliittojen asemaan, niiden määrävä markkina-asema näyttäisi ensi näkemältä itsestään selvältä. Kukin lajiliitto

---

²⁴³ Joutsamo ym. 2000 s. 550 ss.

²⁴⁴ HE 148/87 vp. s. 18. Katso myös Mentula – Pokela – Saraste 1998 s. 62.

²⁴⁵ HE 148/87 vp. s. 18. Katso myös Mentula – Pokela – Saraste 1998 s. 62.

on kotimaassaan urheilun eurooppalaisen mallin mukaisesti monopoliasemassa omassa lajissaan. Ongelma ei kuitenkaan ole näin yksiselitteinen. Ei ole itsestään selvää, että kilpailulainsäädäntö olisi aina sovellettavissa urheilutoimintaan. Tämä käy ilmi jo aiemmin selostetusta urheilun autonomian periaatteesta.

Kaikkien vertailumaiden kilpailuviranomaiset ovat kuitenkin antaneet päätöksiä, joissa ne ovat katsoneet urheilujärjestöihin voitavan soveltaa kilpailulainsäädäntöä.²⁴⁶ Lajiliittojen on myös katsottu olevan määräävässä markkina-asemassa. Muiden määräävässä markkina-asemassa olevien elinkeinonharjoittajien tavoin myöskään lajiliitot eivät luonnollisesti saa käyttää asemaansa väärin.²⁴⁷

Ainakin Suomessa yhdistysmuotoisen urheiluseuran tai lajiliiton kohdalla yhdistysautonomia kuitenkin jossain määrin suojaa aatteellista toimintaa kilpailulainsäädännön määräyksiltä.²⁴⁸ Kilpailuviranomaiset ovat asettaneet kilpailulainsäädännön sovellettavuuden edellytykseksi sen, että urheilujoukkueen tai järjestön toiminnan voidaan katsoa olevan elinkeinotoimintaa.²⁴⁹

Kilpailuviraston mukaan urheilutoiminnan ja -tapahtumien järjestäminen on kilpailunrajoituslain mukaista elinkeinotoimintaa silloin, kun toiminnalla on ansiotar koitus. Lisäksi toiminnan tulee olla siinä määrin laajaa ja suunnitelmallista, että sitä voidaan pitää riittävän ammattimaisena.²⁵⁰ Kilpailuviraston mukaan ammattimaisen toiminnan tunnusmerkkejä ovat muun muassa toiminnan organisoiminen liiketoiminnan muotoon, organisaation keskeisten toimintojen ohjaaminen ammattimaisesti orientoituneiden henkilöiden hoitoon sekä se, että kilpailuihin osallistuvat urheilijat ovat ainakin osittain täys- tai puoliammattilaisia. Ammattimaisen toiminnan tunnusmerkki on niin ikään elinkeinotoiminnalle luonteenomainen taloudellinen riskinotto.²⁵¹

Nämä tunnusmerkit näyttäisivät täyttyvän käytännössä usein. Urheiluseurat ja -liitot harjoittavat taloudellista toimintaa monissa eri muodoissa ja toiminnan menestyksellinen hoitaminen vaatii muun muassa elinkeinotoimintaa ymmärtävien henkilöiden palkkaamista sekä taloudellista riskinottoa. Televisiointioikeuksista sekä mainoksista maksettavat summat ovat nykyään huomattavia. Perinteisempää tulonlähdetä urheiluseuroille merkitsevät järjestettävistä kilpailuista perittävät osallistumista ja pääsylippumaksut. Lisäksi yhä useammassa lajeissa ja varsinkin huipputasolla pelaajat ovat ammattilaisia, jolle maksetaan palkkaa urheilemisesta. Palkkamenoihin

---

²⁴⁶ Kokkonen 1998 s. 13. Joensuun Kataja Basket Oy:n vastine, Kilpailuneuvoston päätös 9.2.1998, Dno 7/359/96.

²⁴⁷ Halila 1999 s. 15.

²⁴⁸ Halila 1999 s. 15.

²⁴⁹ Kilpailuviraston päätös 5.9.1995, Dno 511/61/94 (Koripalloliitto vs Kataja Basket). Ks. myös kilpailukomissaari Mario Montin lausunto Komission kannasta Vieweg 2000 s. 102.

²⁵⁰ Ryhänen 1999 s. 31.

²⁵¹ Ryhänen 1999 s. 31.

liittyvät pelaajista (yhä edelleen Bosman -tuomion jälkeenkin) maksettavat siirtokorvaukset.²⁵²

Kuoppamäen mukaan kilpailunrajoituslain soveltuvuus urheilutoimintaan tulee arvioida tapauskohtaisesti ja soveltuvuuden edellytyksenä pitäisi taloudellisen toiminnan lisäksi olla riittävä oikeudellinen intressi ja oikeussuojan tarve.²⁵³ Kilpailunrajoituslain elinkeinotoiminnan vaatimus ei tarkoita, että kaikella esimerkiksi urheiluseuran toiminnalla tulisi tavoitella taloudellista etua. Siten lakia voidaan soveltaa sellaisenkin lajiliiton toimintaan, jonka jäsenistä vain osan voidaan katsoa täyttävän elinkeinonharjoittajan määritelmän.²⁵⁴

5.2.2 Suomen kilpailuviraston ratkaisut

Suomessa kilpailuvirasto antoi vuonna 1995 asiassa Joensuun Kataja Basket Oy vastaan Suomen Koripalloliitto ry ratkaisun, jolla on ollut huomattava vaikutus urheilutoiminnan piirissä.

Kilpailuviraston päätöksen mukaan Koripalloliitto lajiliittona on kilpailunrajoituslaissa tarkoitettu elinkeinonharjoittajien yhteenliittymä. SM-sarjan ja siihen kuuluvien otteluiden järjestäminen on kilpailuviraston mukaan laissa tarkoitettua elinkeinotoimintaa ja Koripalloliitolla on tässä toiminnassaan määräävä markkina-asema; kilpailuvirasto oli sitä mieltä, että koripallo muodostaa omat, erilliset markkinansa, joita esimerkiksi jalkapallo ei voi korvata.²⁵⁵ Määräävä markkina-asema asettaa lajiliiton toiminnalle tiettyjä vaatimuksia: Lajiliiton toimintapolitiikan tulee sekä taloudellisten että urheilullisten kriteereiden osalta täyttää kohtuullisuuden, tasapuolisuuden, johdonmukaisuuden, läpinäkyvyyden ja ennakoitavuuden vaatimukset. Kilpailuvirasto katsoi niin ikään Koripalloliiton syyllistyneen määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön.²⁵⁶

Kilpailuneuvosto antoi päätöksensä samassa asiassa helmikuussa 1998 ja yhtyi kilpailuviraston näkemykseen siitä, että Koripalloliitto oli määräävässä markkina-asemassa.²⁵⁷ Kilpailuvirasto on sittemmin antanut myös muita lajiliiton määräävän markkina-aseman osoittavia päätöksiä.²⁵⁸

---

²⁵² Kuoppamäki 1998 s. 51.

²⁵³ Kuoppamäki 1998 s. 51.

²⁵⁴ Kuoppamäki 1998 s. 55.

²⁵⁵ Kilpailuviraston päätös 5.9.1995 Dno 511/61/94.

²⁵⁶ Kilpailuviraston päätös 5.9.1995 Dno 511/61/94. Ryhänen 1999 s. 32.

²⁵⁷ Kilpailuneuvoston päätös 9.2.1998 Dno 7/359/96. Korkein hallinto-oikeus kumosi 13.1.2000 antamallaan päätöksellä kilpailuneuvoston päätöksen ja jätti kilpailuneuvostolle tehdyn päätöksen tutkimatta, sillä KHO katsoi, ettei kilpailuneuvostolla ole ollut toimivaltaa tutkia sille tehtyä valitusta. Kilpailuviraston päätös sen sijaan on edelleen voimassa.

²⁵⁸ Mm. Hiihtoliitto Dno 949/61/96 ja Sulkapalloliitto, Dno 512/61/91, 24.6.1997.

5.2.3 Ruotsin kilpailuviranomaiset

Anneli Carlssonin mukaan Ruotsin kilpailuviranomaiset eivät toistaiseksi ole käsitelleet yhtään merkittävää asiaa, jossa ne olisivat joutuneet harkitsemaan kilpailulainsäädännön soveltuvuutta urheiluun.²⁵⁹ Ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että kilpailulainsäädäntö tulisi siellä ennen kaikkea sovellettavaksi Jääkiekkoliiton (*Svenska Ishockeyförbundet*) ja Jalkapalloliiton (*Svenska Fotbollförbundet*) toimintaan, sillä vain näissä lajeissa voidaan puhua merkittävästä taloudellisesta toiminnasta.²⁶⁰

5.2.4 Ranskan kilpailuviranomaisten ratkaisu

Helmikuussa 2001 antamassaan Kansainvälistä jalkapalloliittoa (FIFA) ja ranskalaisista vuoden 1998 jalkapallon maailmanmestaruuskisojen järjestämisestä vastannutta CFO:ta (*Comité Français d'organisation France 98*) koskeneessa ratkaisussaan Ranskan kilpailuneuvosto (*Conseil de la concurrence*) totesi järjestöjen olevan yhdessä määräävässä markkina-asemassa. Tapaus koski maailmanmestaruuskilpailujen lippujen myyntijärjestelyjä ja neuvosto katsoi, että määräävä markkina-asema vallitsi maailmanmestaruuskilpailujen lippumarkkinoilla. Kilpailuneuvosto ei kuitenkaan katsonut CFO:n ja FIFA:n syyllistyneen määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön.²⁶¹

Huolimatta siitä, mitä yllä on sanottu ranskalaisten kilpailuviranomaisten toimivallasta tutkia julkista tehtävää hoitavien tahojen toimia, kilpailuneuvosto on siis tässä tapauksessa katsonut olevansa toimivaltainen käsittelemään asiaa.

Myös EY:n komissio kiinnitti huomiota CFO:n lipunmyyntipolitiikkaan vuoden 1998 jalkapallon maailmanmestaruuskilpailujen yhteydessä. Kun CFO ei komission varoituksesta huolimatta muuttanut lipunmyyntijärjestelyä, jossa tietty määrä lippuja oli varattu myytäväksi ainoastaan Ranskassa, komissio antoi päätöksen, jossa se totesi CFO:n rikkoneen perustamissopimuksen 82 artiklaa vastaan ja syyllistyneen määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön.²⁶²

---

²⁵⁹ Carlsson - Lindquist 1999 s. 26.

²⁶⁰ Carlsson - Lindquist 1999 s. 57.

²⁶¹ Décision n:o 00-D-83 du 13 février 2001,

<http://www.finances.gouv.fr/reglementation/avis/conceilcon.../detail.phtml?oid=60740187> (1.8.2002).

²⁶² Parrish 2000 s. 32.

5.2.5 Yhdistynyt kuningaskunta

The Office of Fair Trading (OFT), Britannian kilpailuviranomainen, tutki vuonna 1992 Englannin jalkapalloliigan (*Premier League*) sopimusta televisiointioikeuksien myymiseksi ja totesi liigan joukkueiden muodostavan kartellin, kun ne myivät televisiointioikeudet liigan peleihin yhdessä. Liiga myönsi yhdelle televisioyhtiölle yksinoikeuden liigan otteluiden esittämiseen. OFT katsoi, että toiminnallaan kartelli oli eliminoinut hintakilpailun syntymistä ja rajoittanut toimituksia ja asiakkaiden valinnanvapautta tavalla, joka ei millään muulla toimialalla olisi sallittua.

Asia vietiin edelleen markkinaoikeuteen (*Restrictive Practices Court*), jossa tuomari puolestaan totesi, että vaikka televisiointisopimus rajoittaakin kaupankäyntiä, rajoitukset itse asiassa ovat yleisen edun mukaisia. Tuomari hyväksyi täten liigajoukkueen yhdessä tekemät televisiointisopimukset, jotka myönsivät yksinoikeuden otteluiden televisioimiseen yhdelle yhtiölle.²⁶³

Tämän ratkaisun osalta tulee ottaa huomioon, että ratkaisun antamisen jälkeen Yhdistyneessä kuningaskunnassa on astunut voimaan uusi kilpailulaki, joka vastaa sisällöltään EY:n kilpailulainsäädäntöä. Tällainen päätös ei luultavasti enää uuden lain perusteella olisi mahdollinen.²⁶⁴

Edellä kohdassa 2.2.2.5 selostetussa tapauksessa *Nagle v Fielden* todettiin lajiliitoilla olevan urheilua sääntelevinä toimieliminä monopoliasema, joka asettaa niiden toiminnalle tiettyjä rajoituksia.

5.3 Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö

5.3.1 EY:n perustamissopimuksen ja kansallisten lakien mainitsemat väärinkäyttötilanteet

Määräävän markkina-aseman väärinkäytöllä tarkoitetaan kilpailuoikeudessa sitä, että tiettyjä markkinoita hallitseva yritys toimenpiteillään käyttää asiakkaitaan hyväkseen tai vaikeuttaa kilpailijoidensa toimintaa.²⁶⁵

EY:n perustamissopimuksen määräävän markkina-aseman kieltoa koskevan 82 artiklan mukaan yhteismarkkinoille soveltumatonta ja kiellettyä on yhden tai useamman yrityksenmääräävän markkina-aseman väärinkäyttö yhteismarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla, jos se on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Väärinkäyttöä on artiklan mukaan erityisesti kohtuuttomien osto- ja myyntihintojen taikka muiden kohtuuttomien kauppaehtojen suora tai välillinen käyt-

---

²⁶³ Spink - Morris 2000 s. 173 ss.

²⁶⁴ Spink - Morris 2000 s. 184. Ks. myös Grayson 2000 s. 381. Yksinoikeusehto televisiointisopimuksessa on katsottu sekä perustamissopimuksen 81 että 82 artiklan vastaiseksi.

²⁶⁵ Kuoppamäki 2001 s. 17.

täminen; tuotannon, markkinoiden tai teknisen kehityksen rajoittaminen kuluttajien vahingoksi; erilaisten ehtojen soveltaminen eri kauppakumppaneiden samankaltaisiin suorituksiin kauppakumppaneita epäedulliseen kilpailuasemaan asettavalla tavalla; ja sen asettaminen sopimuksen syntymisen edellytykseksi, että sopimuspuoli hyväksyy lisäsuoritukset, joilla niiden luonteen vuoksi tai kauppatavan mukaan ei ole yhteyttä sopimuksen kohteeseen.

Sekä Ruotsin kilpailulain 19 §:n että Yhdistyneen kuningaskunnan kilpailulain 18(2) pykälän esimerkkiluettelot määräävän markkina-aseman väärinkäyttötapauksista vastaavat 82 artiklan luetteloa.

Suomen kilpailunrajoituslain 7 §:n mukaan määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä pidetään muun muassa liikesuhteesta pidättäytymistä ilman asiallista syytä, hyvään kauppatapaan perustumattomien asiakaan toimintavapautta rajoittavien liikesuhteen ehtojen käyttämistä, yksinmyynti- ja yksiosostopimusten käyttämistä ilman erityistä syytä, kohtuuttoman tai kilpailun rajoittamista ilmeisesti tarkoittavan hinnoittelukäytännön soveltamista tai määräävän markkina-aseman hyväksi käyttämistä muiden hyödykkeiden tuotantoa tai markkinointia koskevan kilpailun rajoittamiseksi.

Ranskassa *Code de commerce*n artikla L. 420-2 mainitsee esimerkkinä määräävän markkina-aseman ja taloudellisen riippuvuussuhteen väärinkäytöstä myynnistä kieltäytymisen tai myynnin sitomisen sekä syrjivät käytännöt, joista säädetään saman lain L. 442-6 artiklassa. Tällaisia kiellettyjä käytäntöjä ovat muun muassa erilaiset syrjivät tai epäoikeudenmukaiset ehdot ja hinnoittelutavat, jotka asettavat kauppakumppanin muita kilpailijoitaan heikompaan tai vahvempaan asemaan markkinoilla.

5.3.2 Eräitä väärinkäytön muotoja

5.3.2.1 Asiakassuhteesta tai toimituksesta kieltäytyminen

Koska määräävässä markkina-asemassa olevalla yrityksellä on erityisen suuri mahdollisuus vaikuttaa siitä riippuvaisten yritysten toimintaan, määräävässä markkina-asemassa olevalle yritykselle tulee asettaa sellainen tasapuolisuusvaatimus, joka ei toisenlaisessa markkina-asemassa olevalle yritykselle olisi perusteltu. Määräävässä markkina-asemassa oleva yritys voi tämän vuoksi kieltäytyä asiakassuhteesta (Suomessa KilpL 7 §:n 1-kohta) ainoastaan silloin, kun siihen on olemassa asiallinen syy. Asiallinen syy on voi olla esimerkiksi asiakkaan maksukyvyttömyys, kapasiteettiongelma tai muu vastaava syy. Myös sopimattomuus liikekumppaniksi esimerkiksi riittävän ammattitaidon puuttumisen vuoksi on asiallinen syy.²⁶⁶

---

²⁶⁶ HE 148/87 vp. s. 23. Mentula – Pokela – Saraste 1998 s. 126 ja Kuoppamäki 2001 s. 159.

Vaikka asiakassuhteesta kieltäytymistä ei mainitakaan 82 artiklan väärinkäytöslistalla, se kuitenkin kuuluu kiellettyihin kilpailunrajoituksiin myös EY-oikeuden mukaan. EY:n tuomioistuin on ratkaisussaan *United Brands* katsonut, että määräävässä asemassa olevilla yrityksillä on toimitusvelvoite, elleivät objektiiviset syyt oikeuta toimituskieltoa. Mentulan, Pokelan ja Sarasteen mukaan tämä ratkaisun perusteella näyttää siltä, että EY:n kilpailuoikeudessa ainoastaan poikkeukselliset olosuhteet voivat oikeuttaa määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen toimituskiellot. Toisaalta yhteisön tuomioistuin kuitenkin totesi, että yritykset ovat periaatteessa oikeutettuja suojaamaan omia kaupallisia intressejään edellyttäen, että toimenpiteet, joihin yritys ryhtyy, ovat oikeassa suhteessa olemassa olevaan kaupalliseen uhkaan nähden.²⁶⁷ On huomattava, että kieltäytyä liikesuhteesta ilman asiallista syytä poikkeaa yleisestä sopimusvapauden periaatteesta, jonka mukaan elinkeinonharjoittajalla on oikeus vapaasti valita sopimusikumppaninsa.²⁶⁸

Kun lajiliitto ei hyväksy jäsenekseen yhtiömuotoista seuraa, seura ei käytännössä voi harjoittaa toimintaansa, koska kilpailutoiminta on järjestetty lajiliiton kautta. Tämä voitaisiin periaatteessa rinnastaa tilanteeseen, jossa yritys kieltäytyy toimituksesta tai asiakassuhteesta.

Tulee kuitenkin ottaa huomioon se, että asiakassuhteeseen suostuminen yhtiömuotoisen seuran kanssa saattaisi ainakin Suomessa johtaa lajiliiton kohdalla siihen, että se menettäisi valtionavustuksiaan ja lisäksi lajiliiton määräysvalta jäseniinsä nähden saattaisi heikentyä. Nämä seuraukset voitaisiin vuorostaan katsoa sellaiseksi kaupalliseksi uhaksi, jonka perusteella asiakassuhteesta kieltäytyminen ei rikkoisi kilpailulainsäädäntöä.

5.3.2.2 Asiakkaan toimintavapautta rajoittavat ehdot

Hallituksen esityksen 148/87 mukaan asiakkaan toimintavapautta rajoittavat ehdot voivat olla esimerkiksi sellaisia, jotka estävät asiakasta solmimasta liikesuhteita toisten yritysten kanssa. Myös esimerkiksi hyödykkeen käyttöä ja jälleenmyyntiä koskevat perusteettomat rajoitukset kuuluvat kiellon piiriin. Tätä kieltä on hallituksen esityksessä perusteltu asiakkaan riippuvuudella määräävässä markkina-asemassa olevasta yrityksestä. Määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä on kysymys silloin, kun ehtoja voidaan pitää hyvän kauppatavan vastaisina.²⁶⁹

---

²⁶⁷ EY C-27/76 (*United Brands*), Mentula – Pokela – Saraste 1998 s. 140. Ks. myös *The Office of Fair Trading* 1998 II s. 8.

²⁶⁸ Kuoppamäki 2001 s. 159.

²⁶⁹ Kuoppamäki 2001 s. 160 - 61.

5.4 Määrävän aseman väärinkäyttö urheilutoiminnassa

Euroopan komissio on Urheilun eurooppalainen malli -asiakirjassaan todennut, ettei urheiluliittojen monopoliasemaa yleensä ole kyseenalaistettu, koska niiden rakenteen on katsottu tukevan tehokkaasti urheilualan järjestäytyneisyyttä. Komissio esittää kuitenkin viimeaikaisen kehityksen vuoksi kysymyksen, tulisiko urheilun sisäisiä sääntöjä ja mahdollisesti koko urheilun pyramidirakennetta muuttaa siten, että se olisi paremmin sopusoinnussa EY:n perustamissopimuksen kilpailua ja yhtenäismarkkinoita koskevien säännösten sekä yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisujen kanssa.²⁷⁰

5.4.1 Oikeuskäytäntö ja väärinkäyttötilanteet

Joensuun Kataja Basket -tapauksessa kilpailuvirasto katsoi Koripalloliiton syyllistyneen määrävän markkina-aseman väärinkäyttöön, kun se oli ennakoimattomasti ja yhtäkkisesti muuttanut pelikauden 1994-1995 valintakriteereitä siten, ettei miesten koripallon SM-sarjaan pyrkinneillä seuroilla ollut riittävästi aikaa kriteereihin valmistautumiseen.²⁷¹

EY:n komissio on loppuvuodesta 1999 laatimassaan raportissa todennut, että urheilujärjestöjä voitaisiin kilpailulainsäädännön nojalla kieltää käyttämästä määräysvaltaansa, jos urheilujärjestöt pyrkivät sulkemaan ilman objektiivisesti arvioiden hyväksyttävää syytä markkinoilta tietyn taloudellista toimintaa harjoittavan tahon, kieltäytymällä antamasta elinkeinonharjoittajalle tuotteiden turvallisuutta ja laatua koskevaa todistusta, vaikka elinkeinonharjoittajan tuotteet vastaisivatkin vaadittuja laatu- ja turvallisuustasoa.²⁷²

Euroopan yhteisöjen kilpailuviranomaiset ovat katsoneet, että sekä yksinoikeuden myöntävät televisiointisopimukset että lipunmyyntijärjestelmät, jotka eivät ole olleet tasapuolisia, ovat yhteisön kilpailulainsäädännön vastaisia. Mielenkiintoista on, että vertailumaista löytyy EY:n kilpailuviranomaisten ratkaisukäytännön kanssa ristiriitaisia ratkaisuja molemmista tapauksista. Ensinnäkään Ranskan kilpailuneuvosto ei katsonut urheilujärjestöjen syyllistyneen määrävän markkina-aseman väärinkäyttöön jalkapallon maailmanmestaruuskilpailujen lipunmyynnissä. Toiseksi *The Restrictive Practices Court* Yhdistyneessä kuningaskunnassa katsoi yleisen edun mukaiseksi sellaisen markkinoiden toimimista rajoittavan televisiointisopimuksen, jollaista EY:n komissio tai tuomioistuin tuskin olisi hyväksynyt.

---

²⁷⁰ Komissio 1998 s. 9.

²⁷¹ Kilpailuviraston päätös 5.9.1995 Dno 511/61/94.

²⁷² Komissio 1999 s. 8.

5.4.2 Osanotto-oikeuden epäminen organisaatiomuodon perusteella

Edellä esitetystä ei voida suoraan päätellä, voitaisiinko lajiliittojen organisaatiomuotoa koskevat määräykset katsoa määräävän markkina-aseman väärinkäytöksi. Tällaisia kysymyksiä ei ole viety mihinkään tuomioistuimeen tai kilpailuviranomaisen ratkaistavaksi.

Joukkueurheilussa sarjapaikkaa voidaan pitää eräänlaisena “toimilupana”, joka urheiluseuralta vaaditaan tietyn urheilulajin harjoittamiseen. Sarjapaikka tietyn urheilulajin tietyllä sarjatasolla perustuu oikeudellisesti aina sarjaa hallinnoivan lajiliiton tai liigan ja yksittäisen urheiluseuran väliseen sopimussuhteeseen. Jos nimenomaista sopimusta ei tehdä, määräytyvät sarjassa noudatettavat säännöt lajiliiton sääntöjen mukaan.²⁷³ Lajiliiton määrätessä tietyssä sarjassa pelaavien joukkueiden sallituista organisaatiomuodoista, se asettaa käytännössä ehdon sarjaan osallistumiselle.

Esimerkiksi Suomen Koripalloliitto ry:n sääntöjen mukaan sarjapaikka liiton sarjoissa voidaan myöntää vain lajiliiton jäsenenä olevalle rekisteröidylle yhdistykselle.²⁷⁴ Täten sarjapaikan hakijalta vaaditaan toisaalta lajiliiton jäsenyyttä ja toisaalta yhdistysmuodossa toimimista.²⁷⁵

Osanotto-oikeudelle asetettavien ehtojen lähtökohtana on Rausteen mukaan sopimusvapaus, ja kukin lajiliitto voi siten periaatteessa päättää oman harkintansa mukaan, minkälaisia vaatimuksia haluaa asettaa tietylle sarjatasolle hyväksyttävälle joukkueille. Rauste kuitenkin huomauttaa, että ehtoja määriteltäessä tulee ottaa huomioon määräävän markkina-aseman käyttöön liittyvät periaatteet, esimerkiksi kohtuullisuusvelvoite. Määräävässä markkina-asemassa oleva lajiliitto ei siten saisi Rausteen mukaan asettaa sarjaan osallistumiselle sellaisia ehtoja, jotka kohtuuttomasti rajoittavat sarjapaikkaa tavoittelevien toimintavapautta.²⁷⁶

Rausteen mielestä on vaikea löytää hyväksyttävää perustetta sille, että sarjapaikkojen myöntämisestä vastaavat lajiliitot voivat sääntömääräyksillään pakottaa sarjaan osallistuvat joukkueet toimimaan yhdistysmuodossa, vaikka yhtiömuoto olisi niiden toiminnan luonteen kannalta tarkoituksenmukaisempi.²⁷⁷ Myös Kunnas on tutkielmassaan tullut siihen tulokseen, ettei määräävässä markkina-asemassa oleva lajiliitto tai liiga voi määrätä liigaan osallistuvan joukkueen

---

²⁷³ Rauste 1997 s. 294 - 295.

²⁷⁴ Puhelinkeskustelu Kalle Jungebrand / Suomen Koripalloliitto ry 15.11.2002.

²⁷⁵ Rauste 1997 s. 295 - 297.

²⁷⁶ Rauste 1997 s. 295 - 297. Rausteen mukaan kohtuullisuusvelvollisuudella voidaan varmistaa se, että osanotto-oikeutta havittelevat joukkueet voivat mahdollisimman vapaasti kilpailla keskenään sarjapaikoista. Jos sarjaan osallistumisen vaatimukset menisivät liian pitkälle, sarjapaikkaa tavoittelevien joukkueiden määrää karsiutuisi (ja kilpailu menettäisi mielenkiintoaan). Katso myös kilpailunrajoituslain 7 §:n 2-kohta ja Rooman sopimus 82 artiklan a-kohta.

²⁷⁷ Rauste 1997 s. 307.

tai liiga voi määrätä liigaan osallistuvan joukkueen organisaatiomuotoa, vaan joukkueiden tulisi voida päättää siitä vapaasti.²⁷⁸

Halilan mielestä sen sijaan lajiliitolla tulisi olla urheilun autonomian ja yhdistysautonomian perusteella oikeus määrätä, onko sarjapaikan siirtäminen pois urheiluseuralta ylipäätään mahdollista, ja jos se on mahdollista, sallitaanko sarjapaikan myyminen vai ainoastaan sen vuokraaminen. Lajiliitolla olisi autonomiansa puitteissa oikeus myös määrittää sarjapaikan siirtämiseen liittyvät ehdot.²⁷⁹ Tällöinkin joudutaan kuitenkin ottamaan huomioon kilpailuviraston ratkaisukäytännön asettamat rajoitukset lajiliittojen toiminnalle.

Suomen kilpailuneuvosto on vuonna 1998 antamassaan ratkaisussa todennut, ettei markkinoille tulijalla automaattisesti ole oikeutta vaatia edes määräävässä markkina-asemassa olevaa elinkeinonharjoittajien yhteenliittymää muuttamaan toimintaideaansa, joka ei sinänsä ole syrjivä.²⁸⁰ Myös urheilussa alalla toimivan ja sille tulevan tulee hyväksyä tietyt ennalta määrätyt ehdot, jos ne eivät ole syrjiviä.

Halilan mukaan joukkueurheilussa syrjivänä voitaisiin pitää esimerkiksi suljettua sarjaa, ylempään sarjaan nousevalle asetettavia syrjiviä ehtoja tai kieltoa valita kilpailua varten omia välineitään, elleivät kiellot ja ehdot ole urheilullisesti perusteltuja. Se, että sarjamääräysten mukaan sarjaan voi osallistua vain aatteellinen yhdistys, joka on urheilemalla saavuttanut sarjapaikan, ei kuitenkaan Halilan mielestä ole rinnastettavissa edellä mainittuihin syrjiviin ehtoihin. Kilpailuoikeuden säännöksillä ei siten voitaisi vaikuttaa urheilutoiminnan ytimeen eli siihen, että sarjapaikka on saavutettavissa vain urheilemalla.²⁸¹

Sarjapaikan saavuttaminen urheilemalla kuulostaakin kohtuulliselta vaatimukselta. Sen sijaan se, että sarjaan nousevan joukkueen tulee olla aatteellinen yhdistys, ei samalla tavalla ole mielestäni urheilullisilla syillä perusteltavissa. Jos oletetaan, että kyseessä on joukkue, joka on osakeyhtiömuodossa ja saman tahon omistuksessa harjoittanut lajia jo useamman vuoden ja joka on lopulta taidollisesti valmis nousemaan vaikkapa liigatasolle, on mielestäni vaikeaa löytää puhtaasti urheilullisia syitä sille, ettei joukkue organisaatiomuotonsa vuoksi voisi liigaan nousta.

Rausteen mielestä ei välttämättä ole olemassa perusteita edes sille vaatimukselle, että jokaisen sarjaan osallistuvan pitäisi olla lajiliiton jäsen, sillä se loukkaisi sarjapaikkaa tavoittelevien yhteisöjen taustalla olevien yksityishenkilöiden negatiivista yhdistymisvapautta. Rauste perustelee kantaansa sillä, että sarjatoiminnan kannalta

---

²⁷⁸ Kunnas 1999 s. 70.

²⁷⁹ Halila 1999 s. 16.

²⁸⁰ Kilpailuneuvoston päätös 1.6.1998, Dno 13/359/97, City-lehti vs Markkinointitutkimus Oy. KHO on sittemmin myös antanut ratkaisunsa asiassa (9.12.1999/4057 KHO:1999) pysyttäen kilpailuneuvoston päätöksen lopputuloksen.

²⁸¹ Halila 1999 s. 17.

välttämätön joukkueiden sitouttaminen liiton kilpailusääntöihin voidaan toteuttaa sopimusjärjestelyin, eikä sääntöketjutusta välttämättä tarvita.²⁸²

5.5 Yhteenveto

Kuten jo edellä kohdassa 4.5 totesin, vertailumaiden kansalliset kilpailulait muistuttavat pitkälti toisiaan. Näin ollen myös määräävän markkina-aseman olemassa oloa arvioidaan kaikissa vertailumaissa samankaltaisin perustein.

Kilpailuviranomaiset eri vertailumaissa ovat todenneet lajiliittojen määräävän markkina-aseman olemassaolon. Siitä, mikä kaikki lajiliittojen toiminta voisi olla määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä, ei kuitenkaan ole muodostettavissa selkeää kuvaa. Minkään vertailumaan kilpailulaissa ei ole edes pyritty antamaan tyhjentävää luetteloa määräävän markkina-aseman väärinkäyttötilanteista. Jokainen kansallinen laki antaa kuitenkin esimerkkiluettelon kielletyistä toimenpiteistä. Ruotsin ja Yhdistyneen kuningaskunnan luettelot ovat identtiset EY:n perustamissopimuksen 82 artiklan luettelon kanssa, kun taas Suomen ja Ranskan laeissa luetellaan osittain erilaisia kiellettyjä toimenpiteitä. Koska kaikissa tapauksissa on kuitenkin kyse esimerkkiluetteloista, voitaneen olettaa, että kaikissa maissa kiellettyjä ovat pitkälti samansisältöiset toimet.

Euroopan yhteisön kilpailuviranomaiset näyttäisivät suhtautuvat jäsenmaiden viranomaisia tiukemmin urheilun piirissä tapahtuvaan kilpailusääntöjen rikkomiseen. Vertailumaiden viranomaiset eivät välttämättä vielä ole täysin tottuneet tai hyväksyneet ajatusta, että niiden tulisi puuttua urheilutoimintaan, sillä urheilun autonomialla on pitkät perinteet.

---

²⁸² Rauste 1997 s. 307-308.

6 Lopuksi

Kaikissa vertailumaissa tunnustetaan urheiluliikkeen oikeus itsesäätelyyn. Urheilun autonomia nähdään eri vertailumaissa kuitenkin hieman eri tavoin. Näkemuseroihin on syynä urheilutoiminnan erilainen järjestäytyminen vertailumaissa.

Suomessa ja Ruotsissa urheiluliike toimii pitkälti yhdistysmuodossa. Yhdistyksillä on molempien maiden oikeusjärjestysten mukaan laajalti vapaus säännellä itse toimintaansa. Ranskassa lajiliittojen ja niiden jäsenten suhteista on säädetty lailla. Laki kuitenkin myöntää lajiliitoille tietynasteisen itsemääräämisoikeuden. Yhdistyneessä kuningaskunnassa lajiliittojen ja seurojen välinen suhde on sopimussuhde. Sopimusvapauden periaatteen mukaan sopimusosapuolet saavat kohtalaisen vapaasti sopia keskinäisistä asioistaan.

Yhdistysautonomian perusteella sekä suomalaisilla että ruotsalaisilla lajiliitoilla on oikeus määrittää, keitä ne hyväksyvät jäsenikseen. Täten ne voivat käytännössä estää jäsentensä yhtiöitymisen hyväksymällä jäsenikseen vain aatteellisia yhdistyksiä. Ranskassa on lailla määrätty, milloin urheiluseuran tulee toimia yhtiömuodossa. Täten lajiliitoilla ei ole mahdollisuutta kieltää tai hyväksyä tietyn organisaatiomuodon käyttöä. Yhdistyneessä kuningaskunnassa lajiliitoilla luultavasti sopimusvapauden nojalla olisi oikeus määrittää, missä yhteisömuodoissa toimivia seuroja ne hyväksyvät jäsenikseen. Tällaisia rajoituksia ei kuitenkaan ole asetettu.

Huippu-urheilun kaupallistuminen ja ammatillistuminen on johtanut lajiliittojen määräysvallan kapenemiseen. Lajiliittojen tulee toiminnassaan ottaa huomioon kilpailulainsäädännön asettamat vaatimukset ja rajoitukset niiden toiminnalle. Lajiliittojen tulee myös huolehtia siitä, että ne eivät toiminnallaan rajoita jäsenensä perusoikeuksiin kuuluvaa elinkeinonvapautta.

Kaikissa vertailumaissa harjoitetaan nykyisin urheilutoimintaa sekä yhdistys- että yhtiömuodossa. Yhdistysmuotoisen urheilun ongelmana on sen soveltumattomuus kaupallistuneeseen ja ammattilaistuneeseen urheiluun. Myös yhtiömuodossa toimimisessa on kuitenkin omat ongelmansa.

Ensinnäkin urheiluseurojen ei ole haluttu siirtyvän yhtiömuotoon sen vuoksi, että lajiliiton mahdollisuudet kurinpitoon vaikeutuvat. Varsinkin Suomessa ja Ruotsissa lajiliitot ovat esittäneet huolensa siitä, kuinka yhtiömuotoiset seurat ja niiden pelaajat saadaan sidottua lajiliiton sääntöihin. Yhtiömuodon laaja käyttäminen esimerkiksi Englannissa kuitenkin osoittaa, että sitouttaminen on mahdollista toteuttaa myös sopimusteitse.

Toinen ongelma liittyy liiketoimintamuotoisen urheilun rahoittamiseen. Vertailumaat eivät yleisesti ole halukkaita tukemaan liiketoimintamuotoista toimintaa, ja myös EY:n lainsäädäntö asettaa rajoja EU:n jäsenvaltioiden mahdollisuuksille tukea liiketoimintamuotoista urheilua. Kuitenkin esimerkiksi Ranskassa myös ammattilaisseuroille maksetaan avustusta julkisista varoista. Järjestelmä on amatööriurheilijoiden avustusjärjestelmästä erillinen. Ammattilais- ja harrasteurheilijoiden avustusjärjestelmien eriyttämistä on ehdotettu myös Suomessa.

Kilpailulainsäädännön soveltuvuus urheilutoimintaan ja ennen kaikkea lajiliittojen toimintaan on kiistaton. Niin EY:n tuomioistuin kuin vertailumaiden kansalliset viranomaisetkin ovat todenneet, että urheilutoimintaan voidaan soveltaa kilpailusääntöjä silloin, kun urheilutoiminnan voidaan katsoa olevan elinkeinotoimintaa, ja että lajiliitot ovat määräävässä markkina-asemassa omassa lajissaan. Koska määräävän markkina-aseman väärinkäyttö kuitenkin tulee todeta aina tapauskohtaisesti, ei voida varmasti sanoa, syyllistyykö lajiliitto asemansa väärinkäyttöön määrätessään missä yhteisömuodossa liiton jäsenseura saa toimia.

Kysymys koskee nykyisellään vertailumaista ainoastaan Suomea ja Ruotsia, koska vain näissä maissa lajiliitot (ja Ruotsin tapauksessa myös kansallinen järjestö *Riksidrottsförbundet*) ovat rajoittaneet jäsentensä mahdollisuutta yhtiöittää toimintaansa. Koska kurinpitoon liittyvät ongelmat voidaan ratkaista sopimusteitse, ainoa hyväksyttävä perustelu yhtiöitymisen kieltämiselle on rahoituksen saamisen vaikeutuminen. Jos yhtiöityminen käytännössä johtaisi urheilutoiminnan olemassaolon vaarantamiseen rahoituksen lakatessa tai vähentyessä, on lajiliitoilla oikeus lajinsa suojelemiseksi rajoittaa yhtiöitymistä.

Jos Suomessa ja Ruotsissa jossain vaiheessa kuitenkin siirrytään järjestelmään, jossa julkinen avustus harrasteurheilulle on eriytetty ammattilaisurheilun mahdollisesti saamasta avusta, ei organisaatiomuodon rajoittamiselle enää ole hyväksyttävää perustetta. Tuolloin lajiliiton voitaisiin mielestäni katsoa asettavan jäsentensä toiminnalle kilpailulainsäädännön vastaisen kohtuuttoman ehdon vaatiessaan toimimista yhdistysmuodossa.